

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Katedra českého jazyka a literatury

Učitelství pro mateřské školy

Bakalářská práce

Marie Chládková

**Implementace literatury pro děti a mládež do výchovně
vzdělávacího procesu lesní mateřské školy**

Olomouc 2021

Vedoucí práce: Mgr. Milan Mašát

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci zpracovala samostatně a použila jen prameny uvedené v seznamu literatury. Souhlasím, aby tato práce byla uložena na Univerzitě Palackého v Olomouci v knihovně Pedagogické fakulty a zpřístupněna ke studijním účelům.

V Olomouci dne 16. 4. 2021

.....

podpis

Poděkování

Mé poděkování patří všem, díky kterým mohla tato práce vzniknout. Především však Mgr. Milanovi Mašátovi za jeho odborné vedení a cenné rady.

Seznam zkratek

ALMŠ – Asociace lesních mateřských škol

BP – bakalářská práce

ČR – Česká republika

ČŠI – Česká školní inspekce

EU – Evropská unie

IB – integrovaný blok(y)

LDM – literatura pro děti a mládež

MŠ – mateřská škola

MŠMT – Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy

OECD – Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj

RVP PV – Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání

SNDK – Státní nakladatelství dětské knihy

ŠVP – Školní vzdělávací program

TVP – třídní vzdělávací program

UNESCO – Organizace spojených národů pro výchovu, vědu a kulturu

VŠUP – Vysoká škola uměleckoprůmyslová v Praze

ŽP – životní prostředí

Obsah

ÚVOD	7
1. VZDĚLÁVACÍ POLITIKA A KURIKULÁRNÍ DOKUMENTY	8
1.1. Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání	9
1.2. Školní vzdělávací program pro předškolní vzdělávání	10
2. LESNÍ MATEŘSKÁ ŠKOLA A JEJÍ KONCEPT	12
2.1. Vznik lesních mateřských škol.....	12
2.2. Legislativní úskalí	13
2.3. Koncept lesních mateřských škol	13
2.4. ŠVP Lesních mateřských škol	15
3. LITERATURA PRO DĚTI A MLÁDEŽ	17
3.1. Počátky písemnictví pro děti	17
3.2. Literatura po roce 1989	18
3.3. Žánrové rozdělení.....	19
3.3.1. Žánry folklórního původu.....	19
3.3.2. Žánry vycházející z ústní lidové slovesnosti a literatury pro dospělé.....	20
3.3.3. Pohádka jako nejpoužívanější žánr v předškolním období.....	20
3.4. Ilustrace	22
3.5. Historický vývoj nakladatelství knih pro děti a mládež.....	23
4. VÝZNAM LITERATURY PRO DĚTI A MLÁDEŽ V PŘEDŠKOLNÍM VZDĚLÁVÁNÍ	26
4.1. Literární útvary a jejich funkce v předškolním vzdělávání	27
4.1.1. Říkadla a básně	27
4.1.2. Jazykolamy a rozpočítadla.....	28
4.1.3. Hádanky	28
4.1.4. Pohádky	28
4.1.5. Literární útvary k zapamatování	29
5. SHRNUÍ TEORETICKÉ ČÁSTI	30
6. ÚVOD PRAKTICKÉ ČÁSTI	31
7. INTEGROVANÝ BLOK: PODZIM	34
7.1. Verifikace metodického listu Podzim.....	37
8. INTEGROVANÝ BLOK: ZIMA	39
8.1. Verifikace metodického listu Zima	44
9. INTEGROVANÝ BLOK: JARO	46
10. INTEGROVANÝ BLOK: LÉTO	51
11. SHRNUÍ PRAKTICKÉ ČÁSTI	55

ZÁVĚR.....	56
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	57
Elektronické zdroje	65
Zdroje obrázků	66
PŘÍLOHY	68
Metodický list Podzim	68
Metodický list Zima	72
Metodický list Jaro.....	76
Metodický list Léto	80
Vzdělávací obsah ŠVP LMŠ Bažinka.....	84
Integrované bloky.....	84
ANOTACE.....	103

ÚVOD

V předškolním vzdělávání je plno možností, jak s literaturou pro děti a mládež (LDM) pracovat. Pedagogové mají prostor a schopnosti, jak dětem tuto oblast spadající do předškolní přípravy zprostředkovávat. Pokud pedagog zvolí vhodnou motivaci a zábavnou formu, děti budou otevřené věnovat se tomuto okruhu a tím se i vzdělávat. Dnešní doba nás vyzývá k prohlubování předčtenářské gramotnosti prostřednictvím publikací, protože mládež nacházející se v generaci alfa dává přednost tabletům či jiným informačním technologiím před knihou. Z pětileté praxe máme zkušenosti, že častokrát dítě, které prožije půl dne „v přírodě“, pracuje doma právě s dotykovými obrazovkami, počítači či televizí, protože mnozí rodiče nemají čas se dětem naplno věnovat.

Téma bakalářské práce (BP) bylo zvoleno za účelem praktického využití na našem pracovišti LMŠ Bažinka. Důvodem k vypracování bylo rozšíření a obohacení ŠVP naší LMŠ. Domníváme se, že literatura pro děti a mládež (LDM) a její využití povede k užitečnému uplatnění nejen v naší LMŠ, ale i jiných MŠ. Naši motivací taktéž je prohloubení vědomostí a získání nových poznatků z oblasti LDM a předčtenářských dovedností proveditelných v předškolním vzdělávání. Hlavním cílem práce je předat nejenom pedagogům LMŠ Bažinka nabídku vybrané literatury související s celoročním ŠVP, na kterém jsme se v minulosti podíleli. Též chceme díky kvalitním titulům novodobé literatury poukázat na nově tvořící ilustrátory, spisovatele, nakladatelství, a tím i na aktuálnost této sféry. Naši snahou je zvolit takovou implementovanou literaturu, z které by mohly čerpat i jiné instituce do svých edukačních programů.

Teoretická část bakalářské práce se zabývá vývojem vzdělávací politiky a programů na státní i školní úrovni. Další kapitola je věnována lesním mateřským školám, jejich koncepci, historii a legislativě. Následující kapitola představuje problematiku LDM s důrazem na dějiny a žánrové rozdělení. V navazujících podkapitolách se zabýváme nakladatelstvími, ilustracemi dětských knih a také významem jednotlivých žánrů LDM pro předškolní vzdělávání.

Praktická část poukazuje na výběr knih, které souvisejí s jednotlivými integrovanými bloky vzdělávacího obsahu LMŠ Bažinka. V této části se dále nacházejí verifikace dvou metodických listů. Metodické listy související s ročním obdobím jsme uvedli v příloze práce. Jsou v nich obsaženy rozmanité aktivity týkající se různých oblastí (hudební, výtvarné, dramatické, pohybové, předčtenářské a dalších). Tyto listy se zaměřují vždy na jednu ukázkou z knihy, a díky metodickým postupům se mohou stát inspirací mnoha pedagogů.

1. VZDĚLÁVACÍ POLITIKA A KURIKULÁRNÍ DOKUMENTY

Vzdělávací politika v naší zemi se zajímá o principy, metody, cíle vzdělávacího systému, také zahrnuje financování, legislativní rámec a kontrolu nad vzdělávacími subjekty. Musely vzniknout různé kurikulární dokumenty, v nichž by byla tato filozofie a teorie obsažena.

Termín kurikulum se v České republice začal používat po roce 1989, v období, kdy docházelo k uvolňování a reformaci vzdělávání. Maňák a Janík citovali v časopise *Orbis Scholae* tuto definici: *Termín kurikulum (angl. curriculum) se již integroval do odborného jazyka, i když jeho vymezení není zatím zcela jednoznačné. V souladu s převažujícím pojetím je kurikulum chápáno jako „obsah vzdělávání (učivo) v širším slova smyslu a proces jeho osvojování, tj. jako veškerá zkušenost žáka (učícího se), kterou získává ve školském (vzdělávacím) prostředí, a činnosti, které jsou spojeny s jeho osvojováním.* (Maňák, Janík, Švec 2008, s. 14)

Kurikulum však podle Aleny Váchalové (2010) můžeme rozdělit do více rovin. Dělí jej na kurikulum formální, neformální a skryté a rodinné. Formální kurikulum je vzdělávací program nebo plán vytyčující cíle, obsah, prostředky podmínky, hodnocení vzdělávání. Neformální kurikulum vychází z neorganizovaných akcí, činností, např. setkání se s lidmi, přírodou, náhodnými situacemi. Skryté kurikulum řeší klima školky, především se zabývá se vztahy mezi učitelem a dětmi, personálem, ale i mezi rodiči. Rodinné kurikulum se zaměřuje na zázemí, z něhož dítě vychází a které může ovlivňovat vztah dítěte ke vzdělávání ať už pozitivně či negativně. Tyto typy se vzájemně ovlivňují, doplňují a souvisejí se sebou.

Kurikulum z hlediska formálního je známé pod titulem *Národní program vzdělávání* nebo

Bílá kniha,¹ která zaštiťuje cíle vzdělávací politiky a vznikla 7. dubna roku 1999. Předcházela jí diskuse s názvem *Výzva pro deset milionů* svolaná MŠMT. Této debaty se mohli zúčastnit odborníci i laici a probíraly se zde otázky týkající se výchovy a vzdělávání.

Konečnou podobu však s usnesením vlády získala *Bílá kniha* od 7. února 2001. Tento program zahrnuje záměry a rozvojové programy, které se podílejí na vývoji českého školství.

¹ Podrobněji viz Průcha: http://www.capv.cz/images/sborniky/2001/0_Pr%C5%AFcha.pdf.

Cíle vzdělávání v *Bílé knize* se opírají nejen o rozvoj rozumových schopností, ale také o osvojení si morálních, sociálních, duchovních, estetických hodnot a dovedností. Přimo v *Bílé knize* je uvedeno: *Předmětnou oblastí, o níž se pojednává, je integrující se vzdělávací soustava ve své sociální, kulturní, politické, hospodářské a environmentální podmíněnosti. Dokument se týká jak východisek a předpokladů rozvoje celé vzdělávací soustavy, tak specifických vnitřních otázek jednotlivých vzdělávacích sektorů i stupňů a druhů škol.* (Svobodová, 2010 s. 8)

Vzdělávání v České republice staví na individuálním rozvoji člověka, který je schopen se začlenit do společnosti a plnoprávně v ní fungovat. Škola by měla nabídnout vhodné podmínky a kvalitní prostředky pro vzdělávání dítěte. Tyto požadavky by se měly týkat i zdravotně a sociálně znevýhodněných jedinců, kteří by se taktéž měli podílet na hodnotném a kvalitním vzdělávání. Dále se *Národní program* zabývá tématem hodnocení a monitorování efektivity vzdělávání. A v neposlední řadě taktéž proměn role profesní perspektivy pedagogických a akademických pracovníků.

Nesmíme zapomenout zmínit, že Česká republika od mezinárodních organizací (EU, UNESCO, OECD, Rada Evropy...) také převzala důležitý koncept spočívající v celoživotním vzdělávání, který chce poskytnout každému člověku.²

1.1. Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání

Po roce 1989 se na dítě začalo nahlížet z jiného úhlu nežli v době předtím. Učitelky si uvědomovaly, že by se dětem měly věnovat individuálněji, nahlížet na jejich potřeby a brát v potaz jejich osobnost. Z těchto postřehů vycházel demokratický přístup s volbou volné hry a větší samostatností, nežli měly děti doposud.³ Tento přístup vedl školky i školy k zakládání vlastních kurikulárních dokumentů. Kurikula různých zařízení však měla jiné požadavky, a proto bylo důležité sepsat hlavní dokument na státní úrovni, který by určoval všeobecný rámec s dostatečným prostorem pro vlastní tvorbu předškolních pedagogů. V roce 2001 vznikla 1. verze *Rámcového vzdělávacího programu* pro předškolní vzdělávání (RVP PV). Program vycházel ze základních principů Národního programu vzdělávání. RVP se neustále vyvíjel a byl inovován v roce 2004. RVP prošel mnoha kritikami učitelů, ale také uznáním. Pro některé učitele tento nový program byl složitý, obsahoval plno odborných názvů a byl

² Další reformy viz Dvořák, 2015: *Škola v globální době*.

³ Podrobněji viz Šmelová, 2008: *Ohlédnutí do historie předškolního vzdělávání*.

pro ně nevyužitelný v praxi. Byli však také učitelé, kteří tento program očekávali s domněním, že je RVP PV bude obohacovat novými znalostmi týkajícími se např. zásad vzdělávání, přístupu k dítěti apod. Všichni učitelé se museli s těmito změnami a s novým dokumentem seznámit a podrobně jej nastudovat. Nápomocné jim byly různé semináře, které je zaškolovaly, jak s RVP PV pracovat. RVP PV má důležitý požadavek na učitele týkající se jeho profesionality. Učitelé si musí obhájit své konání a měli by se neustále vzdělávat. Nezbytností je, aby si učitel našel svůj styl a cestu, jakou bude dítě motivovat a výchovně vést. RVP PV musí učitel nastudovat, pochopit jej a podle něj tvořit své vzdělávací nabídky, projekty apod. Především se musí vyvarovat stereotypnímu opisování formálních všeobecných pasáží z dokumentu.

Přímo v dokumentu RVP PV z roku 2018 můžeme zjistit, že tvoří společný rámec, z kterého může učitel čerpat. Obsahuje elementární vzdělávací základ a vymezuje požadavky, podmínky a pravidla určená předškolnímu vzdělávání. RVP PV je dokumentem otevřeným, to znamená, že do něj může nahlédnout jak učitel a škola, tak i dítě. Vzdělávací rámec má za úkol udávat základ pro tvorbu vlastních školních dokumentů nazývaných *Školní vzdělávací plán* (ŠVP). Každá mateřská škola se tak může pomocí svého ŠVP profilovat a odlišovat se od ostatních.

1.2. Školní vzdělávací program pro předškolní vzdělávání

ŠVP PV je povinným dokumentem každé školy od roku 2007. Každá škola se od této doby podílí na smysluplném plánování předškolního vzdělávání díky svému školnímu kurikulu. Váchalová (in Svobodová, 2010, s. 39) uvádí v knize *Vzdělávání v mateřské škole: školní a třídní vzdělávací program: Jeho tvorba je přínosná nejen výsledným dokumentem, ale i procesem*. Je důležité, aby ŠVP PV nezpracovával pouze jeden pedagog, plán má být přístupný pro spolupráci. Týmová práce pedagogů obohacuje plán, jelikož každý pedagog má jiné zkušenosti a znalosti. Vzhledem k tomu, že školní program budou potom využívat pedagogové celého učitelského sboru, měli by se shodnout na konečném znění a najít řešení, aby všichni pedagogové s plánem mohli souznít. Důležitým hlediskem je, aby pedagogové vytvořili program schopný realizace a jestli lze uvést do praxe. V tomto případě se také nejlépe musíme vyvarovat zastaralému přístupu: *V praxi mateřských škol se často hodnotí především rozumová úroveň dítěte a jeho výkon z hlediska připravenosti na školu a zcela se zapomíná sledovat, jak se vyvíjí pro život tak důležitá schopnost, jakou je být šťastný,*

radovat se z obvyčejných věcí, rozhodovat sám o sobě. Stejně významná je aktivita dítěte, jeho samostatnost, sociální komunikace, schopnost empatie, prosociálnost. (Svobodová, 2010, s. 38)

Učitelé se také budou jinak cítit, když si plán vytvoří sami a kvalitně, než když jej opíšíou z nějakého již vzniklého ŠVP PV jiné školy. ŠVP PV potom pedagogové předkládají řediteli na zkontrolování a schválení. Za ŠVP PV se potom podpisem zaručuje ředitel dané školy.

ŠVP PV musí obsahovat jednotlivé kapitoly s podstatnými údaji. K profilaci každé školy je klíčové uvést identifikační údaje o mateřské škole a obecnou charakteristiku. Z hlediska vzdělávacího procesu se musí v ŠVP PV objevit kapitoly týkající se charakteristiky vzdělávacího programu, podmínky, organizace, obsah vzdělávání a závěrem významná evaluace jako hodnocení celého projektu⁴.

⁴ Manuál ke tvorbě ŠVP viz: <http://www.nuv.cz/t/manualy-a-metodika-pro-tvorbu-svp>.

2. LESNÍ MATEŘSKÁ ŠKOLA A JEJÍ KONCEPT

Lucie Zormanová (2017, s. neuvedena) na metodickém portálu rvp.cz poukazuje na zajímavý fakt pohledu rodičů na systém lesních mateřských škol (dále jen LMSŠ): *Lesní mateřské školy jsou dnes velmi populární především mezi těmi rodiči, kterým nevyhovuje klasický vzdělávací systém, nemají nejlepší vzpomínky na svá léta strávená v mateřské škole. Lesní mateřské školy volí také rodiče, kteří jsou spjatí s přírodou a touto cestou chtějí vést i své dítě. Lesní mateřskou školu vnímají jako alternativní typ mateřské školy, která jejich dětem ukáže jiný životní styl, než je styl konzumu, života ve virtuálním světě a trávení volného času u počítače, televize.*

2.1. Vznik lesních mateřských škol

U zrodu stála dánská matka čtyř dětí Ella Flatau, která své děti vychovávala k lásce k přírodě. Svou péčí o děti a přírodu nadchla okolní rodiny a začali se společně všichni setkávat. V ostatních mateřských školách nebylo místo, a proto vzniklo dopolední hlídání dětí v přírodě. V roce 1954 vznikl spolek zahrnující příznivce těchto výchovných myšlenek a byla založena „první mateřská škola“. Nejen v Dánsku se staly lesní mateřské školy oblíbené. Ve Švédsku se školky profilují pod označením „venku za každého počasí“ a v Německu nesou školky známé pojmenování „Waldkindergarten“.⁵ V dnešní době prosazuje koncept lesních mateřských školek i Švýcarsko, Norsko, Kanada, Lucembursko, Rusko, USA a také Japonsko.

V ČR se koncept lesních mateřských škol rozvíjel o mnoho let později. Mezi známé průkopníky ekologických myšlenek musíme zařadit Mgr. Emilii Strejčkovou, která první podala návrh varianty Národního programu ekologické výchovy. V roce 1994 začala přestavovat starou budovu Toulcova dvora v Praze a zakládat ekologické centrum. V publikaci *Děti, aby byly a žily* vydanou Ministerstvem ŽP se Strejčková vyjadřuje o svém ekologickém záměru spojení dětí a přírody takto: *Takže je nasnadě, proč jsem hledala a stále hledám možnosti, jak by bylo reálné za současné situace včasně posilovat přímé vazby mezi lidskými mláďaty a tou přírodou, která se neumí sama ozývat, jako jsou rostliny nebo kompletní přírodní společenstva, včetně bezobratlých, mikroorganismů atd.* (Strejčková, 2005, s. 63) Její energie a silné myšlenky však vedly i k následujícímu vývoji, a tak v roce

⁵ Podrobněji viz Schuiling, 2014: *Inspiration Wald: Waldwochen in Kindertagesstätten.*

2004 vznikla dvoutřídní MŠ Semínko, která byla doplněna o další (venkovní) třídu na principu lesních MŠ v roce 2010 ředitelkou Magdou Kapuciánovou. Založením školky došlo k rozvoji ostatních lesních klubů nejen v okolí. Také ve stejném roce vznikla *Asociace lesních mateřských škol* (dále jen ALMŠ), která zaštiťuje všechny Lesní kluby (dále jen LK) a LMŠ po celé České republice.

2.2. Legislativní úskalí

Nejen Strejčková a ALMŠ se setkala s legislativními úskalími i s nepříznivým ohlasem veřejnosti. Ve své bakalářské práci v roce 2014 uvádí Dagmar Ušiaková: *LMŠ jsou alternativním směrem předškolního vzdělávání, pocházejícím ze Skandinávských zemí. Není pro Čechy zcela původní a zdá se zřejmé, že po svém založení LMŠ neměly oporu v České legislativě a nemohly se postavit na roveň klasickým mateřským školám.* (Ušiaková, 2014, s. 17)

Nejvíce se lesní kluby potýkaly s hygienickými požadavky kladenými především na prostory a zařízení. Zázemí LK mnohdy neodpovídalo výměrám, nebyla v něm zavedena elektřina a voda. Naštěstí zaktualizovaná vyhláška ze 14. 1. 2017 č. 410/2005 Sb., o hygienických požadavcích na prostory a provoz zařízení a provozoven pro výchovu a vzdělávání dětí a mladistvých, ve znění vyhlášky č. 343/2009 Sb.⁶ LMŠ zprošťuje od mnoha nároků z předešlých zásad. Po náročných, dlouhých právních sporech týkajících se snahy vstupu do Rejstříku škol pro LMŠ si ALMŠ obhájila svůj koncept a vláda od září 2016 povolila vstup lesním (doposud) klubům do Rejstříku MŠMT. Pokud si tedy Lesní klub zažádá o povolení vstupu do Rejstříku, splňuje požadavky kladené na vzdělávací předškolní instituce a kladně projde Českou školní inspekcí (ČŠI), stává se tak oficiálně LMŠ a stát je povinen vzdělávání a výchovu v těchto institucích finančně podporovat.

2.3. Koncept lesních mateřských škol

LMŠ se v mnohém liší od klasických mateřských škol (MŠ), především jde o venkovní pedagogiku (probíhající v přírodě), která je typická pro všechny LMŠ a probíhá „za každého počasí“.⁷ Výchova a vzdělávání v přírodě také souvisí se zázemím, kde děti

⁶ Podrobněji zde: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2005-410>.

⁷ Podrobněji viz Reichle, 2014: Waldpädagogik.: Handbuch der waldbezogenen Umweltbildung. Teil 1: Theorie.

pobývají. Zázemí LMŠ tvoří nejčastěji jurta či srub postavený na okraji vesnice nebo města v blízkosti přírody, či přímo v ní. Děti musí být vybaveny dostatečným oblečením přiměřenému aktuálnímu počasí a batůžkem, který musí obsahovat několik potřeb, bez kterých se dítě v LMŠ neobejde: pláštěnka, náhradní spodní prádlo, svačinka v krabičce a láhev vody. Při pobytu v přírodě musí děti vnímat hranice a znát důležitá bezpečnostní pravidla, jimiž se musí řídit:

- *zůstat na dohled či doslech pedagogického doprovodu;*
- *je-li dítě voláno jménem, vždy odpoví;*
- *při cestě lesem čekat na domluvených místech;*
- *při práci s nožem či pilou sedět, ve věku do čtyř let pracovat s ostrými nástroji pouze pod dohledem dospělé osoby;*
- *v lese nenechávat odpadky;*
- *nelézt na stohy dříví;*
- *větve nenosit ve výšce očí ostatních;*
- *potřebu vykonávat na místě určeném pedagogem;*
- *bez dovození učitele nejist nic nalezeného v lese;*
- *zkoumaných hub se nedotýkat rukou, pouze klacíkem;*
- *neodcházet s lidmi, které v lese potkáte (ani se známým).* (Vošahlíková, s. 55, 2010)

Mnoho LMŠ vznikalo díky založení spolku, který zaštiťoval několik rodičů, a proto LMŠ fungují v komunitě, která se setkává na společných akcích (brigády, slavnosti přes celý rok) a podporuje činnost celé LMŠ. Oboustranná komunikace pedagogů (v LMŠ nazývaných průvodců) s rodiči a dětmi probíhá na neformální úrovni – tykání.

Plno LMŠ tíhne k některým alternativním přístupům Waldorfské a Montessori pedagogiky. Z těchto konceptů přejímá myšlenky v oblasti samostatnosti („Pomoz mi, abych dokázal sám“), individuální přístup, zodpovědnost, výuka prožitkem, rytmizace a mnoho dalších.

Mezi základní cíle LMŠ Vošahlíková uvádí v praktickém manuálu *Ekoškoly a Lesní mateřské školy*:

- *učit se celostně, tzn. všemi rovinami vnímání;*
- *rozvíjet jemnou a hrubou motoriku prostřednictvím rozmanitých podnětů a možností pohybu v přírodě;*
- *podpořit smyslové vnímání přímou zkušeností;*

- rozvíjet kreativitu a fantazii při využití rozmanitých přírodních prvků;
- podpořit vědomí sounáležitosti mezi dětmi navzájem a se živou a neživou přírodou;
- prožít rytmus změn ročních období a přírodních jevů;
- seznámit se s místem a přírodním prostředím, které je blízké a vytvořit si k němu pozitivní vztah;
- zažít a poznat rostliny a živočichy v jejich původním životním prostředí, poznat různé přírodní ekosystémy;
- umožnit dětem, aby poznaly své tělesné hranice;
- prožít ticho a naučit se být citlivější k mluvenému slovu;
- poznat hodnoty lesního společenství a hodnoty lidské společnosti. (Vošahlíková, s. 16, 2010)

Kapuciánová uvádí další typické přístupy a aktivity, které v LMŠ probíhají: *Práce s dětmi je propojována s ročním obdobím. Prostřednictvím osobních zkušeností a zážitků se děti seznamují s přírodními zákony, učí se vzájemné spolupráci, rozvíjejí pozorovací schopnosti, vnímání vlastního těla rozvíjející sebedůvěru. V lesních mateřských školách nechybí činnosti výtvarné, ani činnosti zaměřené na jemnou motoriku, rozvoj řeči a školní připravenost.* (Kapuciánová, 2010, s. 12)

2.4. ŠVP Lesních mateřských škol

LMŠ zapsané do Rejstříku MŠMT mají za povinnost sepsat svůj nepostradatelný ŠVP. ŠVP si každá LMŠ tvoří sama podle svých možností a základní předlohou se stává RVP PV. ŠVP LMŠ nesmí opomíjet ani jednu z povinných kapitol. ČŠI při návštěvě LMŠ se o tento dokument velmi zajímá a posuzuje, zdali je kompletní, kvalitní a využitelný v praxi. Nejen nově vzniklé LMŠ mají za úkol v dnešní době vytvořit takový program se vzdělávacími cíli, očekávanými výstupy a vzdělávací nabídkou, který by odpovídal prostředí, materiálnímu vybavení a celkově režimu dne a provozu LMŠ. Pro LMŠ se především stává klíčovým vytvoření pedagogické koncepce, naplnění klíčových kompetencí a sestavení integrovaných bloků. Ředitelka LMŠ Semínko píše ve své příručce: *Lesní a venkovní pedagogika toto tvrzení: Pročteme-li podrobně očekávané úrovně jednotlivých kompetencí, které jsou definovány v Rámcově vzdělávacím programu předškolní výchovy, zjistíme, že všechny úrovně je možné rozvíjet venku. Žádná z kompetencí není taková, aby pro její dosažení musely být děti v interiéru.* (Kapuciánová, 2010, s. 15) Kapuciánová nám

tak dává jistotu, že i v praxi LMŠ mohou kvalitně a s přehledem splňovat kompetence uvedené v RVP PV a mohou je sepsat do svého ŠVP. ŠVP je tedy plnohodnotným dokumentem, který LMŠ využívá v praxi nejen k sepsání *Třidního vzdělávacího programu* (TVP). TVP potom každodenně LMŠ nabízí nabídku aktivit a poukazuje na cíle a očekávané výstupy, na které by se měl učitel zaměřit. Připravené činnosti (výtvarné, hudební, dramatické a jiné) a aktivity jsou potom samozřejmě zaměřené na přírodu, v které děti z LMŠ tráví nejvíce času.

3. LITERATURA PRO DĚTI A MLÁDEŽ

Literatura pro děti a mládež má své významné místo v českém písemnictví. Toto odvětví naší literatury jako všechna ostatní uznávají specifickým způsobem jak autoři, pedagogové, nakladatelé, tak třeba i ilustrátoři. Samozřejmě jinak vnímají tuto literaturu děti předškolního věku a děti staršího věku. V každém vývojovém období má čtenář či posluchač jiné potřeby a dosažené dovednosti. Vše souvisí s přirozeným zráním dětské osobnosti, ale také s rozvojem rozumu.⁸ Literatura pro děti a mládež nenásilně přibližuje fungování světa a nechává na posluchači či čtenáři, jakým způsobem jej pozná a chápe. Zároveň je tento druh literatury nadčasový, jelikož se může chlubit svými tituly z předešlé doby, jejichž oblíbenost přetrvává i v době dnešní (*Broučci, Medvídek Pú, Devatero pohádek, Pipi Dlouhá Punčocha, Špalíček pohádek*).

3.1. Počátky písemnictví pro děti

První zmínky o tomto písemnictví můžeme vidět již ve starém Řecku, kdy vznikaly různé legendy, mýty, biblické příběhy.⁹ Obsahově poukazovaly na tehdejší osobní a pracovní život, myšlenkové pochody a vztahy lidí ve středověké kultuře. Ve středověku však také velikou část zastupovala i složka duchovní, a proto mládež nejen při bohoslužbě byla vedena k četbě a poslechu křesťanských žaltářů a kancionálů. V této době musíme zmínit i legendy svatých, které hrály velice významnou místy i humornou roli. V převyprávěném podání vznikaly častokrát z příběhů světců různé zdramatizované, dobrodružné, humorné báchorky s pohádkovými rysy. Světci se tak se svými zázraky v lidovém podání stávali – nejen pro nejmenší – neuvěřitelnými hrdiny.¹⁰

V 16. a 17. století nezklamaly zábavnou povahou ani rytířské romány a bajky. Přepracované Ezopovy bajky pocházející ze 6. století získaly veliký úspěch. Hodnotné byly i bajky La Fontaina, který z Ezopa čerpá o několik tisíciletí později.¹¹ Překladatel Fontainových bajek Gustav Francel (in La Fontaine, 1979, s. 422) o jeho tvorbě píše: *Jeho praktická filozofie vychází z tisícileté zkušenosti lidu, který chytrost povýšil na nejučinnější zbraň proti násilí. Je to jistě poezie skeptická, nicméně opřená o velmi kladné hodnoty, z nichž nejvyšší je přátelství a solidarita stejně postižených a stejně smýšlejících.*

⁸ Zrání osobnosti podrobněji viz Říčan, 2010: *Psychologie osobnosti: obor v pohybu*.

⁹ O literatuře umění starověku viz Wittlich, 2015: *Literatury k dějinám umění: vývojový přehled*.

¹⁰ Přehled literatury středověku viz Nechutová, 1997: *Českolatinská literatura středověku do r. 1300*.

¹¹ La Fontainovy bajky viz Kašpar, 2018: *Bajky* (přeložil Jan Kašpar a ilustrovala Zdeňka Krejčová).

V literatuře pro mladší školní věk je nutno zmínit významné autory. Mezi průkopníky, kteří si uvědomovali, jak důležitý je význam knihy v dětském světě, patří Jan Amos Komenský. Obohatil pedagogiku v této oblasti svými myšlenkami v knihách *Velká didaktika a Svět v obrazech* (1658). Děti k četbě nabádal i John Locke v knize *Myšlenky o výchově* (1693). Tito autoři věděli, že k dětem se musí přistupovat jinými pedagogickými metodami než k dospělým, a to především kvůli dětské psychice, která nebyla doposud brána v potaz. Až v polovině 8. století, kdy odstartovala vlna osvícenství, vznikalo mnoho encyklopedií, dobrodružné literatury, romanticko-fantastických textů apod. Miroslava Genčiová (in Genčiová, 1984, s. 19) píše k historii intencionální literatury toto: *...je možno konstatovat, že klasicismus natrvalo, jako vedoucí literární směr v 18. století, uvedl do dětské literatury bajku, pohádku a přírodní lyriku.*

3.2. Literatura po roce 1989

Po listopadových událostech roku 1989 nastaly změny nejen politické, kulturní, ekonomické, ale pád totalitního režimu zapříčinil i změny, které se promítly do oblasti literární a vydavatelské. Spisovatelé získali svobodu ve tvorbě a mnohá nakladatelství se opět otevřela a mohla vydávat různé nezaškátulkované tituly i ze zahraničí. Do oficiální literatury se navrátila samizdatová a exilová tvorba a lidé i děti se tak mohli setkávat se zapovězenými tématy jako například skauting, náboženství a tak dále.

Počátkem 90. let začalo nadměrné vydávání titulů, které vznikaly jen za účelem komerce. Šlo o triviální literaturu, která obsahovala kýčovitě prvky a byla určena pro průměrného čtenáře s nenáročnými požadavky.¹² Tato literatura byla umělecky nehodnotná a předešlá hodnotná na úkor nové upadávala. Tohoto vydavatelského boomu se především zmocnila televize.

V polovině 90. let však nastal zlom a postupně došlo ke znovuzrození původní literatury a připomenutí renomovaných spisovatelů. K věhlasným spisovatelům se přidali také nováčci, kteří dokázali svým talentem uspět v náročnější době. Dříve ideologicky nepřípustná tvorba, například Jaroslava Foglara, se dostala do popředí a stala se i čítankovou četbou žáků. Mezi další autory, např. ze spirituálních proudů, musíme zmínit pohádky

¹² Podrobněji viz Wögerbauer: [V obecném zájmu: cenzura a sociální regulace literatury v moderní české kultuře 1749-2014.](#)

Václava Renče, Jana Zahradníčka a Jaroslava Durycha. Nesmíme opomenout taktéž pohádky Ludvíka Aškenazyho, Karla Šiktance, Ivana Klímy, Jana Skácela a mnoha dalších.

3.3. Žánrové rozdělení

Jelikož literatura pro děti a mládež je velmi bohatá, lze ji rozdělit do několika žánrově odlišných oblastí.¹³ Každá oblast má specifické místo, rysy, funkci a také zcela určitě je určena věkově omezené skupině. Literaturu pro děti a mládež ovlivňovalo v historii mnoho literárních směrů, pedagogické a estetické názory a samozřejmě společnost. Jak tvrdí Genčiová: *Hierarchie žánrů nechápeme v literatuře pro děti a mládež vertikálně, po vývojové linii, ale horizontálně, podle vývojové linie čtenářských zájmů a schopností v souladu s věkem čtenáře.* (Genčiová, 1984, s. 16) Protože svou bakalářskou práci zaměřuji na děti předškolního věku, nebudu se zde zabývat žánrovým rozdělením tohoto typu: hrdinský epos, literatura životopisná, dobrodružná, vědeckofantastická a uměleckonaučná a jiné. Domnívám, že tato literatura pro děti předškolního věku by byla k poslechu pro děti složitá a nesrozumitelná.

Zbylé žánry určené pro mladší děti můžeme rozdělit podle Miroslavy Genčiové:

3.3.1. Žánry folklórního původu

V historickém vývoji slovesného umění pro děti sehrál folklór nezastupitelnou úlohu. (Genčiová, 1984, s. 15) Z folklóru neustále čerpá soudobá poezie, a to především nejen z ustálených tvarů rozpočítadel, říkadel a podobně. Folklór vždy znamenal pro děti již od útlého dětství mnohem zábavnější formu, poněvadž jeho náplní byla především estetická složka, která je dětem velmi blízká. I v dnešní době přetrvává oblíbenost v používání různých říkadel, ukolébavek, popěvek, rozpočítadel atd. Tyto literární útvary můžeme zcela jistě zařadit mezi první literární projevy poezie, které dítě zaujmou. Malé děti milují rýmující se básničky, dokonce někdy upřednostňují rytmus, který je pro ně významnější a výraznější než obsahová stránka.¹⁴ U dětí, které se již chystají do školy, je tomu potom přesně naopak. Nemusíme se bát používat různé složitější konstrukce, např. metaforu. Děti vnímají svět a skutečnost především celostně – globálně, proto rády využívají fantazii a pochopí např. báseň tak trochu „po svém“. *Poezie hraje významnou roli v období, kdy si dítě osvojuje jazyk*

¹³ Vývoj žánrů podrobněji viz Čenková, 2006: *Vývoj literatury pro děti a mládež a její žánrové struktury.*

¹⁴ Z vlastní zkušenosti víme, že když se dětem líbí básnička po rytmické stránce, naučí se ji rychle a nepřemýšlejí o obsahu, například: *Na jaře, na jaře čáp jede v kočáře, hej hopy hej hopy hej hopy hop...*

a získává první poznatky o skutečnosti, která je obklopuje. (Hrabáková, Stejskalová, 1983, s. 5). Poezie tak přibližuje dítěti okolní přírodu a společnost, také v něm buduje hravost a fantazii a rozvíjí slovní zásobu a vyjadřovací schopnosti.

3.3.2. Žánry vycházející z ústní lidové slovesnosti a literatury pro dospělé

Literární útvary, které byly původně předurčeny pro dospělé, se vlivem civilizačních změn přenesly do literatury pro děti a mládež, mají v ní své místo a plní funkci určenou pro dětský kolektiv. Zde zařazujeme pohádku, baladu, zčásti i bajku. Především bych se zde chtěla věnovat pohádce, která patří k nejpoužívanějším a nejoblíbenějším prozaickým žánrům nejen v předškolním vzdělávání.¹⁵

3.3.3. Pohádka jako nejpoužívanější žánr v předškolním období

Pohádka, která nebyla vždy určena dětskému posluchači, si získala dominantní místo mezi žánry pro literaturu dětí a mládeže.¹⁶ Tento žánr prošel v historii mnohými změnami, a i v dnešní době autoři s pohádkou velice rádi experimentují. Všechny pohádky propojuje rys fantastičnosti.

Josef Peterka ve své knize *Teorie literatury pro učitele* (in Peterka, 2007, s. 271) zdůrazňuje základní znaky pohádky:

- *převaha dobra nad zlem;*
- *stereotypní formule;*
- *magická trojka;*
- *kouzelné předměty;*
- *typizované nadpřirozené a antropomorfizované postavy;*
- *zřetelně kladné nebo záporné postavy.*

Pohádka není reálná, je vymyšlená, příběh se odehrává na jednoznačném místě, v pohádce vystupují vykreslené postavy, které mají většinou zajímavý charakter či vzhled. Spisovatel vždy do pohádky vloží svůj vytříbený jazyk a ustálené obraty a také morální ponaučení. Pohádku můžeme rozdělit z hlediska dnešní doby na pohádku folklórní a moderní (autorskou). Méně známá nám může být tzv. antipohádka – humorná pohádka, která vzniká jako parodie na pohádku klasickou, např. pohádky Josefa Lady a Karla Čapka.

¹⁵ Teorie pohádky viz Černoušek, 2019: *Děti a svět pohádek: kouzlo vyprávěného slova*.

¹⁶ Pohádka na základě psychoanalýzy podrobněji viz Bettlheim, 2017: *Za tajemstvím pohádek: Proč a jak je číst v dnešní době*.

Tyto podoby pohádek zahrnují dohromady pohádky zvířecí, kouzelné, novelistické, parodické, nonsensové¹⁷ apod.

Za nejstarší pohádky jsou považovány **pohádky zvířecí**. V těchto pohádkách jsou zvířata personifikována a mají duši. Zde můžeme uvést skupinu didaktických pohádek se zvířaty, např. *O Smolíčkovi*, *O Červené karkulce* apod., které poukazují na výchovné a mravní ponaučení. Dalším typem zvířecích pohádek jsou **pohádky kumulativní**, které jsou určeny pro nejmenší děti. Tyto pohádky učí dítě mluvit, procvičují jeho paměť a řeč díky opakujícím se pasážím. Zde můžeme zmínit např. pohádky *O kohoutkovi a slepičce*, *O červené řepě* atd.

Pohádky kouzelné podle Hrabákové a Stejskalové (1983) jsou velmi obsáhlou skupinou a rozeznáme je od ostatních díky těmto rysům:

- antropomorfizace
- polarita postav
- animizace
- fantastičnost
- dynamický děj
- sny a touhy
- spravedlnost
- boj dobra se zlem

Pohádky novelistické patří k mladším tvorbě a historicky je můžeme zařadit do období rozpadu feudalismu. Často jsou to pohádky žertovné, vysmívají se lidské hlouposti a namyšlenosti, patří sem např. pohádka *O hloupém Honzovi*, povídky z proslulého Kocourkova a další.

Náměty z pohádkového světa se také především uplatňují v tvorbě divadelní, filmové, televizní i rozhlasové. Tyto tvorby se ovlivňují navzájem, například filmová podoba nějaké pohádky může později vzniknout jako přepis v literární formě.

Jaroslav Toman (s. 9, 2000) píše: *Současná pohádka se především vyhraňuje hodnotově. S překotnou transformací nakladatelské sféry je mnohem víc komerčně zneužívána, trivializuje se, směřuje ke konvenci, přizpůsobuje se postmoderním trendům populární masové kultury, konzumnímu životnímu stylu i zvýšenému zájmu průměrného*

¹⁷ Téma nonsensu podrobněji viz Bubeníčková, 2016: *O smyslu nesmyslu: nonsens a česká pohádka*.

čtenářského publika o fantastický, tajuplný i imaginární svět. Pohádku umělecky devalvují hlavně importované překlady a digesty disneyovské produkce i nesolidní a diletantské úpravy a převyprávění klasických i moderních výtvorů domácí a cizí provenience, nezřídka spojené se svévolnými a necitlivými zásahy do textových předloh a s hrubým porušováním ediční etiky.

3.4. Ilustrace

Jednou z neopomenutelných složek knih pro děti je ilustrace. Literární složka se složkou výtvarnou dokonale určuje celek a může ve čtenáři podnítit motivaci. Děti jsou přirozeně zvědavé, rády listují knížkou a sledují obrázky, a proto je spíše zajímá vizuální stránka knížky, kterou si dokážou vychutnat. Toto potěšení nastává i přesto, že neumějí číst.

V dnešní době se klade důraz na umělecky hodnotnou tvorbu a mnoho knižních ilustrací je podrobena přísné kritice. Někteří autoři často rádi tihnou k experimentu, avšak ne vždy naše nakladatelství jejich návrhy přijmou.¹⁸ Zároveň se stává čím dál větším trendem osobité a specifické tvoření. Hana Navrátilová ve své pedagogické podpoře zmiňuje: *Ilustrace v knize je často vnímána jako doprovodný prvek textu, doladění příběhu. V současné době však stále více lze vybírat z knižních titulů pro děti, kde text naopak vzniká jako doplněk prvotních obrazů. Sladění mezi textem a obrazem pak nacházíme především v publikacích, které mají jediného autora. Inspiraci pro využití titulů, v nichž ilustrace patří ke stejně zásadním prvkům jako text, můžeme čerpat z produkce alternativních nakladatelství, jako je Baobab či Meander.* (Navrátilová, 2018, s. 14)

Důležitost kvalitní ilustrace pronikla do povědomí i na univerzitní půdu. Vysoké školy se zaměřením na výtvarnou tvorbu zakládaly ve 20. století ateliéry grafiky a kresby. Dnešním příkladem ateliéru specializovaným přímo na ilustraci je Vysoká škola uměleckoprůmyslová v Praze (VŠUP), kde obor Ilustrace po Jiřím Šalamounkovi převzal v roce 2003 Juraj Horváth.¹⁹ Mezi významné spisovatele a rovněž ilustrátory, kteří získali mnohá ocenění jak domácího, tak světového uznání, můžeme zmínit například Josefa Ladu, Ondřeje Sekoru, Zdeňka Millera, Jiřího Trnku, Zdeňka Buriana a z doposud žijících třeba Adolfa Borna. K dnešním autorům netradičních knih určitě nesmíme zapomenout jmenovat Petra Nikla a Františka Skálu pocházející z uměleckého sdružení *Tvrdohlaví*. Také Dagmar Urbánková a Pavel Čech mají svou kreativitou obhájené místo mezi spisovatele a ilustrátory.

¹⁸ Dobové proměny ilustrací podrobněji viz Holešovský, 1977: *Ilustrace pro děti: Tradice, vztahy, objevy*.

¹⁹ Odkaz na webové stránky: <https://www.umprum.cz/web/cs/grafika/ilustrace-a-grafika>.

Mezi absolventy studia na VŠUP jsou například mladší ilustrátoři Tereza Říčanová, Alžběta Skálová (dcera Františka Skály) a Lucie Seifertová. Do druhé skupiny autorů zaměřujících se především na ilustraci knížek jiných spisovatelů můžeme zařadit Vlastu Baránkovou, Renátu Fučíkovou, Annu Neborovou, Galinu Míklínovou, Jana Hísku, Martina Kubáta a další. Jako posledního významného autora ilustrací bych chtěla uvést Juraje Horvátha, který se se svou ženou Terezou věnuje nejen pedagogickému předávání bohatých zkušeností, ale také díky rozmanité tvorbě nejrůznějších technik získali mnohé ocenění a založili agilní nakladatelství *Baobab*, kde umožňují publikovat mladším vystudovaným umělcům.²⁰

3.5. Historický vývoj nakladatelství knih pro děti a mládež

Nakladatelství, která vydávají knihy pro děti, jsou historicky mladší než nakladatelství pro dospělé. Původně první nakladatelství byla založena až v polovině 18. století, ale k většímu rozmachu došlo až na přelomu 19. a 20. století, kdy se dětská kniha dostala na stálé místo knižního trhu mezi knihy pro dospělé. Opožděný vývoj byl zapříčiněn ekonomicky, lidé spíše vyhledávali knihy pro dospělé a samotné nakladatelství, které mělo vydávat pouze knihy pro děti, častokrát zkrachovalo. Po zavedení povinné školní docházky se stav nakladatelství zlepšil, nakladatelství vydávala pedagogickou a didaktickou literaturu a také knihy byly určeny nejen dítěti, ale i dospělému. Až od počátku 20. století se začínají objevovat tzv. nakladatelské domy věnující svou nabídku pouze dětem. Pokud se však zamyslíme nad současností, všimneme si, že v této době je převaha nakladatelství právě spíše se smíšenou literaturou.

Nakladatelská tvorba se odrážela vždy od potřeb dítěte. Zlom nastal v osvícenství, kdy dítě konečně nebylo bráno jako „zdrobnělina dospělého“ bez specifických potřeb a byla mu věnována umělecky hodnotná literatura. Také Marie Terezie²¹ svou povinnou docházkou pro mládež podnítila mnohá nakladatelství vydávat již intencionální literaturu a učebnice, beletrie pro školní účely.

V polovině 20. století nakladatelství vydávala knihy pro děti nejen vzdělávacího, ale i relaxačního charakteru, v této době vedle hodnotné literatury vznikala taktéž literatura kvalitně sporná, např. sentimentální četba pro dívky a laciné krváky, to vše na pokračování.²²

²⁰ Výročí založení Baobabu podrobněji zde: *BAOŘEZ - 15 let, 15 autorů z Baobabu*.

²¹ Podrobněji viz Weigel, 2017: *300 let od narození Marie Terezie*.

²² Červená knihovna podrobněji viz Mocná, 1996: *Červená knihovna: pohled do dějin pokleslého žánru: studie kulturně a literárně historická*.

Do počátku 2. světové války se dařilo nejvíce velkým nakladatelstvím např. *Melantrich, Školní nakladatelství, Unie* a jiné. Tato nakladatelství se snažila o nadměrnou produkci knih především v předvánočním čase a v období letních prázdnin. Menší nakladatelství pak nabídku velikánů zpestřovala.

Během druhé světové války všechna nakladatelství stagnovala, procházela silnou cenzurou a musela hájit různé tituly před komisí, aby nezkrachovala definitivně. Radek Malý a Josef Nešpor uvádí ve své knize Lexikon českých nakladatelství dětské knihy: *Je nutno zdůraznit, že naprostá většina nakladatelů ve válečných letech nepodlehla politickému tlaku a nekolaborovala s vládnoucí mocí.* (Malý, Nešpor, 2015, s. 11)

Po válce došlo k obrovskému uvolňování cenzury a nakladatelství mohla tak svobodně opět vydávat. Nedostatek papíru, který zapříčinila válka, se navracel do původního stavu a docházelo ke kolektivizaci tisku. Kolektivní řízení tisku a zestátňování především po roce 1948 vedlo k uzavření všech soukromých nakladatelství. Síť nakladatelství byla uspořádána podle působnosti a byla podřízena sovětskému vzoru. V roce 1949 bylo založeno *Státní nakladatelství dětské knihy* se zkratkou SNDK, zajišťující literaturu pro děti a mládež, pedagogický subjekt, který vydával učebnice se jmenoval *Státní pedagogické nakladatelství*. Od roku 1969 známe toto nakladatelství pod názvem *Albatros*, které funguje dodnes. Jenom některá nakladatelství měla výjimku a udržela si osobní právo občasného vydávání knih pro děti, byla to nakladatelství např. *Melantrich, Mladá Fronta, Svoboda* a jiné. Samozřejmě i tato nakladatelství musela doplňovat nabídku SNDK.

V 60. letech docházelo k uvolňování, dokonce tabuizovaná literatura s tématem skautingu dostala možnost opět být vydávána. Pokud však známe naše dějiny, nebyla zviditelněna na dlouhou dobu. Po roce 1968 v normalizačních podmínkách se nakladatelství opět zavírala, procházela cenzurami²³ a pod politických tlakem byla i personálně zaměňována osobami politicky vhodnými. I po cenzurách tematicky nevhodných knih se naše československá literatura pro děti a mládež dokázala proslavit na výstavě Expo 58 probíhající v Bruselu. Odvezla si odtud Grand Prix Zlatou hvězdu a dalších 13 ocenění.

Sametová revoluce přinesla mnoho změn nejen v nakladatelské sféře. Toto období bylo velice těžké pro velká státní nakladatelství, která se potýkala s uvolňováním knižního trhu a nebyla schopna se uzpůsobit náhlým změnám. Nakladatelství *Albatros* však těmto

²³ Normalizační cenzura podrobněji viz Hrabal, 2014: *Cenzura v literatuře a umění střední Evropy*.

reorganizačním změnám odolalo a stalo se tak čelním vydavatelem literatury pro děti a mládež.

V 90. letech vznikla tzv. nakladatelství jedné knihy. Jejich název vznikl z jejich krátké působnosti, až stovky nově založených nakladatelství se nedokázaly uživit. V těchto letech ale také dochází ke spolupráci se zahraničními nakladatelstvími a otevření jejich poboček u nás. Naši literaturu doplňují nakladatelství *Egmont*, *Knižní klub* /*Euromedia* a další. A samozřejmě dochází k obrovskému rozmachu vydávání časopisů a populární četby ze Západu. Ke konci tohoto období dochází k ustálení počtu nakladatelství.

Po roce 2000 nastupují nově do trhu nakladatelství, která se odlišují od původních svou grafikou a neobvyklým podáním textů. Jsou to nakladatelství *Baobab*, *Petrkov*, *Meander* a jiná, která sklízí řadu ocenění za literární i grafickou oblast.

V současnosti se nakladatelství musí přizpůsobovat knižnímu trhu. Mnohá nakladatelství musí být podporována státem, jelikož nejsou schopna zafinancovat všechny položky dětských knih, například ilustrace apod. Také se stále více podílí na produkci knih reklama a intermedializační procesy, které využívají námět v mnoha dalších zpracováních, jako je např. komiks, film, počítačová hra apod. Radek Malý s Josefem Nešporem mají také dále postřeh k současné publikaci: *Dochází též k rozrušení původní relativně striktní určenosti literatury pro děti a mládež. Literatura pro děti se stává multigenerační záležitostí, což bývá spojováno s procesem infantilizace dospělé generace – horní hranice četby pro mládež se tak posunula až k 30. letům věku.* (Malý a Nešpor, 2015, s. 13)

Budoucnost nakladatelství a papírových tištěných knih je spekulativní. Můžeme se domnívat, že tuto oblast ovlivní potřeba a zájem dítěte o četbu a poslech. Samozřejmě také výroba elektronických knih, která je na našem trhu již pár let ve veliké oblíbenosti.

4. VÝZNAM LITERATURY PRO DĚTI A MLÁDEŽ V PŘEDŠKOLNÍM VZDĚLÁVÁNÍ

Kniha je v předškolním věku nepostradatelná. Četba je potřebná k rozvoji řečových schopností, paměti, pozornosti a jazykových dovedností dítěte. Je důležité, aby učitelka byla schopna literární text podat tak, že pro děti bude zábavou i zajímavostí zároveň. Literární text musíme obsahově i esteticky odlišovat od textů instruktážních. Texty instruktážní mají informační charakter a dítě je může zpozorovat ve školce např. na nástěnkách apod. Na rozdíl od instruktážních textů literární texty mají hodnotovou funkci, jsou přizpůsobeny nejen dítěti stylisticky, ale mají i dítě oslovit. Text tudíž musí být vybrán přiměřenému věku dítěte, měl by obsahovat tematické rámování, odpovídat jazykové stránce dítěte a měl by dítě podnítit v celkovém rozvoji. Také jinak bude působit na dítě okopírovaný text na bílém papíře a ilustrovaná kniha, která je vizuálně bohatá už na pohled. Literární text díky provedení učitelky může dítě ovlivnit a rozvíjet ve všech oblastech klíčových kompetencí. Bubeníčková (2016) uvádí, že práce s uměleckým textem už v předškolním věku nabízí dítěti prvotní orientaci v hodnotovém systému, dítě vnímá varianty řešení problémů, s nimiž se již může setkávat ve vlastním světě, získává motivaci pro další zájem o texty.

Literární texty nám mají být inspirací a podnětem pro další tvoření s dětmi. Můžeme je doplňovat mnoha jinými činnostmi (výtvarným tvořením, dramatickým doprovodem, pohybovým cvičením atd.).

Významným motivačním prvkem je pro dítě oblíbená kniha, kterou prezentuje před ostatními dětmi v ranním kruhu. Nad knihou se po přečtení ukázky může rozpoutat diskuse, která bývá často pro utvoření názoru dětí velmi cenná. Do kompetencí učitelky podle Gebhartové patří: *schopnost estetického vnímání a kritického myšlení, absorbovaná znalost základních literárněvědných poznatků i jazykově kultivovaný řečový projev.* (Gebhartová, 2011, s. 10)

Nadmíru důležité tedy je, jak je kniha v ústní formě podána. Učitel by měl ovládat kultivovaný řečový projev, číst dětem by měl pozvolna a dostatečně nahlas. Hlasový fond učitele je potřeba trénovat, pokud nemá dostatečné zkušenosti a talent.²⁴ Pedagog by měl správně vyslovovat všechny hlásky a oddělovat jednotlivá slova od sebe. Také by měl mít

²⁴ Dále viz Hájková, 2011: *Rétorika pro pedagogy.*

povědomí o tvorbě hlasu. Je důležité, aby text vnímal kriticky i esteticky. Změna barvy hlasu u různých postav a také doplňování citoslovcí nejen zvířecím hrdinům dokáže text dramaticky obohatit a děti více namotivovat k nepřerušnému poslechu. A proto se stává čtení dětem neobyčejnou dovedností, která i když za sebou nese velkou píli, profesionálně i osobně uspokojuje nejen nás, ale i děti.

Vladimíra Gebhartová ve své knize *Jak a co číst dětem v MŠ* uvádí tento důležitý postřeh: *Prohlížení a čtení knížek by mělo být naprosto přirozené ve vzdělávací nabídce každé mateřské školy. A to nejen proto, že kniha ve své integrující úloze může být nejbližší vhodnou „pomůckou“, ale především proto, že ozřejmuje dětem jejich životní zkušenosti, naplňuje spektrum nových pojmů, spoluvytváří estetický vkus dětí a vede je ke čtenářství.* (Gebhartová, 2011, s. 12)

V předškolním vzdělávání také dítě rozvíjí svou pregramotnost, která předchází literární gramotnosti. Literární a zároveň v našem případě i předčtenářská gramotnost je považována za část celkové všeobecné gramotnosti celoživotního učení člověka a je nezbytná pro akceptaci a fungování jedince ve společnosti, především v komunikaci a ve vztazích.²⁵ Čtenářská gramotnost ve vzdělávání se podle Zítkové (2013) promítá v těchto oblastech: doslovné porozumění, celkový vztah ke čtení, hodnocení, aplikace, sdílení a metakognice. V předškolním vzdělávání je nejdůležitějším dětem nabídnout podnětné prostředí a s ním související motivaci. Výběr knížek ve školní knihovničce, prohlížení ilustrací na sedacích vacích, pohovce či na světle prosvícených místech, návštěvy knihovny a tvoření prediktabilních knih, to vše můžeme dětem k obohacení jejich gramotnosti zprostředkovat.

4.1. Literární útvary a jejich funkce v předškolním vzdělávání

4.1.1. Říkadla a básně

Básněmi většinou paní učitelka doplňuje nějaké téma. Báseň zná nazpaměť, postupně dětem po verších recituje a pro naučení stále opakuje. Děti mají básně v oblibě, jelikož jsou pro ně libozvučné a rytmické (mohou vytleskávat rytmus). Pokud dětem paní učitelka dá prostor, mohou domýšlet různé rýmy a zhudebňovat je podle své fantazie, což je ve velkém měřítku pro děti zábava.

²⁵ Dále viz Tomášková, 2015: *Rozvíjíme předčtenářskou gramotnost.*

Říkadla nikoliv říkanky, jak se častokrát nepřesně používá, se na rozdíl od básně říkají, básně se přednášejí. Říkadlo může mít nelogický záměr v obsahovém domýšlení rýmů a veršů. Báseň má vždy smysluplné sdělení, vzájemnou vazbu a ústřední motiv. Dále se tyto útvary rozlišují díky svému přízvuku. Říkadla jsou svým silným přízvukem, který je doprovázen častokrát dětským skandováním, výraznější než lyrické uspořádání básně.²⁶

4.1.2. Jazykolamy a rozpočítadla

Jazykolamy slouží vedle říkadel k procvičování mluvidel. Tyto takzvané „oblamovačky“ bývají dost náročné, a proto je zařazujeme spíše do předškolní přípravy, kdy by již dítě mělo logopedicky převážně nezávadně mluvit. Jazykově hravá říkadla můžeme nalézt v lidové a autorské poezii, kdy se setkáváme s ústřední hláskou v každém verši mnohokrát za sebou.

Rozpočítadla jsou druh říkadel, který má za úkol rozdělit nebo určit jedince, který má nějakou pravomoc. Děti je mají rády, častokrát je používají mezi sebou, aby nenásilně a poctivě rozhodly, kdo může ve hře začít, nebo kdo půjde první na řadu apod. Paní učitelce rozpočítadla taktéž ulehčují práci při výběru dětí k daným činnostem.

4.1.3. Hádanky

Hádanky podporují u dětí logické uvažování a radost ze správného úsudku. Rýmující se hádanky jsou lépe zapamatovatelné pro dítě svou rytmičností. Dítě si také na nich necvičí nejen paměť, ale i výslovnost a může tak předávat hádanku dál. K výsledku je může pedagog přivést opakováním s důrazem a také díky gestu, nebo napoví nějakým souvisejícím předmětem nebo obrázkem. Hádanky musí být vybírány přiměřeně věku.

4.1.4. Pohádky

Pohádka patří mezi nejklassičtější formy využívané v době před odpočíváním dětí. Z vlastní zkušenosti vím, že děti pohádky milují mnohem více, když jim pohádku převyprávíte vlastním slovem. Takové vyprávění pohádky není nic jednoduchého a někdo si předem musí vytvořit i vlastní fabulační osnovu. Abyste na děti zapůsobili, musíte vypravovat děj dramaticky, nemusíte nahlas, ale s důrazem, a také doporučuji měnit hlasy různým postavám s přímou řečí. Také můžete jednotlivé fráze opakovat pro zvýraznění a upoutání posluchačů. Před odpočíváním nedoporučuji děti vtahovat svými otázkami do děje pohádky, jelikož se nebudou soustředit na odpočívání a nebudou uklidněné. Pokud

²⁶ Podrobněji viz Bláhová, 2016: *Jak si pohrát s říkadlem* v knize *Rozvíjíme děti s využitím příběhů a veršů*.

chceme na druhý den pohádku pro děti opakovat třeba při ranních činnostech, předložíme obrázky do kruhu před děti a vyzkoušíme je, zdali si pamatují návaznost pohádky. Děti by si měly obrázky seřadit podle děje pohádky od začátku do konce a zkusit se společnými silami postupně pohádku převyprávět.

4.1.5. Literární útvary k zapamatování

Nejdůležitější v počátku je, aby dítě textu porozumělo. Poté co vybereme vhodný text, začneme s nenásilnou, ale adekvátní motivací. Musíme děti podpořit a zbavit ostychu, aby si dokázaly věřit a stát před lidmi mimotřídního publika. Zapamatování probíhá díky stálému opakování kratších jednotlivých částí. Abychom se vyhnuli nacvičenému předurčenému divadlu, necháme děti přispět svými nápady. Děti se mnohem jednodušeji zapojí do společné tvorby a vcítí se do svých rolí, než je tomu v situaci, když mají vše předpřipravené. Celkový ráz scénky či připravených básniček však nemůžeme nechat jen na dětské fantazii, měli bychom jako učitelé dětskou představivost podporovat, ale samozřejmě také i kultivovat.²⁷ Učitelka také nesmí zapomenout na jazykovou a společensky výchovnou stránku řeči. Sleduje správnou recitaci básní, zaměřuje se na dech, tempo, výslovnost, intonaci a dovednosti v oblasti sebekontroly dítěte. Dětem se špatně pamatují slova, která neznají. Význam zastaralých slov musí paní učitelka dětem jednoduše vysvětlit. Se starodávnými slovy se častokrát můžeme setkat například v lidových pohádkách. Výklad nového slova může paní učitelka doplnit a upřesnit fotografií, obrázkem, návštěvou muzea, skanzenu apod. Děti si poté doplňují slovní zásobu o nová slova.

²⁷ Podrobněji viz Novotná, 2010: *Tvořivá dramatika v MŠ*.

5. SHRNU TÍ TEORETICKÉ ČÁSTI

Teoretická část bakalářské práce se zabývala českou historií vzdělávací politiky. Taktéž jsme zmínili důležité kurikulární dokumenty, jejich zrod a nynější stav. RVP PV a ŠVP jsme usouvztažnili s jejich aktuálností a využitelností do praxe.

V teoretické části bakalářské práce jsme přiblížili původ a rozšíření lesních mateřských škol nejen v České republice. Věnovali jsme se koncepci vzdělávání a výchovy v těchto alternativních mateřských školách, které se opírají především o lesní a venkovní pedagogiku. Zmínily jsme jejich zdárný boj s legislativním úskalím a závěrem jsme potvrdili, že i lesní mateřské školy mají povinnost zpracovat a využívat školní vzdělávací program, který ve své edukaci používají.

V závěrečné části jsme se orientovali na vznik literatury pro děti a mládež a probíhající dobové události. Poté jsme se zaměřili na žánrové rozdělení podle Genčiové, kde jsme zmínili dva proudy. Jeden vycházející z folklórního původu a druhý vznikající z ústní lidové slovesnosti a literatury pro dospělé. Krátká kapitola věnující se pohádce vytyčuje základní rysy tohoto žánru a představuje další rozdělení pohádek moderních podle námětu a záměru. Ilustrace, které jsou nepostradatelné pro tvorbu knih pro děti a mládež, jsme nemohli opomenout zmínit. V práci věnujeme pozornost i nakladatelstvím, která vydávají tuto specifickou literaturu a neměla to vždy v historii jednoduché. Z hlediska předškolního vzdělávání jsme se zaměřili na význam a související typické literární útvary pro děti a mládež, v nichž popisujeme přínos a uvedení do praxe.

6. ÚVOD PRAKTICKÉ ČÁSTI

Praktická část vychází z naší pětileté zkušenosti, na které chceme postavit konkretizující literaturu a výstupy, jež budou proveditelné v praxi. Tato část je postavena na integrovaných blocích nacházejících se v ŠVP LMŠ Bažinky, do kterých budeme implementovat příslušné tituly LDM. Integrované bloky (dále jen IB) jsou rozděleny podle ročních období a tvoří vzdělávací obsah LMŠ Bažinka.

Každý IB obsahuje dílčí cíle, které pedagog vytvořil s konkrétním záměrem a které mají děti vést ke stanoveným úmyslům v předškolní edukaci. Dílčí cíle jsou sepsány tak, aby učitel dokázal dítě podpořit ve vývoji v těchto oblastech:

- **biologické**

Rozvíjet jemnou i hrubou motoriku a smyslové vnímání prostřednictvím přírody (pohyb na nerovném terénu, sběr plodin, poslech ptáků a další). Zdokonalovat se v samostatnosti a sebeobsluze (doporučený postup při oblékání, otevírání termosek, příprava stolování a mnoho dalších činností). Poznávat své tělo, vnímat svůj dech a tep. Být schopné pojmenovat lidské smysly, části těla a důležité orgány. Učit se otužovat a relaxovat (venkovní pobyt v zimě, relaxační cvičení, pohádky a tak dále).

- **psychologické**

Posilovat zvědavost, zájem, radost z objevování (práce s lupou, lovení drobných vodních bezobratlých sítkami, mikroskopování a mnoho dalších činností). Dodržovat pravidla LMŠ a dokázat se orientovat v tomto prostředí. Procvičovat sebejistotu, cvičit cílevědomost a vytrvalost. Seznámit se s celoročními tradicemi a zvyky (Dožínky, Vánoce, Velikonoce, Vítání jara a další). Učit se plno nových básniček, písniček, pranostik i hádanek. Rozvíjet řečové a komunikační schopnosti (kruh sdílení, evaluační kolečko dopoledních činností před obědem, hodnocení slavností s rodiči a jiné aktivity).

- **interpersonální**

Vytvořit si kladný vztah ke školce a pocitu sounáležitosti se skupinou. Naslouchat si navzájem, neskákat (nejen pedagogovi) do řeči. Respektovat pomalejší tempo druhého, jeho názor, osobní prostor a jeho vlastnictví (osobní věci, schopnost rozlišovat co je moje/ co je tvoje). Dokázat odmítnout konverzaci či situaci, která je mu nepříjemná. Zkoušet řešit spory

klidně a rozvážně (zadržet druhé dítě důraznou větou „Ne, mně se to nelíbí, přestaň“). Spolupracovat s ostatními, pomáhat mladšímu nebo naopak požádat o pomoc staršího (především při oblékání, zapínání batůžků, otevírání svačिनových krabiček a podobně).

- **sociálně-kulturní**

Rozvíjet kulturně estetické dovednosti (navštěvovat divadla, muzea, skanzeny a jiná místa). Seznamovat se s lidskými morálními hodnotami a uplatňovat návyky společenského chování (pozdravit, poprosit, poděkovat, práce s *Kartami ctností*, simulační scénky, odkazy skutků světců – sv. Martin, sv. Václav a mnoho dalších). Poznávat různé národnosti a jejich kulturu.

- **environmentální**

Vážít si rozmanitosti světa a poznávat přírodu a okolí (znát květiny, stromy, zvířata v okolí, stopovat, sbírat, sledovat, poslouchat vše co se děje v blízkosti LMŠ). Dbát na svou bezpečnost (přiměřeně se oblékat, sledovat terén, dodržovat pravidla, manipulovat šetrně s přírodním materiálem a tak dále). Být k přírodě ohleduplný (třídít odpad, odklízet odpadky, být potichu, nedělat nepořádek, neubližovat živým tvorům) a porozumět že změny v přírodě jsou přirozené.

Dále se IB orientuje na vzdělávací nabídku, kterou pedagog předkládá dětem při každodenních činnostech a představuje přehled aktivit a možností vztahujících se tematicky k IB.

V IB také nesmíme opomenout zmínit očekávané výstupy, které vytyčují požadavky, dovednosti, jež by mělo dítě po absolvování určitého bloku zvládat. Očekávané výstupy jsou uskupené podle vzdělávacích oblastí:

- Dítě a jeho tělo;
- Dítě a jeho psychika;
- Dítě a ten druhý;
- Dítě a společnost;
- Dítě a svět.

IB LMŠ Bažinky jsme doplnili do Bc. práce jako přílohu a ukázkou pro přehled. Z obsahu IB se můžeme dozvědět, že jsou bloky sestaveny od začátku školního roku do letních prázdnin. Vzdělávací obsah bloků odpovídá podmínkám LMŠ a proměn celého

roku nejen v přírodě. IB jsou také zaměřeny na lidové tradice související s cykličností roku. Také prvním rokem ve ŠVP LMSŽ Bažinka se objevily karty ctnosti, které slouží jako metodická pomůcka při programech. Karty ctnosti²⁸ dětem předávají důležitý morální kontext přístupů k životu a druhým lidem a zpřístupňují jim představu o abstraktních pojmech, např. sebeúcta, sebekázeň a jiné.

Usilujeme o uvedení různých žánrů LDM odpovídajících předškolnímu věku a také především odkazujeme na tituly novodobé, tj. vycházející po roce 2005. Aspirujeme na výběr knih nejen českých, ale i zahraničních. Naší snahou také bylo hledat literaturu kvalitní s hodnotnými ilustracemi. Někdy odkazujeme pouze na určité kapitoly, či literární texty jako úryvky z knih, které se vztahují k daným tématům. Vycházíme z praktických zkušeností, z kterých vznikly i metodické listy připojené v příloze. V metodických listech se nachází pět různých aktivit týkajících se vybraných ukázek z knihy. Aktivity jsou různorodé (pohybové, dramatické, výtvarné, hudební a jiné) a rozvíjejí dítě v mnoha oblastech, jak můžeme vysledovat v cílech RVP PV²⁹ vytyčených pod konkrétní aktivitou. Verifikace metodických listů se nám podařila provést za roční období podzim a zimu. Ostatní roční období jsme kvůli časovým důvodům zvládnout nemohli.

²⁸ K prohlédnutí či zakoupení zde: <https://vychovakecnostem.cz/>.

²⁹ Obsah je obdobný jako v RVP ZV. Naleznete jej zde: <https://www.msmt.cz/file/45304/>.

7. INTEGROVANÝ BLOK: PODZIM

Začátkem školního roku v LMS hovoříme s dětmi o zážitcích z prázdnin. Jako příklad dobrého prázdninového zavzpomínání nám přijde vhodné zařadit publikaci s názvem *Tři kouzelné kamínky skřítky Nulipínka* (Dušková, 2020). Česká autorka sepsala příběhy dvou sourozenců³⁰ a skřítky na principech neuro-lingvistického programování. Technika tohoto programování staví na překonávání neúspěšné či složité situace s nadhledem, která může pro některé nové děti nastat v adaptaci na neznámé prostředí. Příběhy nenásilně radí, jak zvládat emoce a dětem mohou dodávat důvěru v samy sebe i ostatní. Karty ctnosti (RESPEKT, SAMOSTATNOST a PŘÁTELSTVÍ a POSPOLITOST), které odkrývají základní pravidla LMS, nám příběh vhodně doplňují.

Měsíce srpen a září jsou dobou žní, kdy děkujeme přírodě za úrodu. Jelikož v LMS pořádnou Dožínkovou slavnost můžeme o ní dětem předčítat v knize *Příběhy dvanácti měsíců* (Krček, 2015), v nichž se slavnost nachází v kapitole měsíce srpna. Kniha, kterou velmi pěkně ilustrovala Renáta Fučíková, je velmi obsahově bohatá. Kapitoly uvádějí samotný měsíc, který právě dostává vládu a usedá na trůn (jako tomu bylo v pohádce *O dvanácti měsíčkách*). Události v příbězích měsíců jsou postaveny na tradicích a zvycích našich předků. V každém měsíci se posluchač dozví historická fakta, ale také se může naučit dobové básně a písni. V měsíci září můžeme dětem představit ze srpnového povídání nástroj srp, který v minulosti sklízel obilí. Děti se také mohou dozvědět, jak dožínky probíhaly, vyrobit si věnec z obilí a poznat obžínkový nápěv³¹, který má shodnou melodii s lidovou písní *To je zlaté posvícení*.

Koncem měsíce září dětem předáváme odkaz sv. Václava. Kniha *Svatý Václav* (Němečková, 2010) nám může napomoci přiblížit příběh tohoto světce a velkého krále. Knížka má 34 stran a je bohatě ilustrovaná. Pohádka srozumitelně pojednává o životě sv. Václava a jeho nejbližší rodiny, Václava zde vyzdvihuje pro svou čestnost, mírnost, chytrost, spravedlivost a láskyplnost ale i statečnost. I přesto, že knížku vydalo Karmelitánské nakladatelství a může mít katolický nádech, si myslíme, že je použitelná v praxi a dětem jako příklad pro obraz duchovní legendy vystačí. Sv. Václav se stal patronem naší země, a proto ke knize můžeme připojit karty ctnosti: VLASTENECTVÍ jako odkaz

³⁰ V díle vystupují autorčiny vlastní děti

³¹ *To jsou dobrý zlatý časý, ty zlatý obžínky. Máme pivo, máme maso, k tomu kousek hnětýnky.* (Krček, 2015, s. 69)

jeho památce a ČESTNOST jako vlastnost pocházející z legendy. Můžeme se domnívat, že jí kníže Václav oplýval.

Říjen je pro LMŠ typický tím, že chodíme s dětmi sledovat daňky v oboře, bavíme se o říji jelenů. Básničky, které bychom mohli věnovat nejen jelenům, ale i lesním zvířátkům celkově, může pedagog využít jako motivační prvek a pochází z publikace předškolních básní *Jak se do lesa volá, tak se z lesa rýmuje* (Slavičková, 2019). Učení básní dětem rozvíjí paměť, pozornost, logopedické i další řečové schopnosti. Básně jsou jednoduché, pobaví a pro děti srozumitelné a jednoduše zapamatovatelné, proto se dají zhudebnit. A když ke zpěvu pedagog využije i např. *Orfffova instrumentáře* učí děti i rytmizaci a rozvíjí tak i další sluchové dovednosti. Děti jsou obohacovány užitečnými poznatky o životě zvířat, jak žijí, čím se živí a dalšími. A pokud z básní vynecháme názvy zvířat, můžeme s dětmi cvičit logické uvažování pomocí hádanek. Publikace je krásně ztvárněná čtrnáctiletou talentovanou ilustrátorkou a myslím si, že i děti budou se zaujetím sledovat obrázky při prohlížení knížky.

Říjen je měsíc stromů a my s dětmi opečováváme naše vysázené stromky, zpíváme jim oblíbenou písničku od Svěráka a Uhlíře *Stromy*³² a povídáme si o společenství stromů – o lese. Krásnou knihu *Slyšíš, jak mluví stromy?* (Wohlleben, 2017) vydalo nakladatelství Kazda a my se o ni musíme podělit s jejím vzácným obsahem. Kniha v sobě ukrývá nejen informace o stromech, ale i o zvířatech, rostlinách a celkovém lesním ekosystému. V knize každý objeví odpověď na různé otázky týkající se funkce, vzhledu, stavby, místa stromu, ale také života bioty. Kniha zaujme nejen děti, ale i dospělé, můžeme v ní nalézt krásné fotografie doplněné líbivými kreslenými ilustracemi. Názvy kapitol mají zajímavé nadpisy, například: *Může strom zhubnout? Kdo se vejde do listu? Jestlipak se stromy v létě potí?* A mnoho dalších. Skoro každá kapitola zahrnuje také kvíz na zamyšlení a okénko *Vyzkoušej si*, které funguje na principu pokusu, nebo tvořivých aktivit. Pořád se s dětmi máme co učit, stromy jsou velice zajímavý živý organismus, na který nesmíme zapomínat a starat se o něj. Říjnové brigády, které se týkají nejen údržby pozemku, řezání dřeva na zimu, ale také úklidu lesa od odpadků, nás přivádějí ke ctnosti PRACOVITOST.

Listopadové radovánky nám obohacují příběhy *Větvičky a Kořínka* od autorky Terezy Foltýnkové, které jsou uvedeny v závěru knihy: *Jaro, léto, podzim, zima – s touto*

³² Celý text: *Na stejné zemi co my, bydlí tu s námi stromy. Mlčí a hledí si svého listíčka zeleného. Topoly, topoly, topůlky, zatím jste vyrostly do půlky. Až budete jako svíce, bude nám o pár let více.*

knížkou rok je prima (Klimková, 2012). Skřítek Kořínek a víla Větvíčka jsou titulní postavy povídaní o jejich přátelství, společném putování lesem a poznávání dalších kamarádů. Pohádka je doprovázena ilustracemi dětí a tím pádem může pedagogy vybízet k inspiraci na výtvarné tvoření. Ve čtivém textu nechybí ani básničky. Jejich roční cesta je zakončena Vánoce, kdy celá rodina skřítků a víl pozorují nadšení dětí za oknem u vánočního stromečku. Potom se s radostí ukládají všichni k zimnímu spánku a loučí se s posluchači (dětmi).

11. listopadu slaví svátek sv. Martin, který má přijet na bílém koni. V posledních letech vzhledem k nevyzpytatelnému počasí nesněží, ale Martinův příchod slavíme projížděkou na koních. Připomínáme si legendu a důležitý skutek sv. Martina z publikace *Svatý Martin* (Hebert, 2018). Obdobně jako příběh sv. Václava, pocházející z edice: *Moje malá knihovnička: Svět víry* od nakladatelství *Doron*, nám přibližuje rovněž další duchovní legendu o známém světcí. Dětem utlá knížečka může přiblížit skutky vojáka Martina a jeho odkaz do dnešní doby. Soucit s druhým a rozdělení se s ním o vlastní věc můžeme vypořádat z úryvku: *V tom Martina zaplavil veliký soucit s tímto chudákem. A tak vzal svůj meč a rozsekl svůj velký plášť na půl. Jednu polovinu dal chudákovi, který se do něj vděčně zabalil. Druhou si ponechal.* (Hebert, 2018, s. neuvedena). Tuto nestránkovanou úzkou publikaci mohou pedagogové černobíle okopírovat a děti ji využít jako omalovánky, ale také jako skládačku, kterou je potřeba seřadit, aby odpovídala ději příběhu tohoto světce.

Během listopadových dní také s dětmi probíráme nadcházející přípravu zvířat na zimu a jejich odpočinek. Tato krátká říkadla o zvířátkách pocházejí z publikace *Jak zvířátka chodí spát* (Zur Brügge. 2019). Pedagog může říkadla naučit děti s pohybovým doprovodem, nebo samozřejmě dle svých schopností, říkadla zhudebnit a využít jako ukolébavku dětí před spaním. V každém říkadle vystupuje zvířecí matka s mládětem. Matka vždy mláděti řekne, jak má odpočívat. Z těchto krátkých básní se můžeme dozvědět, jak zvířata odpočívají. Je zde zvláště odkaz mateřství a něhy mezi matkou a potomkem. V básních se také promítají různé rituály před spaním. Knihu bych doporučila tříletým dětem. Je velmi pěkně ilustrovaná, obrázky jsou jednoduché, roztomile vystihují zvířecí svět a jsou srozumitelné. Celá kniha, i když není číslovaná, je přehledná. Myslíme si, že je vhodná na prohlížení nejen před odpočinkem. Kartonové stránky se motoricky bez problému obracejí a obrázky upoutají nejen zrak dítěte.

Dušičky jsou konečným tématem, kdy pomalu vstupujeme do zimního období. Je to pro nás tajuplný čas ztišení. S dětmi se bavíme o tématu smrti jako o přirozeném jevu. Důležitou kartou ctnosti se pro tento čas stává: CITLIVOST. Pohádky z knihy *Nové pohádky kouzelné lucerny* (Civardi, 2018) děti podporují k zamyšlení, můžeme je využít k relaxaci, před odpočinkem, ale také i jako motivaci ke klidnému dušičkovému období. Kapitola *Postýlka na zimu* pojednává o soucitu dítěte se zvířaty ukládajícím se na zimu, ale také o důvěře ve zvířata, která mají určité zkušenosti a hledají si bezpečný úkryt před zimou. Příběh nás naladí na empatické vnímání přírody, která musí vynaložit dost sil na to, aby zimu bez následků zvládla. V příbězích této knihy se setkáváme s rozžehnutou lucernou, kterou i my rozsvěcujeme na hřbitovech a připomínáme si tak památku našich zemřelých. Také i my můžeme absolvovat návštěvu hřbitova, který se nachází poblíž LMS.

7.1. Verifikace metodického listu Podzim

Metodický list týkající se ukázky celé básně o myškách z knihy *Jak zvířátka chodí spát* jsme s dětmi ověřili v praxi. Děti se velmi rychle naučily jednoduchou báseň, a proto se toto říkadlo mohlo stát motivačním a úvodním prvkem pro další činnosti spojené s tématem myší.

V první aktivitě se děti měly naučit písničku *Měl jsem myšku tanečnici*³³. Písnička se jim velmi líbila a *Orffův instrumentář* jsme zapojili ihned. Děti si písničku natolik oblíbily, že si ji zpívaly celý den, a jelikož šlo o myšku tanečnici, připojili jsme jednoduchý pohyb: ruce v bok s úklony na stranu proložené otočením kolem své osy.

Další aktivita představovala hru na tzv. tichou poštu. Děti tuto hru již znaly a rády si ji zahrály. Dokázaly šeptat a samy chtěly vymýšlet, jakou zprávu by mohla poslat myší máma. V některých případech vznikaly dost vtipné vzkazy, které jsme museli cenzurovat a děti kultivovat v jejich projevu a nadšení.

Materiály k další výtvarné činnosti nám nabídla bez problému příroda sama. Děti sbíraly různě zbarvené listy a lepily je podle pedagogovi předlohy. Mladší děti si občas nevěděly rady, jaké listy zvolit a jak je poskládat. Starší děti zase měly fantazie na rozdávání, a tak vznikalo různé – nejen – myší, ale i jiné abstraktní barevné listové tvoření. Všechny výtvary jsme ve společném kruhu představili, zhodnotili a vystavili na venkovní nástěnkou.

³³ Celý nářev: *Měl jsem myšku tanečnici, tancovala po světnici. Byla černá a bílá, každému se líbila.*

Děti nejvíce však zaujala hra s hlasitostí, není divu, že rády napodobovaly myší pískání. U této aktivity jsme však museli dětem dávat hranice, jelikož je hra natolik pohltila, že nerespektovaly pravidla.

Pracovní list, který byl zaměřen na předmatematické dovednosti týkající se rozpoznávání velikosti, byl pro starší děti jednoduchým úkolem. Děti vymalování bavilo a my jsme se mohli zaměřit na nesprávný úchop dítěte, které drželo trojhranné pastelky křečovitě v prstech.

Metodický list lze využít v naší heterogenní třídě, protože všechny děti zvládly zadané úkoly a bavily je. Předpokládáme, že kdybychom činnosti plnili s předškoláky, jsme schopni s nimi celý metodický list ověřit za jeden den.

8. INTEGROVANÝ BLOK: ZIMA

Chladnější počasí nadchází a my si v LMŠ uvědomujeme, že je potřeba začít topit v kamnech ve srubu, tepleji se oblékat, ale také postarat se o záhonek a okolní zvěř. Zazimování záhonku je projekt na jeden den, ale starat se o okolní přírodu budeme muset po celou zimu. V tyto dny nás tedy provázejí karty ctnosti: STAROSTLIVOST a ZODPOVĚDNOST.

Myslíme samozřejmě i na ptáčky, kteří neodletěli do teplých krajů a tráví zimu s námi. Obnovujeme stará krmítka a denně je doplňujeme semínky. Publikace *Ptáčci v zimě* (Ranšová, 2016) nabízí další možnosti výroby různých lojových krmítek. Také se v knize můžeme dočíst, jak zpestřit ptáčkům v zimě jídelníček. Seznamuje nás se třinácti pěvci přezimujícími u nás, dozvíme se něco o jejich životě a také o specifickém volání, podle kterého je v přírodě můžeme rozeznat. Ke knize jsou také připojeny papírové šablony k poskládání dvou ptáčků.

V ranním volném čase doporučujeme prohlížet listy útlé knížečky *Jak žijí zvířátka v zimě: Naučné obrázkové příběhy pro společné vyprávění a poznávání* (Tušl, 2020). Tato novinka na trhu od nakladatelství *Pasparta* je velmi pěkně ilustrovaná, přehledná a naučná. Každý list se věnuje nějakému tématu, například: stopy, zbarvení, úkryt zvířete v zimě a další. Zvířata, která vystupují v knížečce, se nacházejí v našem okolí (srnec, zajíc, kuna, ježek, veverka a jiní). Navíc krátký text doplňuje otázka, k jejímuž řešení dítě dojde buď z obrázku, nebo přímo z praktických podmínek, které mu LMŠ nabízí. Obrázky podněcují pozorování přírody, nejen z dálky (dalekohledem), ale také zblízka (lupou a očima). Proto bychom pedagogům poradili, ať si tuto praktickou knížku berou s sebou na každodenní výlety do přírody.

Adventní doba je pro nás čekáním na Vánoce a narození Ježíška. Než započne advent, vyrábíme s dětmi adventní věnec z přírodnin a poté zapalujeme svíce a tím si připomínáme, kolik týdnů ještě zbývá. Děti dostanou společný adventní kalendář, ve kterém se na každý den ukrývají úkoly. Některé děti se už nemohou dočkat Štědrého dne a chybí jim trpělivost. Také by rády plnily tři úkoly denně, proto jim povídáme o ctnosti VYTRVALOST a jak zvládat svou nedočkavost. Advent by nám mohly zpříjemnit pohádky z knihy *Dílnička U šesti pružinek: adventní pohádky s omalovánkou* (Hladký a Hladká, 2017).

Knih *Nápadníček aneb Zimní zahrádka* (Pluhařová, 2016) oplývá zimní tematikou, která může pedagogovi přispět svými podněty do připravovaného programu pro děti. V tenké publikaci se nacházejí různé básničky, pohádky, ale také pohybové doprovody k písňím a básňím. Písničky vždy obsahují notový zápis, který není nijak složitý, tudíž jsou využitelné v praxi. K vánočním pohádkám jsou připojené omalovánky, které mohou posloužit nejen k vybarvování, ale také ke společné debatě nad obrázkem. Kniha se podtitulem nazývá *Zásobník nápadů pro činnosti s dětmi předškolního věku na téma zima* a my schvalujeme tento název, jelikož je opravdu odpovídající.

Po Svatoondřejské noci, která probíhá posledního listopadu, si s dětmi připomínáme legendu, která tkví v našem snu. Děti se ptáme, co se jim předešlo noc zdálo, protože podle pověsti by se jim sen mohl doopravdy splnit. O životě, tradici vážící se ke sv. Ondřeji můžeme dětem přečíst z publikace *Vánoce: historie, zvyky, tradice* (Pastýřková, 2018). Tato kniha je velmi pěkně zpracovaná, ilustrovala ji Zdenka Krejčová a její obrázky jsou nejen pro děti líbivé. Kniha obsahuje kromě historických etymologických faktů také plno tradic a zvyků týkajících se vánočních svátků. Zajímavá kapitola pojednává také o vánočních tradicích ve světě. V knize nechybí ani pranostiky a také odkazy na úryvky děl z literatury známých autorů (Němcová, Vrchlický, Čtvrtek, Seifert, Dickens, Ferrero a mnoho dalších). Hudební složku tvoří především nejznámější koledy s notovým záznamem, takže může pedagog využít knihu jako předlohu pro hru na flétnu. Nesmíme opomenout také recepty pokrmů, které můžeme v LMŠ taktéž použít ke kulinářským činnostem. Ke knize je přiložen papírový betlém, který si s dětmi můžeme vystříhnout, poskládat a vystavit v LMŠ.

K prvním známějším prosincovým svátkům patří sv. Barbora. Na tu s dětmi vždy vzpomínáme, když trháme „barborky“ - větvíčky s pupeny ze stromu třešeň. Větvičku vložíme do vázy s vodou a do vánočních prázdnin čekáme, zdali nevykvete. Život této světice si můžeme přečíst v didaktické pomůcce *Adventní čas* (Šottnerová, 2005). Šottnerová napsala i další knihy související s celým rokem, které využije každý pedagog či rodič při práci s dítětem. Kniha obsahuje nejen příběhy svatých a časové zařazení, ale plno příběhů, zvyků, říkadel, hádanek, a písniček. Kniha obsahuje také výtvarné náměty na tvoření s dětmi, různé aktivity a hry související s adventem a v neposlední řadě recepty k vaření a pečení s dětmi. Z této publikace mohou pedagogové čerpat i na sv. Mikuláše, kdy také jeho život spojujeme se ctnostmi OCHOTA a ŠTĚDROST. Navštívit Mikuláše chodíme

do místního kostela Horky nad Moravou, který je zasvěcen právě tomuto světcí. V kostele Mikulášovi zazpíváme a potom probíhá nadílka.

Po sv. Mikuláši si děti často hrají na čerty a anděly. V tomto období jim můžeme udělat radost čtením pohádek z knihy *Andělské pohádky na dobrou noc* (Wallace a kol., 2012). Andělské pohádky jsou soubor různorodých 22 povídek, které v závěru vždy obsahují poselství s pozitivním významem. Objevují se zde nadpřirozená stvoření, klasické pohádkové postavy, ale i pozemské lidské bytosti. Kniha staví na důležitosti andělů kolem nás, kteří nás vedou, ochraňují a nenásilně nás podněcují v kladném a morálním chování. V úvodu je stručně vysvětleno, kdo jsou andělé, proč je důležité číst dětem pohádky a jaký způsob zvolit. Kniha se nám tudíž může stát takovou učební pomůckou. Na konci knihy je připojen rejstřík hodnot a problémů. Tyto pozitivní i negativní seznamy se vyskytují u konkrétních kapitol a všelijak se prolínají. Publikace, jak již z názvu vyplývá, je určena dětem jako literatura před odpočíváním s meditačními technikami a má děti připravit na klidný a uvolněný spánek. Kniha je velmi pěkně čtivě napsaná, nejen text, ale i obrázky vizuálně uklidňují lidskou duši. Publikace se dá využít k práci pro děti od 3–8 let, jelikož je velmi rozmanitá. Knihu můžeme využít i při výtvarných činnostech. S předškoláky se můžeme zamýšlet nad morální problematikou určitých kapitol.

V prosinci před vánočními prázdninami s dětmi připravujeme poslední slavnost pro rodiče v tomto roce, jde o společné setkání u betléma. Děti se převlečou do kostýmů a utvoří živý obraz svaté rodiny a okolních bytostí a zvířat. Všichni společně za svitu petrolejek a zářících prskavek zpíváme koledy a těšíme se na Vánoce. Příběh narození Ježíše dětem může přiblížit kniha *Vánoční knížka* (Říčanová, 2006). Tereza Říčanová, která tuto útlou knížku nejen napsala, ale i ilustrovala, ji ve spolupráci s nakladatelstvím *Baobab* vydala a tím zpestřila výběr knih pro děti a mládež. Tato knížka je velice vhodná pro děti mateřských škol, obsahuje jednoduché krátké texty a bohaté krásné ilustrace. Malé děti si mohou knihu prohlížet, starší se mohou snažit o první čtení slabik i celých slov. Setkáváme se totiž s tím, že děti připravující se na základní vzdělávání, už umí číst jednoduchá slova. Kniha mimo líčení podstatného příběhu o události v Betlémě, pojednává o tradici sv. Mikuláše, vánočních přípravách, Štědrém dnu, silvestrovských oslavách a příchodu Tří králů. Vše je barvitě a mnohdy reálně lidsky popsáno: *...Maminka vždycky zapomene, jak se plete cop ze čtyř, a musí se to znovu naučit...* (Říčanová, 2006, s. neuveдена)

První novoroční svátek, který si s dětmi prožíváme jsou Tři králové. Děti už znají z vánočního příběhu tyto tři mudrce, kteří se přišli poklonit Ježíškovi. Vyrábíme si pro sebe také královské koruny a povídáme si o královských ctnostech (moudrost, statečnost...). Také se bavíme o charitní Tříkrálové sbírce, která každoročně podporuje mnoho lidí v nelehké finanční situaci. Známá kniha *Chaloupka na vršku* (Váchová, 2009) přibližuje dětem venkovský život v dávných dobách. Knize předcházela stejnojmenná série večerníčkových děl, v kterých vystupovaly dřevěné loutky. Nejen večerníček, ale i kniha se dostala do velké obliby. Ilustrace knihy tvoří fotografie záznamů večerníčku České televize. Kniha je postavena na prostém životě lidí a dětí žijících v podhorské vesnici. Jejich život nás seznamuje s moudrostí obyčejů a tradicemi, které doplňují pořekadla, říkanky i lidové písničky. Kapitola *Jak to bylo na Tři krále* dětem představuje úvodní příběh knihy, který může zrovna tuto dobu obohatit svým živým vyprávěním. Kniha je vhodná na čtení před odpočíváním, ale také ji může pedagog vybrat jako motivační prvek (říkadla, pranostiky, písničky) k řízené aktivitě nebo ke společné diskusi v ranním kruhu.

Tak jako Tři krále dovedla hvězda do Betléma, nás s dětmi přivádí k setkání s naší největší hvězdou – Sluncem. Průřezové téma *VESMÍR* je proto v tomto období příhodné. Zpočátku se bavíme o Slunci a soustavě planet. U planety Země se můžeme pozastavit déle a s knížkou *Jak si uděláme zeměkouli* (Lukešová, 2012) pedagog může obohatit program. Tuto knihu napsala Milena Lukešová, předmluvu napsala PhDr. Vladimíra Gebhartová – obě jsou odbornice na literaturu pro děti a mládež. Knížka byla pro svůj přínos doporučena do všech MŠ, jelikož splňuje cíle udané v RVP PV. Kniha je bohatě ilustrovaná a obrázky mohou dětem vypomáhat při prostorové orientaci. Publikace neobsahuje dlouhé texty, může být vyhovující ke klasickému čtení, ale také v sobě ukrývá náměty pro tvořivé hry i rukodělné činnosti.

Knihou *Astronomie: Otázky a odpovědi pro zvědavé děti* (Könivkyadó, 2009) se s dětmi dostáváme k vědeckým úkazům, které nám vesmír nabízí. Vyrábíme si dalekohledy a zkusíme sestavit i malé papírové vesmírné lodě, nesmí chybět ani rozcvička věnovaná kosmonautům ve skafandru. Jak můžeme rozpoznat z titulu, kniha reaguje na časté dotazy dětí a srozumitelně vysvětluje časté dotazy dětí. Výklad dětem musíme upravit, protože kniha je psaná pro předškolní děti složitě. Přesto si myslíme, že splňuje účel představit dětem vesmír reálným a zajímavým pohledem.

V únoru si připomínáme svátek sv. Valentýna, kdy si zamilovaní prokazují lásku. My s dětmi se bavíme nejen o lásce (k rodičům, kamarádům), ale také o ctnosti LASKAVOST. Přímou na kartě této ctnosti je napsáno motto: *Umění jednat citlivě a láskyplně s porozuměním k pocitům a potřebám druhých.* Tímto způsobem se snažíme lásku ke druhému kamarádovi v LMŠ a pedagogovi projevovat. Kniha *Hádej, jak moc tě mám rád!* (McBratney, 2014) vypráví o otcovské lásce mezi tátou zajícem a synem zajíčkem. Knižka je vhodná pro malé děti, které mohou knihou listovat a dívat se na pěkné ilustrace. Předškolní děti zase mohou cvičit poznávání písmen a první čtení slabik, jelikož text je jednoduchý, přehledný a velikostně výrazný. Kniha působí citlivě, je uklidňující a určitě vhodná pro čtení před odpočíváním.

K únorovým tradicím LMŠ patří slavení Masopustu a s ním související masopustní průvod v maskách po vesnici. Děti se každoročně na toto období rády připravují a vymýšlí jaký kostým zvolit a vyrobit. Publikace *Činnosti ke svátkům a tradicím v předškolním vzdělávání* (Kupcová, 2017) pedagogům nabízí bohatou inspiraci týkající se nejen Masopustu, ale i dalších jarních a letních lidových tradic. V úvodu jednotlivých kapitol je uvedení do dané problematiky a vytyčené vzdělávací cíle i rizika na toto období. V nabídce nalezneme rozhovory v ranním kruhu, hádanky, rituály, říkanky s pohybem a písničky s notovým zápisem (v příloze knihy) a výtvarné a tvořivé činnosti a hry. Kniha je vhodnou metodickou pomůckou a zásobníkem podnětů.

Pokud jsme se zajímali o soustavy planetární, můžeme zvolna přejít k soustavám orgánů, které tvoří naše lidské tělo. Další průřezové téma *LIDSKÉ TĚLO* uvádíme nejprve základními vědomostmi o našich smyslových orgánech a vnějších částech těla, které si názorně na sobě navzájem ukazujeme, později se zabýváme kostrou a nakonec orgány, které jsou oku neviditelné. K prohlížení celého těla doporučujeme knihu, čtrnácti kartonových stránek s postupně skládaným modelem těla, *Naše tělo: Jak funguje lidské tělo?* (Bulackij, 2014). Kniha je barevně přehledně ilustrovaná, zajímavá je nejen svými fakty, ale i originálním vzhledem. Některé biologické poznatky nejsou věkově pro děti srozumitelné, a proto musíme brát obrázkovou encyklopedii s rezervou.

Lidské tělo je natolik zajímavé, ale i složité téma, že dětem bychom jej měli přibližovat z praktického hlediska, například pomocí pokusů, výtvarných aktivit, her a podobně. Kniha *První kniha o mém těle: Objevte, jak funguje lidské tělo pomocí 35*

zábravných projektů a experimentů (Akass, 2018) obsahuje zajímavé experimenty, které můžeme v LMSŠ využít a seznamovat děti přirozeným způsobem s touto problematikou.

S lidským tělem souvisí i naše zdraví, a proto se do třetice dostáváme opět k průřezovému tématu *VÝCHOVA KE ZDRAVÍ*. S dětmi řešíme, co je pro tělo zdravé a co škodlivé, jak se bránit nemocem a jak přitom všem potřebujeme myslet právě zrovna na sebe a uvědomovat si dvě důležité ctnosti SEBELÁSKU a SEBEKÁZENĚ. Kniha *Příběh zdravé výživy: Jak Honzík přišel na chuť zdravému jídlu* (Gančarčíková, 2017) mile pojednává o Honzíkovi, který poznává nejen základy zdravé výživy, ale také důležitost hygienických návyků. Kniha je zároveň velmi naučná, vysvětluje například, v jaké zelenině se nachází vitamíny a obohacuje tak vědomosti dítěte. Pod každou kapitolou se nachází okénko s názvem *Pro zvěďalky*, které dále do hloubky objasňuje dané téma. Myslíme si tudíž, že čtení této knihy nemusí být jen podkladem pro připravenou aktivitu či diskusi, ale také je celkovým přínosem vědomostí do života dítěte.

8.1. Verifikace metodického listu Zima

Úryvek z knihy *Andělské pohádky na dobrou noc* z kapitoly *Martin a sněhulák* nám popisuje zimní radovánky, které si vychutnává chlapec Martin. Ukázka se stala motivačním prvkem pro pět aktivit, které jsme podle předlohy metodického listu s dětmi v měsíci prosinci podnikli.

Text je jednoduchý, a proto do první aktivity, která se týkala společné diskuse, jsme zapojili i tříleté děti. Napřed jsme vyzvídali, jaký mají názor na oblibu zimního období. Veškeré reakce dětí byly velmi pozitivní a naplněné nadějí, že se snad pravého zimního veselí dočkáme. Společná debata se nakonec obrátila v „kruh sdílení“, kdy každý měl možnost říct, co by rád dělal v pořádném mrazivém a sněhovém počasí.

V druhé aktivitě jsme nesehnali plyšáka vrabce, a proto jsme využili laminovanou fotografii tohoto ptáčka. Dětem bohatě postačilo vidět tohoto pěvce, který na ně mluvil a dovedl je do tee-pee, kde byl rozdělaný oheň a nachystaný hudební nástroj djembe. Dětem se písnička líbila, chtěly si k ní domyslet i pohyby. Nechali jsme jim tedy chvíli času, ať své nápady představí. Nakonec vznikl tento výsledek:

<i>Huboval vrabčák na zimu,</i>	rozhazujeme rukama a děláme, že se zlobíme
<i>škoda, že nemám peřinu.</i>	utíráme si slzy
<i>Studí mě nohy,</i>	poskakujeme z jedné nohy na druhou

zebe mě nos,

držíme se za nos

protože skáču i v zimě bos.

skáčeme snožmo do výšky

Hra Lepiví andělci byla jedinečná a pro děti nezapomenutelná. Líbilo se nám, jak děti byly nadšené a jak se zapojily. Místy vznikaly dost komické situace (děti chodily po špičkách a na smluvený signál se měly navzájem v náhodných dvojicích „přilepit“ k sobě malíčky u nohou), že jsme se jim všichni smáli. Některé mladší děti se nechtěly zapojovat, nenutili jsme je, i pro ně to byla zábava tuto hru jen sledovat.

Výroba rampouchů byla pro děti velkou motivací, jak mrazivě vyzdobit LMŠ. Každé dítě si poctivě venku našlo jeden, dva či tři klacíky, aby jej přetvořilo v rampouch. Postup byl jednoduchý, a tak i tříleté děti při výrobě nepotřebovaly výpomoc. Jelikož však každé dítě chtělo zhotovit nejméně dva rampouchy, došel nám materiál (alobal) a museli jsme vymyslet náhradní variantu. Našly jsme v LMŠ staré obvazy, a tak děti omotávaly rampouchy obvazem. Jedno dítě přišlo s nápadem, že bychom mohli použít i bílou vlnu. Vyzkoušeli jsme i tuto možnost a vypadalo to velice pěkně.

Poslední aktivitu jsme využili jako rozcvičku a zvolili jsme variantu s lanem. Pokyny k různému způsobu skákání jsme přizpůsobili věku dětí. Mladším dětem jsme poradili, aby začaly skákat sněhuláka snožmo, za to starší děti začaly skákat sněhuláka po jedné noze, nakonec zkoušely skákat i pozadu. Někteří předškolní odváživci se snažili skákat i poslepu. Skákání sněhuláka se dětem líbilo i odpoledne, když měly děti čas na volnou hru, šly si na stanoviště zaskákat.

9. INTEGROVANÝ BLOK: JARO

O prvních stopách jara se bavíme již začátkem března a dětem vysvětlujeme, proč se tento měsíc tak nazývá. Ve slově BŘEZEN neslyšíme jen pojem *břiza*, kdy můžeme upozorovat, že začínají tyto stromy rašit, ale rovněž slovo *březost* zvířat. Zapojujeme ctnost JEDINEČNOST, kterou nosíme všichni v sobě a kterou jsme dostali do vínku již narozením. Gravidita samic nás vede k tématu rození malých mláďat a my se s dětmi bavíme o těhotenství maminek, které čekají miminko. Než mláďata pustí zvířecí matka na svobodu ven, musejí se toho hodně naučit. Publikace *Kořinci* (Olfers, 2018), kterou napsala i ilustrovala na počátku 20.století Sibylle von Olfers, patří k oblíbené německé literatuře LDM. Kořinci jsou malé děti, které se po zimě probouzejí v hloubi matičky Země pod kořeny a ukazují nám, jak dokážou tato lidská mláďata souznít s přírodou. Text je rýmovaný, jednoduchý a velmi výstižný. Kořinci se starají o okolní přírodu, matka Země je zde vyobrazena jako stařenka, která své Kořinky velmi miluje a dává jim pocit bezpečí. Útlá kniha končí tím, že se Kořinci na podzim schovávají do Matčiny náruče. Dětem tato kniha může dodávat jistotu, že příroda je bezpečným prostředím, o které se však musíme jako ti Kořinci s vděčností starat.

Nejen rození mláďat nám však jaro připomíná svou vládu nad zimou. V přírodě s dětmi pozorujeme, jak začínají kvést první kytičky, tráva a stromy se začínají zelenat, a především zpěv ptáků přidává na intenzitě, jelikož se vrací mnoho tažných druhů z teplých krajů. Nesmíme také zapomínat na naši zahrádku, která se potřebuje po zimě pořádně „probudit“. Zjišťujeme, jak na tom záhonky jsou a jaké možné škody napáchala zima. Po uklizení chystáme zahrádku na první sázení trvalek a těšíme se s dětmi, jak je budeme zalévat. V knize *Jak rostou kytičky?* (Daynes, 2015) mohou nejmladší děti pomocí otevíracích obrázkových okének sledovat změny a ve vývoji rostlin a přicházet na kloub svým obvyklým otázkám. V publikaci se děti dozvědí, jak rostou květiny, proč mají rostliny květy, odkud se berou semena, kdo všechno semena může sázet a další vlastnosti a zajímavosti. I přesto, že knížka obsahuje minimum textu, je díky svým bohatým ilustracím natolik rozmanitá, že zaujme i dospělého čtenáře.

Při vyšších teplotách (přibližně nad 15 stupňů) také začínají vylétat z úlů včely, aby se také probraly po zimě a pustily se do každoroční nelehké práce. Včeličky oplývají neuvěřitelnou ctností nazývanou TRPĚLIVOST, protože jejich sběr pylu je mnohdy dost náročná práce a nemusí mít vždy očekávaný výsledek. Také my dětem připomínáme, aby

zkoušely být trpělivé, neskákaly pedagogům do řeči a pochopily že ne vždy mohou mít vše hned. Knížka *Lumír včelaři, aneb Medový slabikář* (Holasová, 2013) vypráví o medvědovi Lumírovi, který společně se svou babičkou včelaři. Medvěd provází čtenáře celým rokem včelaře, ukazuje jim postupy, nástroje, oděv, ale také výsledky včelaření. Medvědí hrdina ukazuje postupy výroby vosku, medových perníčků a propolisu, také nám představuje prostřednictvím obrázků a popisků včelstvo, jejich obydlí a život. Knížka je také zaměřena na květiny, které včely opylovávají. Lumír nás seznamuje se zajímavým řemeslem, které je v dnešní době stále aktuální. Knížka svým poučným obsahem zaujme i dospělé.

Mezi další hmyz, který začíná oživat, patří velká skupina bezobratlých, které s dětmi zkoumáme. Využíváme příručních lup, malých kukátek, sítěk a samozřejmě také kelímkových lup, do kterých nabíráme vodu i s drobným živočichem a můžeme jej pod lupou pozorovat. Tyto činnosti provází ctnost ZVÍDAVOST, bez které by to nešlo. Nikdy však nezapomínáme na ochranu života těchto tvorů a snažíme se, aby se jim nic při bádání nestalo. *Velká kniha drobné havěti: brouci, mouchy, žížaly a jiné potvůrky* (Zommer, 2016) nám ukazuje bezobratlé žijící v různém prostředí, přibližuje nám jejich život a díky ilustracím i jejich vzhled, který je v knize samozřejmě mnohokrát zvětšen. Velkoformátová kniha v úvodu vybízí čtenáře k prohlédnutí obsahu, co vše se v knize nachází. V jedné z kapitol se dozvíme, kde hledat, jak pozorovat tyto malé živočichy. Kniha procvičuje zrakové vnímání a prostorovou orientaci, jelikož v mnoha kapitolách jsou otázky určené k bádání a hledání daných živočichů ukrývajících se na obrázku. Kniha nabádá i k poslechu těchto živočichů v přírodě a také vysvětluje, co slyšíme a proč (stridulace, bzucení a další). V závěru knihy nalezneme řešení úkolů a rejstřík názvů živočichů.

Další publikace zaměřená na bezobratlé je *Mizíci hmyzíci* (Krolupperová, 2013). Skřítek se snaží zachránit království růží, které postihlo zlé prokletí. Při hledání pomoci se skřítek seznamuje v každé kapitole seznamuje s různými hmyzími kamarády. Na konci každé kapitoly se setkáváme s otázkami, které se týkají dotyčného bezobratlého. Kniha je poučná, čtivá a předpokládáme, že ilustrace Evy Chupíkové rozzáří dětem úsměv na tváři.

Se zimou se definitivně loučíme vynášením Morany. Jde o slavnost s rodiči, kdy s dětmi v LMS vyrobíme slaměnou bohyni zimy Moranu a pouštíme ji zapálenou po vodě místního Mlýnského potoka. Zpátečním průvodem od potoka vítáme jaro muzicírováním

a říkankou *Přišlo jaro do vsi*³⁴. Také neseme „lító“, keř ověšený barevnými pentlemi, který má připomínat nastávající vládu bohyně jara Vesny. Kniha *Studánko rubínko* (Rákosníková, 2009), která vznikla ve spolupráci s ilustrátorem Janem Kudláčkem a skladatelem Jiřím Pavlicou je velmi inspirativní knihou, která nabízí souhrn veršů, písniček a tradic a má dítě povzbuzovat k muzicírování. Tradice týkající se Smrtné neděle, tj. vynášení Morany je velmi pěkně v knize popsána a srozumitelná i pro děti. Kniha navíc obsahuje plno souvisejících básní, říkadel, písniček, ale i her, které můžeme i s poslechem přiloženého CD od skupiny *Hradišťan* v praxi využít. Kniha také odkazuje nejen svými pranostikami na svátky světců. Pranostikou *Na svatého Jiří vylézají hadi a štíři*. každoročně vzpomínáme na legendu boje vojáka Jiřího s drakem, kterou může pedagog dramaticky díky předloze z knihy ztvárnit a ozvláštnit tak dětem program. V knize nalezneme plno básní relaxačního charakteru, které můžeme zapojit před odpočíváním. Básně týkající se jara pocházejí od nejznámějších spisovatelů, jako je Halas, Skácel, Nechvátal a další.

Postní doba pomalu končí a začínají velikonoční svátky a my se v LMŠ chystáme na pomlázku. Je obdobím různých výtvarných činností. Ctnost TVOŘIVOST nás přivádí k netradičním aktivitám, při nichž dáváme dětem volnost v „upuštění“ jejich fantazie a zprostředkováváme jim k tomu vhodné podmínky a materiál. Veškerá kreativita dětí však musí mít také určené hranice, kterou děti musí respektovat. Ctnost POROZUMĚNÍ je umění chápat věci tak, jak jsou dané, a předešlou TVOŘIVOST podporuje. Kniha *Nápadníček, aneb Jarní zahrádka: zásobník nápadů pro činnosti s dětmi předškolního věku na téma jaro* (Pluhařová, 2015) je jednou z řady didaktických materiálů, z kterého mohou pedagogové čerpat. Kniha obsahuje pestrý seznam jarních písniček, říkanek a pohádek i s pohybovým doprovodem. Právě tyto žánry nás mohou podněcovat a motivovat ve výtvarných aktivitách. Také černobílé ilustrace doprovázející pohádky můžeme využít jako omalovánky v ranní nabídce aktivit.

Dětem můžeme velikonoční svátky také objasnit díky knize *Velikonoce: historie, zvyky, tradice* (Pitrová, 2020). Kniha je pokladnicí legend, lidových zvyků, písniček, říkadel, ale i receptů a výtvarných nápadů, které může pedagog s dětmi v LMŠ zajisté vyzkoušet.

Hádanky a pomáhanky (Kapoun, 2017) obsahují bohatou a různorodou sérii básniček, hádanek, ale také veršované pohádky, které můžeme průběžně v tomto ročním

³⁴ Celý text: *Přišlo jaro do vsi, kde jsi zimo, kde jsi? Byla zima mezi náma, ale už je za horama. Hu, hu, hu jaro už je tu!*

období zařazovat. Kniha je velmi inspirativní. Hádankami děti cvičí logické uvažování, představivost, pozornost a paměť. Hádanky můžeme použít při hře, kdy pedagog po dítěti bude chtít řešení namalovat. Krátké pohádky se může dítě naučit nazpaměť a přednést v LMŠ či doma rodičům. Pohádky se dají dramaticky ztvárnit, ale také nám mohou posloužit jako motivace nebo relaxační čtení či k poslechu před odpočíváním. Barevné ilustrace jsou veselé, kvalitní a pro děti zřetelné.

Ke 100. výročí narození spisovatele Františka Hrubína vydalo nakladatelství *Albatros* výbor říkadel, veršů i veršovaných pohádek *Od jara do jara* (Hrubín, 2011). Tuto knihu zmiňujeme, protože má stále aktuální ráz. Hrubínova poezie určená pro děti v sobě skrývá jemnost a optimismus, který děti milují. V knize nechybějí básničky o jarní přírodě, kterou může pedagog využít k poznávání nově vykvetlých rostlin, nebo jako motivační ukázkou k výtvarným či hudebním činnostem. Samotná kniha je ozdobena krásnými ilustracemi Matěje Formana. Některé básně nám podněcují smyslové vnímání a oslavují přírodu, například báseň: *Co roste ze země*:

*Všechno, co roste ze země,
chutná a voní příjemně,
sluníčko s deštěm den co den,
rostlinky vytahují ven.* (Hrubín, 2011, s. 104)

Květen je měsíc lásky a my se věnujeme ctnosti LÁSKA. V ranním kruhu diskutujeme o tom, koho máme rádi a jak lásku dotyčnému dáváme najevo (objímání, pohlazení, držení za ruku a podobně). Povídáme si s dětmi o svátku zamilovaných o Prvním máji. Díky publikaci *Jaro* (Šottnerová, 2007) může pedagog dětem představit tradice, zvyky, pranostiky básničky i písničky vztahující se k tomu tématu. Také může pedagog s dětmi prozkoumat v místní vesnici Májku a postavit si ji i v prostředí LMŠ.

Dalším květnovým svátkem je Den matek, která si s dětmi každoročně připomínáme. Domníváme se, že je důležité s dětmi probírat téma úcty k ženě, jež nám dala život. Mladší děti na svou maminku vzpomínají častěji než starší, a proto důležitost této blízké osoby je potřeba si uvědomovat. Maminkám proto druhou neděli v květnu děti předávají přáníčko vyrobené v LMŠ a děkují jí za všechnu lásku. Knížečka, kterou bychom doporučili mladším dětem *Moje maminka je nejsilnější na světě* (Kentová, 2019) vypráví o medvědicí mamince a synovi medvídkovi, který stále něco sbírá venku a maminka mu všechny úlovky nosí v kabelce. Maminčinu ochotu a dobré srdce však začnou využívat i další zvířecí kamarádi,

a nakonec se stane, že nosí na svém hřbetě i klavír s dalšími těžkými věcmi. Medvědici se pod tíhou nákladu podlomí nohy a všechno na ni spadne, maminka si musí odpočinout a kamarádi s medvídkem se chopí úklidu. Všichni nakonec dojdou k závěru, že mamčinu zdraví musí chránit.

10. INTEGROVANÝ BLOK: LÉTO

Prvního června slavíme v naší LMŠ Mezinárodní den dětí. V tento den se ráno ptáme dětí, jak by si jej představovaly, co by rády podnikaly a kam by vyrazily na výlet. Už několik let věnujeme dětem darem každoročně nějakou přínosnou literaturu. Letos máme vyhlédnutou knihu *Rok v lese* (Dziubaková, 2017). Publikace neobsahuje žádný text a neslouží tudíž ke klasickému předčítání, je bohatě a krásně ilustrovaná a představuje dětem dvanáct měsíců probíhajících v lese. Děti mohou prohlížet jednotlivé kartonové stránky, na kterých se dovědí, kde jaké zvíře v určitou roční dobu i čas (den/tma) bydlí, čím se živí, jestli je vzhůru, či spí a podobné zajímavosti. Knihu doporučujeme jak mladším, tak starším dětem, jelikož se domníváme, že každé v knize naleznou něco, co jej zaujme. Nejen předškoláci mohou procvičovat prostorovou orientaci a postřeh, když budou na pestrých obrázcích hledat dané zvíře.

Další knihu, kterou bych darovala dětem, by byla publikace *Kamarádi z medového lesa: Jak zahnat stesk* (Schütze, 2020). Tato kniha vydaná nakladatelstvím *Kazda* popisuje přátelství čtyř zvířat (lišáka Míši, laňky Daňky, divokého prasátka Chrochtíka a mývalky Makovičky), která založí partu s názvem kamarádi z Medového lesa a přemýšlejí, jakou náplň by se jejich kamarádství mělo zabývat. V nedalekém okolí se začne stavět maringotka – lesní školka pro děti, zvířátka si povšimnou, že jeden chlapeček není šťastný a pláče, skamarádí se s ním a zjistí, že se mu stýská. Pomohou mu v jeho žalu a dojdou k závěru, že by měla nadále takto vypomáhat a děti rozveselovat. Příběh o Davidkovi řeší aktuální problém či fakt s přijetím nového dítěte do MŠ a zvířátka stesk nového dítěte dokážou jednoduše empaticky překonat. Proto můžeme knihu zařadit na začátek školního roku, kdy se v praxi s tímto problémem častokrát setkáváme. V závěru publikace je obsažen recept na kulinářský námět pro děti, který taktéž může vypomoci trápení odbourat. Tato knížka by proto neměla chybět v knihovničce žádné školky, nejen díky krásným ilustracím, ale i zajímavému námětu, odkazu a příběhu.

Léto vítáme letnicemi, které nadcházejí padesát dní po Velikonocích a přinášejí nám plno tradic, o kterých si v LMŠ povídáme. Knihu *Tradiční české léto* (Lada, 2017), kterou nejen napsal, ale i ilustroval Josef Lada, doporučujeme jako vzpomínkovou studnici tradic, písniček i říkadel. Kniha pojímá české zvyky letnic: *Obchůzky královniček*, *Otvírání studánek*, *Jízdu králů*, ale také legendy světců: Medard, Jan Křtitel, Antonín, Petr a Pavel a další. Plno pranostik a říkadel je zapamatovatelných a jsou použitelné v praxi. *Čištění*

studánek nás může pobídnout, abychom si s dětmi vzali rukavice a šli čistit nejen vodu v potůčku, ale i celý les od odpadků. Na *Jizdu králů* si mohou chlapci vyrobit papírového koně na klacku a pořádat závody na koních. Děvčata zase mohou pořádat průvod *Královniček* zabalené do různých šátků a zpívat dobovou píseň *Králko, králenko*.³⁵

Kalendářní počátek léta připadá na 21. červen a my v LMŠ poznáváme nového světce sv. Jana Křtitele. Letní slunovrat je úzce spojen i se Svatojánskou nocí, která má čarovnou moc. Druhý díl známé knihy *Chaloupka na vršku: nové příběhy* (Váchová, 2013) nás motivuje k prohlédnutí kapitoly *Jak kluci hledali poklad*. V tomto příběhu se děti mohou dozvědět pověru, která pochází z dávných obyčejů. Dědeček klukům poví, že o této kouzelné noci mohou speciálními bylinami otevřít skálu a získat poklad a chlapci se tedy vydají v noci na průzkum. Nic nenajdou, vystraší je sova a tatínci je díky varování Andulky odvedou domů. Závěrem pohádky se dozvíme ponaučení, které pramení z toho, že závist je zlá babice a největší poklad nosíme v srdci.

Kouzelné bylinky, které se trhávají v tomto období, aby získaly čarovnou moc, prozkoumáváme v přírodě. K rozpoznávání různých druhů a ke zjišťování informací o jednotlivých rostlinkách nám může posloužit *Bylinkář: přírodní kouzla naší babičky* (Golasovská, 2019). Kniha, již ilustrovala Aneta Františka Holasová, je velmi přehledná, obsahuje plno nápadů a receptů, jak s přírodninami zacházet. Babička, titulní postava, která svým vnučkám – čtenářům – předává plno rad, nezapomíná respektovat krásy přírody. Uvádíme v ukázce: *Babička nás učí, abychom se k přírodě chovaly šetrně, nic neničily a nebraly víc, než potřebujeme...* (Golasovská, 2019, s. 30).

Léto je obdobím, kdy se musíme starat o zahrádku, aby nám úrodu nespálilo sluníčko, či nepožrali slimáci a podobní škůdci. Knížka *Moje první knížka: Jak to roste* (Brooks, 2016) je návodem k úspěšnému zahrádkaření. Dětem může předat nejen plno moudrých rad, jak pěstovat základní druhy zeleniny, ale také plno zajímavých poznatků. V knize se děti dozvědí, jaké jsou druhy semen, jak se přenášejí a jak klíčí. Kniha pojednává i o okrasných květinách, děti se naučí, z jakých částí se květiny skládají, jak vypadá květ uvnitř a podobné zajímavosti. Dále se k v knize můžete dočíst, jak se proměňuje zahrada během ročních období, které květiny kvetou zjara a které až v létě. V této vesele ilustrované publikaci naleznete i kvíz s otázkami souvisejícími s knihou a dvě hry. Nechybí zde ani zahrádkářská

³⁵ Celý text: *Králko, králenko, král tebe volá. Abys za ním šla, že ti něco dá.*

soutěž, kde se sám čtenář stává rozhodčím a může hodnotit podle výběru obrázků vítěze v disciplínách uvedených v soutěži.

Červen je také měsícem příprav na závěrečnou slavnost „Loučení předškoláků“, kdy předškolákům LMS připraví poslední zážitek, společně trávíme u ohně večer, přespáváme ve srubu a proběhne rituál pasování těchto dětí na školáky. Jako četbu před odpočíváním bychom doporučovali knihu *Jitřenka* (Štelbaská, 2018), která pojednává o holčičce žijící se svými rodiči a bráškou batoletem ve velkém domě. Nejoblíbenější místo, kde si společně všichni hrají, je zahrada. Jitřenčina zahrádka je místem setkání s mnohými zvířecími kamarády, např. pavoukem, ježkem, krtkem, mravenci a jinými. Tím že se o zahradu Jitřenka zajímá, učí se tak, jak mít ráda přírodu a pečovat o ni. V závěru knížky se musí hrdinka s milovanou zahrádkou rozloučit, jelikož nastupuje do 1. třídy. Ve škole ji však čeká také mnoho práce na školním pozemku. Příběhy veselé hrdinky Jitřenky navíc zpestřují krásné ilustrace Evy Chupíkové. Kniha v sobě skrývá mnoho nápaditých aktivit (výroba voňavého pytlíčku, stojan bylinek, sázení hrášku a mnoho dalších) ale také dějové zápletky, nad kterými se může pedagog zastavit a před vyřešením problému se zeptat dětí, co by ony v určité situaci Jitřence poradily. Publikace navíc může předškoláky vést ke ctosti ODVAZE, kterou budou potřebovat (jako Jitřenka) do další etapy svého života.

Ctnost ODVAHU v dětech pěstujeme i odbouráváním ostychu před ostatními. K tomu nám může pomoci knížka *Divadélko se zvířátky na louce* (Suchá, 2017) a její dramatizace. Kniha obsahuje veršované pohádky s morálním a výchovným ponaučením. Pohádky provází Kašpárek a věnují se jednotlivým zvířátkům a jejich zlovykům, příklad: nečistota, neposlušnost, ponocování a další. Papírové loutky, které jsou shodné s knižními ilustracemi Venduly Hegerové, může pedagog vytisknout na webové stránce *Albatrosu*, s dětmi vystříhnout a pustit se do hraní. Na konci knihy se nachází obsah s postavičkami zvířátek týkajících se jednotlivých kapitol. Předškoláci si mohou pro ostatní děti nacvičit divadlo a ve spolupráci je představit třeba u ranního kruhu či před odpočíváním. Děti mohou dramatizací pracovat na svém zdravém sebevědomí.

Před koncem školního roku, kdy jsou děti již myšlenkami na prázdninách a dovolených, bychom zapojili knihu *Kamarádi z lesa, aneb, lež má krátké nohy* (Vítová, 2020). Útlá knížka popisuje kamarádství zajíce, ježka, prasátka a lišky, kteří jsou pozváni na prázdniny k dědečkovi zajíce do Lhoty. Prožívají různá dobrodružství a utvrzují své přátelství v tom, že dokážou odpustit druhému jeho chybu. Příběh s morálním podtextem

předává i plno námětů na společné tvoření, například: výroba dřevěných lodiček, pečení bublaniny a další.

V létě trávíme nejvíce času v lese, abychom se ve stínu stromů ukryli před silným sluníčkem. O zelenajících a vonících listnatých stromech se můžeme dočíst z velmi pěkné knihy *Kdo roste v parku* (Michalicyna, 2019), která byla přeložena z ukrajinského originálu. Knižka obsahuje překrásné ilustrace, proto je vhodná pro nahlížení a povídání si o ní nad obrázky. Jedenáct listnatých stromů, které v knize vystupují, se nachází i v našem okolí LMŠ. Pohádka o malém semenáčku, který hledá podobu svého budoucího JÁ. Střetává se s jednotlivými stromy, o kterých se dozvídáme plno informací. Plno aktivit a nápadů můžeme vyzkoušet i v praxi na vycházce lesem (jehnědy břízy jako náušnice, dvounažky javoru mléč přilepíme na nos a stane se z nás nosorožec, z listů jinanu poskládáme vějíř a mnoho dalších)

11. SHRNU TÍ PRAKTICKÉ ČÁSTI

Úvod praktické (empirické) části pojednává o jejím rozdělení do IB podle ročních období vyplývajících z ŠVP LMŠ Bažinka. Oblasti dílčích cílů vycházejících z IB jsme podrobněji představili prostřednictvím příkladů pocházejících přímo z praxe. Bloky obsahují vzdělávací nabídku a očekávané výstupy diferencované do vzdělávacích oblastí. V úvodní části seznamujeme čtenáře s kartami ctností, které provázejí program LMŠ přes celý školní rok a doplňují ŠVP. Zmiňujeme pár informací o výběru literárních děl a verifikaci metodických listů. Kapitoly popisují školní rok plný lidových tradic, slavností s rodiči, činností odpovídajícím obdobím. Doporučená literatura je provázaná s událostmi probíhajícími v daných ročních obdobích. Zmíněná literatura slouží nejen k motivaci, ale také jako metodická pomůcka k dalším praktickým aktivitám (dramatickým, pohybovým, výtvarným, hudebním) proveditelným přímo v LMŠ. Dotyčné knihy různých žánrů nejsou určeny jen dětem, ale také pedagogům. Je jen na nich, jak literární text uchopí a budou s ním pracovat. My poukazujeme na několik nápadů, které pedagogovi mohou posloužit jako inspirace.

Verifikaci dvou metodických listů zaměřených na roční období PODZIM a ZIMA objasňujeme v jednotlivých podkapitolách. Ověření všech praktických činností předkládáme přesně tak, jak jsme je mohli v praxi osobně s dětmi zažít. Děti nám dávaly zpětnou vazbu a my jsme prostřednictvím metody pozorování došli k výsledkům, jež v práci uvádíme.

ZÁVĚR

Bakalářské práce si kladla za cíl vytvořit návrh titulů literatury pro děti a mládež, které spadají do kontextu se ŠVP LMŠ Bažinka. Myslíme si, že výběr jednotlivých knih odpovídal vzdělávacímu programu začleněném do IB. Kánon literatury byl různorodý co do žánrového vymezení. Zahraniční publikace lze zařadit do oblasti nejnovější literární intencionální produkce doprovázené kvalitními ilustracemi. Také jsme odkázali i na významné spisovatele literatury 20. století, kteří jsou v LDM stále aktuální.

Dalším záměrem vypracování BP bylo prohloubení znalostí v oblasti LDM. V teoretické části jsme se věnovali historii vzdělávací politiky a LDM, která nám doplnila stávající vědomosti. Kapitoly týkající se ilustrace knih, která nabízela plno aktuálních umělců, tvořící pro LDM, byla pro nás taktéž přínosem. Seznámili jsme se s mnoha kreativními ilustrátory, které jsme doposud neznali. Rovněž nakladatelství, kterými jsme se zabývali, nám zprostředkovala vhodné návrhy, kde literaturu vyhledávat a kupovat, aby byla na úrovni a současně vhodná pro praxi v naší LMŠ. Užitečným se pro nás stal význam LDM v každodenním předškolním vzdělávání. Metodický postup, jak pracovat s hlasem, s knihou nebo jen kratším textem je pro nás neustálým nácvikem i motivací, jak správně zvládat tyto disciplíny.

V praktické části jsme ověřili dvě roční období PODZIM a ZIMU prostřednictvím metodických listů, které jsme navrhli jako metodickou pomůcku. Verifikací metodických listů jsme zjistili, že činnosti zcela vyhovují praxi. Nabídka aktivit je pestrá, dítě rozvíjí ve více oblastech, jak můžeme zpozorovat z uvedených cílů. Aktivity jsou proveditelné v jakýchkoliv podmínkách, a proto se domníváme, že z příloh BP mohou získávat inspiraci i ostatní předškolní instituce. Rovněž jiné MŠ mohou čerpat z implementované literatury nacházející se v praktické části, s níž se probírá mnoho stejných témat, která souvisejí s daným ročním obdobím. Zvolené publikace se tak mohou stát nejen motivačním prvkem pro následující program, ale také zásobníkem literárních děl v předškolních knihovnách.

Domníváme se, že vytyčené cíle bakalářské práce byly vzhledem k výše uvedenému naplněny.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

AKASS, Susan a BUTCHER, Frances. *První kniha o mém těle: objevte, jak funguje lidské tělo pomocí 35 zábavných projektů a experimentů*. 1. vydání. Praha: Svojtka & Co., 2018. 128 s. ISBN 978-80-256-2413-5.

BETTLHEIM, Bruno. *Za tajemstvím pohádek: proč a jak je číst v dnešní době*. 1. vydání. Praha: Portál, 2017. 391 s. ISBN 978-80-262-1172-3.

BLÁHOVÁ, Krista et al. *Rozvíjíme děti s využitím příběhů a veršů*. 1. první. Praha: Raabe, 2016. 147 s. Rozvíjíme dítě v jednotlivých oblastech předškolního vzdělávání. ISBN 978-80-7496-275-2.

BOLAY, Reichle. *Waldpädagogik, Teil 1: Handbuch der waldbezogenen Umweltbildung*. 4. vydání. Schneider: Verlag GmbH, 2016. 298 s. ISBN 3834013358, 9783834013354.

BROOKS, Felicity. *Moje první knížka. Jak to roste*. 1. vydání. Praha: Svojtka & Co., 2016. 32 s. ISBN 978-80-256-1841-7.

BUBENÍČKOVÁ, Petra. *O smyslu nesmyslu: nonsens a česká pohádka*. 1. vydání. Liberec: Bor, 2016. 189 s. ISBN 978-80-87607-65-7.

BULACKIJ, Svjatoslav. *Naše tělo: jak funguje lidské tělo? Model lidského těla*. 1. vydání. Dubicko: INFOA, 2014. 14 s. ISBN 978-80-7240-891-7.

CIVARDI, Anne et al. *Nové pohádky kouzelné lucerny: Příběhy pro rozvíjení dětské důvěry, tvořivosti a vnitřního klidu*. 1. vydání. Praha: Synergie, 2018. 144 s. ISBN 978-80-7370-497-1.

ČANČÍKOVÁ, Darja. *Baořez: 15 let, 15 autorů z Baobabu*. 1. vydání. Havlíčkův Brod: Galerie výtvarného umění v Havlíčkově Brodě, 2015. 31 s. ISBN 978-80-904726-8-6.

ČEŇKOVÁ Jana a kol. *Vývoj literatury pro děti a mládež a její žánrové struktury: adaptace mýtů, pohádek a pověstí, autorská pohádka, poezie, próza a komiks pro děti a mládež*. 1. vydání. Praha: Portál, 2006. 171 s. ISBN 80-7367-095-X.

ČERNOUŠEK, Michal. *Děti a svět pohádek: kouzlo vyprávěného slova*. 1. vydání. Praha: Portál, 2019. 198 s. ISBN 978-80-262-1434-2.

DAYNES, Katie et al. *Jak rostou kytičky? První otázky a odpovědi*. 1. vydání. Praha: Svojtka & Co., s.r.o., 2015. 12 s. ISBN 978-80-256-1715-1.

DUŠKOVÁ, Kateřina. *Tři kouzelné kamínky skřítky Nulipínka*. 1. vydání. Praha: Pupenec – Jiřina Kelnarová, 2020. 127 s. ISBN 978-80-907246-5-5.

DVOŘÁK, Dominik, STARÝ, Karel a URBÁNEK, Petr. *Škola v globální době: proměny pěti českých základních škol*. 1. vydání. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Karolinum, 2015. 195 s. ISBN 978-80-246-2977-3.

DZIUBAK, Emilia. *Rok v lese*. 1. vydání. Brno: Host, 2017. 26 s. ISBN 978-80-7577-332-6.

SCHUILING, Friedrich. *Inspiration Wald. Untersuchungsergebnisse von Waldwochen in Kindertagesstätten*. 1. vydání. Wiesbaden: Springer, 2014. 104 s. ISBN 978-3-658-04905-8.

GANČARČÍKOVÁ, Kateřina. *Příběh zdravé výživy: Jak Honzik přišel na chuť zdravému jídlu*. 1. vydání. Brno: Edika, 2017. 38 s. ISBN 978-80-266-1195-0.

GEBHARTOVÁ, Vladimíra. *Jak a co číst dětem v MŠ: komentovaný výběr literárních textů na základě RVP PV*. 1. vydání. Praha: Portál, 2011. 158 s. ISBN 978-80-7367-854-8.

GOLASOVSKÁ, Monika. *Bylinkář: Přírodní kouzla naší babičky*. 1. vydání. Praha: Labyrint, 2019. 125 s. ISBN 978-80-86803-57-9.

HÁJKOVÁ, Eva. *Rétorika pro pedagogy*. 1. vydání. Praha: Grada, 2011. 208 s. ISBN 978-80-247-1990-0.

HEBERT, Esther a RENSMANN, Gesa. *Svatý Martin*. 1. vydání. Uhřetitz: Doron, 2018. 23 s. ISBN 978-80-7297-203-6.

HOLASOVÁ, Aneta, Františka. *Lumír včelaří, aneb, Medový slabikář*. 1. vydání. Praha: Raketa, 2013. 78 s. ISBN 978-80-86803-25-8.

HOLEJŠOVSKÁ-GENČIOVÁ, Miroslava. *Literatura pro děti a mládež ve srovnávacím žánrovém pohledu: celost. vysokošk. učebnice pro stud. filozof. fakult.* 1. vydání. Praha: SPN, 1984. 245 s. ISBN nevedeno.

HOLEŠOVSKÝ, František. *Ilustrace pro děti: Tradice, vztahy, objevy*. 1. vydání. Praha: Albatros, 1977. 293 s. ISBN nevedeno.

HRABÁKOVÁ, Jaroslava a STEJSKALOVÁ, Anna. *Literatura pro děti a mládež ve 20. století: textová příručka: určeno pro posl. fak. pedagog.* 1. vydání. Praha: SPN, 1983. 165 s. ISBN nevedeno.

HRABAL, Jiří, ed. *Cenzura v literatuře a umění střední Evropy*. 1. vydání. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2014. 352 s. ISBN 978-80-244-4389-8.

HRUBÍN, František a KREJČOVÁ, Šárka, eds. *Od jara do jara*. 1. vydání. Praha: Albatros, 2011. 112 s. ISBN 978-80-00-02693-0.

KAPOUN, Oldřich. *Hádky a pomáhanky*. 1. vydání. Praha: Krigl, 2017. 70 s. ISBN 978-80-88104-27-8.

KAPUCIÁNOVÁ, Magdaléna. *Lesní a venkovní pedagogika: příručka k projektu Alma Mater Studiorum*. 1. vydání. Praha: UK v Praze, Pedagogická fakulta, 2010. 52 s. ISBN 978-80-7290-451-8.

KENT, Nicola. *Moje maminka je nejsilnější na světě*. 1. vydání. Brno: Host, 2019. 25 s. ISBN 978-80-7577-746-1.

KLIMKOVÁ, Michaela. *Jaro, léto, podzim, zima – s touto knížkou rok je prima: písničky, říkadla, hádanky, pohybové hry, výtvarné náměty, pohádky*. 1. vydání. Kremlín: Powerfield, 2012. 120 s. ISBN 978-80-260-3417-9.

KÖNIVKYADÓ, *Astronomie*. 1. vydání. Praha: Svojtka & Co., 2009. 63 s. ISBN 978-80-256-0185-3.

KOPÁČ, Radim, ed. *Česká literatura pro děti a mládež (2000-2011) = Czech literature for children and young people (2000-2011) = Tschechische Kinder - und Jugendliteratur (2000-2011)*. 1. vydání. Praha: Ministerstvo kultury České republiky, 2012. 206 s. ISBN 978-80-87546-03-1.

KOTÁSEK, Jiří. *Národní program rozvoje vzdělávání v České republice: bílá kniha*. 1. vydání. Praha: Tauris, 2001. 98 s. ISBN 80-211-0372-8.

KRČEK, Josef. *Příběhy dvanácti měsíců*. 1. vydání. Praha: Albatros, 2015. 122 s. ISBN 978-80-00-04104-9.

KROLUPPEROVÁ, Daniela. *Mizící hmyzíci: pohádka*. 1. vydání. Praha: Portál, 2013. 95 s. ISBN 978-80-262-0470-1.

KUPCOVÁ, Zuzana et al. *Činnosti ke svátkům a tradicím v předškolním vzdělávání: Od jara do léta*. 1. vydání. Praha: Raabe, 2017. 157 s. ISBN 978-80-7496-347-6.

LA FONTAINE Jean de a KAŠPAR, Jan. *Bajky*. 2. vydání. Praha: Aventinum, 2018. 87 s. ISBN 978-80-7151-275-2.

LA FONTAINE, Jean de. *Bajky*. 1. vydání. Gustav Francl. Praha: Mladá fronta, 1979, 424 s. ISBN neuvedeno.

LADA, Josef. *Tradiční české léto*. 1. vydání. Praha: Bambook, 2017. 53 s. ISBN 978-80-271-0015-6.

LUKEŠOVÁ, Milena. *Jak si uděláme zeměkouli*. 1. vydání. Praha: Portál, 2012. 60 s. ISBN 978-80-262-0149-6.

MALÝ, Radek a NEŠPOR, Josef. *Lexikon českých nakladatelství dětské knihy*. 1. vydání. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2015. 270 s. ISBN 978-80-244-4503-8.

MAŇÁK, Josef, JANÍK, Tomáš a ŠVEC, Vlastimil. *Kurikulum v současné škole*. 1. vydání. Brno: Paido, 2008. 127 s. ISBN 978-80-7315-175-1.

MCBRATNEY, Sam. *Hádej, jak moc tě mám rád!* 1. vydání. Praha: Svojtka & Co., s.r.o., 2018. 24 s. ISBN 978-80-256-2329-9.

MÍCHALĚCYNA, Kateryna. *Kdo roste v parku*. 1. vydání. Brno: Host, 2019. 37 s. ISBN 978-80-7577-968-7.

MOCNÁ, Dagmar. *Červená knihovna: pohled do dějin pokleslého žánru: studie kulturně a literárně historická*. 1. vydání. Praha: Paseka, 1996. 240 s. ISBN 80-7185-075-6.

NAVRÁTILOVÁ, Hana. *Literatura pro děti* [online]. Zlín, 2018 [cit. 2021-01-03]. Dostupné z: <https://docplayer.cz/105848826-Literatura-pro-deti-distančni-studijni-opora-mgr-hana-navratilova.html>.

NECHUTOVÁ, Jana. *Česko-latinská literatura středověku do r. 1300*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 1997. 99 s. ISBN 80-210-1607-8.

NĚMEČKOVÁ, Alena. *Svatý Václav*. 1. vydání. Olomouc: Doron, 2010. 34 s. ISBN 978-80-7297-133-6.

NOVOTNÁ, Dana. *Tvořivá dramatika v MŠ: vybrané kapitoly*. 1. vydání. Ústí nad Labem: Univerzita J.E. Purkyně, 2010. 85 s. Skripta. ISBN 978-80-7414-273-4.

OLFERS, Sibylle von. *Kořinci*. 2. vydání. Praha: Malvern, 2018. 31 s. ISBN 978-80-7530-110-9.

PASTÝŘÍKOVÁ, Jitka. *Vánoce: historie, zvyky, tradice*. 1. vydání. Praha: Fragment, 2018. 117 s. ISBN 978-80-253-3899-5.

PETERKA, Josef. *Teorie literatury pro učitele*. 3. vydání. Jiloviště: Mercury Music & Entertainment, 2007. 346 s. ISBN 978-80-239-9284-7.

PITROVÁ, Pavlína. *Velikonoce: historie, zvyky, tradice*. 1. vydání. Praha: Fragment, 2020. 111 s. ISBN 978-80-253-4653-2.

PLUHAŘOVÁ, Romana. *Nápadníček, aneb, Jarní zahrádka: zásobník nápadů pro činnosti s dětmi předškolního věku na téma jaro*. 1. vydání. Kroměříž: Barevné kamínky, 2015. 48 s. ISBN 978-80-87165-59-1.

PLUHAŘOVÁ, Romana. *Nápadníček, aneb, Zimní zahrádka: zásobník nápadů pro činnost s dětmi předškolního věku na téma zima*. 1. vydání. Kroměříž: Barevné kamínky s.r.o., 2016. 68 s. ISBN 978-80-87165-65-2.

RACHNER, Marina a ZUR BRÜGGE, Anne-Kristin. *Jak zvířátka chodí spát*. 1. vydání. Brno: Kazda, 2019. 16 s. ISBN 978-80-88316-37-4.

RÁKOSNÍKOVÁ, Jiřina. *Studánko, rubínko*. 1. vydání. Praha: Vyšehrad, 2009. 93 s. ISBN 978-80-7021-932-4.

RANŠOVÁ, Libuše. *Ptáčci v zimě*. 1. vydání. Brno: Brněnská tisková misie z. s., 2016. 16 s. ISBN 978-80-906608-2-3.

REISSNER, Martin. *Literatura pro děti a mládež 2016*. 1. vydání. Brno: Moravská zemská knihovna, 2016. 65 s. ISBN 978-80-7051-213-5.

ŘÍČAN, Pavel. *Psychologie osobnosti: obor v pohybu*. 6.vydání, Praha: Grada, 2010. 208 s. ISBN 978-80-247-3133-9.

ŘÍČANOVÁ, Tereza. *Vánoční knížka*. 1. vydání. Praha: Baobab, 2006. 44 s. ISBN 80-87022-07-6.

SCHÜTZE, Andrea. *Kamarádi z Medového lesa. Jak zahnat stesk*. 1. vydání. Brno: Kazda, 2020. 87 s. ISBN 978-80-88316-85-5.

SLAVÍČKOVÁ, Alena. *Jak se do lesa volá, tak se z lesa rýmuje*. 1. vydání. Praha: Daranus, 2019. 62 s. ISBN 978-80-87423-87-5.

STREJČKOVÁ, Emilie a kol. *Děti, aby byly a žily*. 1. vydání. Praha: Ministerstvo životního prostředí, 2005. 96 s. ISBN 80-7212-382-3.

SUCHÁ, Romana. *Divadélko se zvířátky na louce: moudré pohádky s výchovným poučením*. 1. vydání. Brno: Edika, 2017. 87 s. ISBN 978-80-266-1163-9.

SVOBODOVÁ, Eva a kol. *Vzdělávání v mateřské škole: školní a třídní vzdělávací program*. 1. vydání. Praha: Portál, 2010. 166 s. ISBN 978-80-7367-774-9.

ŠMELOVÁ, Eva. *Ohlédnutí do historie předškolní výchovy*. 1. vydání. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2008. 75 s. ISBN 978-80-244-2238-1.

ŠOTTNEROVÁ, Dagmar. *Adventní čas*. 1. vydání. Olomouc: Rubico, 2005. 118 s. ISBN 80-7346-050-5.

ŠOTTNEROVÁ, Dagmar. *Jaro: zvyky, obyčeje, náměty, návody, pohádky, příběhy a hry*. 1. vydání. Olomouc: Rubico, 2007. 128 s. ISBN 978-80-7346-074-7.

ŠTELBASKÁ, Zuzana. *Jitřenka*. 1. vydání. Praha: Fragment, 2018. 71 s. ISBN 978-80-253-3930-5.

TOMAN, Jaroslav. *Současná česká literatura pro děti a mládež: (tvorba devadesátých let 20. století)*. 1. vydání. Brno: CERM, 2000. 31 s. ISBN 80-7204-170-3.

TOMÁŠKOVÁ, Iva. *Rozvíjíme předčtenářskou gramotnost v mateřské škole*. 1. vydání. Praha: Portál, 2015. 140 s. ISBN 978-80-262-0790-0.

TUŠL, *Jak žijí zvířátka v zimě: Naučné obrázkové příběhy pro společné vyprávění a poznávání*. 1. vydání. Pasparta, 2020. 12 s. ISBN 978-80-88290-64-3.

VÁCHOVÁ, Šárka. *Chaloupka na vršku*. 1. vydání. Praha: Česká televize, 2009. 151 s. ISBN 978-80-7404-025-2.

VÁCHOVÁ, Šárka. *Chaloupka na vršku: nové příběhy*. 1. vydání. Praha: Česká televize, 2013. 117 s. ISBN 978-80-7404-109-9.

VÍTOVÁ, Jitka. *Kamarádi z lesa, aneb, lež má krátké nohy*. 1. vydání. Praha: Thovt, 2020. 53 s. ISBN 978-80-87469-44-6.

VOŠAHLÍKOVÁ, Tereza. *Ekoškolky a lesní mateřské školy: praktický manuál pro aktivní rodiče, pedagogy a zřizovatele mateřských škol*. 1. vydání. Praha: Ministerstvo životního prostředí, 2010. 73 s. ISBN 978-80-7212-537-1.

WALLACE, Karen et al. *Andělské pohádky na dobrou noc*. 1. vydání. Praha: Synergie, 2012. 144 s. ISBN 978-80-7370-222-9.

WEIGL, Jiří et al. *Marie Terezie: 300 let od narození*. 1. vydání. Praha: Institut Václava Klause, 2017. 116 s. ISBN 978-80-7542-039-8.

WITTLICH, Petr. *Literatura k dějinám umění: vývojový přehled*. 3. vydání. Praha: Karolinum, 2015. 120 s. ISBN 978-80-246-3007-6.

WÖGERBAUER, Michael a kol. *V obecném zájmu: cenzura a sociální regulace literatury v moderní české kultuře 1749-2014*. 1. vydání. Praha: Academia, 2015. 661 s. ISBN 978-80-200-2491-6.

WOHLLEBEN, Peter. *Slyšíš, jak mluví stromy?* 1. vydání. Brno: Kazda, 2017. 127 s. ISBN 978-80-906819-4-1.

ZOMMER, Yuval. *Velká kniha drobné havěti: Brouci, mouchy, žížaly a jiné potvůrky*. 1. vydání. Praha: Slovart, 2016. 63 s. ISBN 978-80-7529-217-9.

Elektronické zdroje

410/2005 Sb. Vyhláška o hygienických požadavcích na prostory a provoz zařízení a provozoven pro výchovu a vzdělávání: *Zákony pro lidi - Sbírka zákonů ČR v aktuálním konsolidovaném znění* [online]. Copyright © AION CS, s.r.o. 2010 [cit. 01.22.2021]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2005-410>.

HELUS, Zdeněk. *Reflexe nad problémy gramotnosti, Počáteční gramotnost*. Pedagogika, 2012, 205-210 s. ISSN 2336-2189. Dostupné z: <https://pages.pedf.cuni.cz/pedagogika/?p=605>.

Lesní mateřská škola. *Metodický portál RVP – Modul Články* [online]. Copyright ©2020 Národní pedagogický institut ČR [cit. 02.14.2021]. Dostupné z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/c/p/21325/LESNI-MATERSKA-SKOLA.html/>.

Manuály a metodika pro tvorbu ŠVP, Národní pedagogický institut České republiky (dříve Národní ústav pro vzdělávání). *Národní pedagogický institut České republiky (dříve Národní ústav pro vzdělávání)* [online]. Copyright © [cit. 02.06. 2021]. Dostupné z: <http://www.nuv.cz/t/manualy-a-metodika-pro-tvorbu-svp>.

RVP PV leden 2018.pdf, MŠMT ČR. *MŠMT ČR* [online]. Copyright ©2013 [cit. 16.03.2021]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/file/45304/>.

UŠIAKOVÁ, Dagmar. *Pozitiva a negativa lesních mateřských školek ve výchově a vzdělávání dítěte* [online]. České Budějovice, 2014 [cit. 2021-01-04]. Dostupné z: https://theses.cz/id/qqa2mb/POZITIVA_A_NEGATIVA_LESNICH_MATESKCH_KOLEK_VE_VCHOV_A_VZDL.pdf.

Výchova ke ctnostem – Rozvíjíme v dětech vnitřní kvality osobnosti, lidské ctnosti. *Výchova ke ctnostem – Rozvíjíme v dětech vnitřní kvality osobnosti, lidské ctnosti*. [online]. Copyright © 2018 vychovakectnostem.cz [cit. 16.03.2021]. Dostupné z: <https://vychovakectnostem.cz/>.

ZÍTKOVÁ, Jitka. *Pojmy čtenářská a literární gramotnost (kompetence) v kontextu výuky na základní škole*. Brno: Masarykova Univerzita. 2013. ISSN neuvedeno. Dostupné z: <https://educoland.muni.cz/cesky-jazyk-a-literatura/novinky-z-oboru/pojmy-ctenarska-a-literarni-gramotnost-kompetence-v-kontextu-vyuky-na-zakladni-skole/>.

ZORMANOVÁ, Lucie. Lesní mateřská škola. *Metodický portál: Články* [online]. 16. 08. 2017, [cit. 2021-01-22]. ISSN 1802-4785. Dostupný z www: <<https://clanky.rvp.cz/clanek/c/P/21325/LESNI-MATERSKA-SKOLA.html>>.

Zdroje obrázků

Česko ♥ Slovenský obchodík [online]. Dostupné z: <https://www.puzzliky.sk/vyhľadavanie/?string=%C5%A1%C3%ADpkov%C3%A1%20r%C5%AF%C5%BEenka>.

Ekologické centrum Kralupy nad Vltavou [online]. Dostupné z: <https://www.eckralupy.cz/clanky.php?page=bohr>.

Flickr: Find your inspiration [online]. Dostupné z: <https://www.flickr.com/photos/laurapopdesign/4176733186/>.

Metodický portál RVP - Modul Články [online]. Dostupné z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/c/P/1227/SEDI-SI-KOS-NA-KERICKU-ZPIVA-SIPKUM-SVOU-PISNICKU.html/?oblibene=1>.

Pinterest - Česká republika [online]. Dostupné z:
<https://cz.pinterest.com/pin/335166397246062788/>.

Pinterest - Česká republika [online]. Dostupné z:
<https://cz.pinterest.com/pin/491244271835520522/>.

Předškoláci [online]. Dostupné z: <https://www.predskolaci.cz/bludiste-3/4874>.

Výtvarná výchova [online]. Dostupné z: <http://vytvarna-vychova.cz/rampouch-2/>.

PŘÍLOHY

Metodický list Podzim

JAK ZVÍŘÁTKA CHODÍ SPÁT

Autor: Anne-Kristin Zur Brügge

Nakladatelství, rok vydání: Kazda, 2019

Ilustrátor: Marina Rachner

Ukázka:

Tichounce hvízdá velká myš,

tu maličkou hned uvidíš.

Maminka uspává myšičku:

„Nastav ouško, ať uslyšíš mou písničku.“ (Rachner a Zur Brügge, 2019)

Aktivita č. 1 – Nácvič písničky

Pedagog nejprve děti seznámí s písničkou předzpíváním. Potom s dětmi postupně nacvičuje zpěv. Hudební nástroje přidává, až když děti umí sloku nazpaměť. Píseň je rytmická, doporučuji zapojit Orffův instrumentář (např. ozvučná dřívka, chrastítka, bubínky a vajíčka).

Cíle:

- rozvoj řečových schopností a jazykových dovedností receptivních (vnímání, naslouchání, porozumění) i produktivních (výslovnosti, vytváření pojmů, mluvního projevu, vyjadřování)
- rozvoj pohybových schopností (dýchání)
- rozvoj paměti a pozornosti
- rozvoj kooperativních dovedností

1. Měl jsem myš-ku ta-neč-ni-ci, tan-co-va-la po svět-ni-ci,
by-la čer-ná i bí-lá, kaž-dé-mu se lí-bi-la.

Zdroj: <https://cz.pinterest.com/pin/491244271835520522/>.

Aktivita č. 2 – Hra Tichá pošta

Pedagog namotivuje děti šeptáním, ať šeptají též jako myšky a že jim do uší pošle slíbený vzkaz od myši mámy. Hru Tichou poštou snad asi každé dítě zná a umí pravidla. Pedagog si vymyslí větu související s básničkou a vybere si stranu, kterou vzkaz pustí do oběhu. Děti si postupně posílají šepotem vzkaz až k pedagogovi, který ověří správnost.

Cíle:

- rozvoj řečových schopností a jazykových dovedností receptivních (vnímání, naslouchání, porozumění) i produktivních (výslovnosti, vytváření pojmů, mluvního projevu, vyjadřování)
- rozvoj paměti a pozornosti
- rozvoj kooperativních dovedností

Aktivita č. 3 – Výtvarná činnost

Tato podzimní výtvarná aktivita je založena na lepení listů z různých listnatých stromů podle předlohy (viz. obrázek). Pedagog kontroluje činnost, může vypomáhat a hotové výrobky může zavěsit kolíčky na provázek na vývěsku.

Cíle:

- rozvoj pohybových schopností a zdokonalování dovedností v oblasti hrubé i jemné motoriky (koordinace a rozsahu pohybu, dýchání, koordinace ruky a oka apod.),
- osvojení si věku přiměřených praktických dovedností

Zdroj: <https://www.flickr.com/photos/laurapopdesign/4176733186/>.

Aktivita č. 4 – Hra s hlasitostí

Pedagog se zeptá dětí, jaké zvuky vydávají myšky. Všichni si společně vyzkouší pískání. Pak jim pedagog vysvětlí pravidla hry. Pedagog pantomimicky ztvárňuje člověka, který ovládá tlačítko hlasitosti: když otočí vpravo – znamená to zesílení, když naopak – ztlumení zvuku. Děti podle pohybů pedagoga se snaží pískot regulovat: zesilovat/ zeslabovat či „pískat“ úplně hlasitě či potichu.

Cíle:

- rozvoj schopnosti sebeovládání
- vytváření prosociálních postojů (rozvoj sociální citlivosti, tolerance, respektu, přizpůsobivosti apod.)
- rozvoj interaktivních a komunikativních dovedností verbálních i neverbálních
- rozvoj kooperativních dovedností

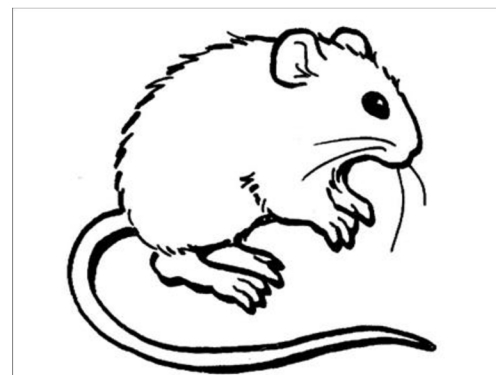
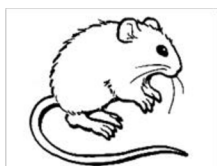
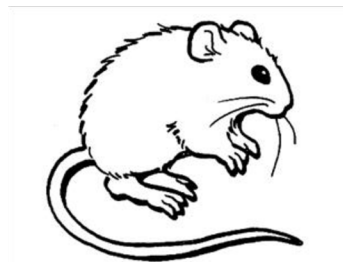
Aktivita č. 5 – Pracovní list

Pedagog dětem rozdává pracovní list s úkolem (viz další strana). Děti mají za úkol rozlišit největší/menší/nejmenší myši a vybarvit je podle zadání.

Cíle:

- rozvoj pohybových schopností a zdokonalování dovedností v oblasti jemné motoriky (koordinace ruky a oka)
- rozvoj pozornosti
- vytváření pozitivního vztahu k intelektuálním činnostem a k učení, podpora a rozvoj zájmu o učení

ROZLIŠ VELIKOSTI MYŠÍ BAREVNĚ: Největší myši (červená), menší myši (žlutá), nejmenší myši (modrá).

Metodický list Zima

ANDĚLSKÉ POHÁDKY NA DOBROU NOC

Autor: Karen Wallace a kolektiv

Nakladatelství, rok vydání: Synergie, 2012

Ilustrátor: Tina Mansuwan

Překladatel: Lucie Moučková

Název kapitoly: Martin a sněhulák

Ukázka:

...Byla zima. Mnohým se zdálo, že trvá už celou věčnost a byli z ní unavení. Na zemi stále ležely hromady sněhu a rampouchy visely ze střech domů. Martin však zimu miloval. Miloval sáňkování a bruslení. A strašně rád dělal anděličky. To si lehnete do sněhu a máváte rukama nahoru a dolů, abyste v něm otiskli tvar andělských křídel. Martin si přál, aby zima nikdy neskončila... (Wallace, 2012, s. 129)

Aktivita č. 1. – Diskuse nad tématem: Letošní zima

Po přečtení ukázky se pedagog ptá, zdali si děti zapamatovaly všechny činnosti a zda by je mohly zopakovat. Potom spustí diskusi, která bude probíhat ve formě hlasování. Pedagog se dětí ptá na různé otázky, např.:

- *Kdo má také moc rád zimu jako Martin?*
- *Kdo rád sáňkuje a bruslí?*
- *Kdo si myslí, že v letošní zimě také bude moci dělat ve sněhu anděličky?*

V závěru diskuse by měl pedagog s dětmi dospět k známému faktu, že v současnosti zima postrádá sních a mráz, jak bývá psáno v pohádkách, a děti musí jezdit za sněhem do hor.

Cíle:

- rozvoj řečových schopností a jazykových dovedností receptivních (vnímání, naslouchání, porozumění) i produktivních (výslovnosti, vytváření pojmů, mluvního projevu, vyjadřování)
- rozvoj komunikativních dovedností (verbálních i neverbálních) a kultivovaného projevu
- poznávání sebe sama, rozvoj pozitivních citů ve vztahu k sobě (uvědomění si vlastní identity, získání sebevědomí, sebedůvěry, osobní spokojenosti)

Aktivita č. 2 – Nácvič písničky

Pedagog motivačne začne písničku predstavením plyšáka. Pres plyšáka vrabce se ptá dětí, jestli poznávají zvířátko, které je přivítalo. Když děti vyřeší hádanku, může pedagog přejít k nacvičování písničky. Pedagog si sedne za djembe, posadí si plyšáka vedle sebe, předzpívává a děti opakují.

Hu - bo - val vra - bčák na zi - mu, ško - da že nemám pe - ři - nu:
stu - dí mi no - hy, ze - be mě nos, pro - to - že ská - ču i v zi - mě bos.

Zdroj: <https://cz.pinterest.com/pin/335166397246062788/>.

Cíle:

- rozvoj řečových schopností a jazykových dovedností receptivních (vnímání, naslouchání, porozumění) i produktivních (výslovnosti, vytváření pojmů, mluvního projevu, vyjadřování)
- rozvoj pohybových schopností (dýchání)
- rozvoj paměti a pozornosti
- rozvoj kooperativních dovedností

Aktivita č. 3 – Hra: Lepiví andělci

Pedagog úvodem řekne dětem, že když venku není sníh, mohou si děti na andělky zahrát jinak. Děti se různým způsobem pohybují v prostoru: chůze po špičkách, po patách, poskoky po jedné noze. Na znamení se zastaví a dvojice se podle pokynu pedagoga spojí s příslušnou částí svého těla: např. kolena, chodidla, dlaně.

Cíle:

- rozvoj pohybových schopností a zdokonalování dovedností v oblasti hrubé i jemné motoriky (koordinace a rozsahu pohybu, dýchání, koordinace ruky a oka apod.), ovládnutí pohybového aparátu a tělesných funkcí

- rozvoj poznatků, schopností a dovedností umožňujících pocity, získané dojmy a prožitky vyjádřit
- rozvoj pozornosti

Aktivita č. 4 – Výtvarná činnost

Pedagog nabídne dětem výtvarnou činnost, jestli by si nechtěly školku ozdobit (falešnými) rampouchy, a tak namotivuje děti k vytvoření zimní atmosféry ve školce. Výroba rampouchů je jednoduchá. Nasbíráte si venku různé velké klacíky a pak je obalujete alobalem a vymodelujete je do špičky. Tuto aktivitu zvládnou i tříleté děti. Potom rampouchy můžete různě po třídě nebo v šatně zavěsit.

Zdroj: <http://vytvarna-vychova.cz/rampouch-2/>.

Cíle:

- rozvoj pohybových schopností a zdokonalování dovedností v oblasti jemné motoriky (koordinace ruky a oka)
- osvojení si věku přiměřených praktických dovedností
- rozvoj pozornosti

Aktivita č. 5 – Rozcvička: Skákání sněhuláka

Tuto činnost je dobré zapojit hned ráno u rozcvičky. Pedagog k dětem: „*Když není sníh, nemůžeme si postavit sněhuláka, my si jej alespoň můžeme zaskákat ☺.*“ Rozcvičku můžeme připravit dvěma způsoby:

- 1) namalovat křídami na asfalt sněhuláka,

2) zobrazit provazem na zemi 3 různě velké kruhy.

Potom se děti musí seřadit do řady a pedagog ukáže všem správnou ukázkou skákání. Pedagog může různě obměňovat způsoby skákání: po jedné, snožmo, pozadu... Rozcvička zaměřená na hrubou motoriku je vhodným diagnostickým prostředkem.

Cíl:

- rozvoj pohybových schopností a zdokonalování dovedností v oblasti hrubé motoriky

Metodický list Jaro

HÁDANKY A POMÁHANKY

Autor: Oldřich Kapoun

Nakladatelství, rok vydání: Krigl, 2017

Ilustrátor: Marcela Jaklová

Ukázka:

Na řece si staví hrady,

s dřevem, to si ví vždy rady.

Stromy pěkně ohryzává,

do hradu je potom dává. (Kapoun, 2017, s. 19)

(řešení: bobr)

Aktivita č. 1 – Výtvarné tvoření podle představ

Děti si vyposlechnou hádanku a podle své rozvahy. jaké má hádanka řešení, malují obrázek. Mohou využít různých výtvarných potřeb. Fantazii se meze nekladou. V závěru si děti svoláme do společného kruhu a každý představí, co namaloval, a ukáže nám svůj výtvar.

Cíle:

- rozvoj pohybových schopností a zdokonalování dovedností v oblasti jemné motoriky (koordinace ruky a oka apod.)
- rozvoj řečových schopností a jazykových dovedností receptivních (vnímání, naslouchání, porozumění) i produktivních (výslovnosti, vytváření pojmů, mluvního projevu, vyjadřování)
- rozvoj komunikativních dovedností (verbálních i neverbálních) a kultivovaného projevu
- rozvoj tvořivosti
- rozvoj paměti a pozornosti, představivosti a fantazie

Aktivita č. 2 – Hra na školu

Pedagog zopakuje básničku a dětem klade otázky:

- *Proč bobři žijí u řeky?*
- *Proč si bobr staví hrad? Víme, jak takový hrad vypadá?*
- *Jak ořezává bobr stromy?*

Pedagog ukazuje dětem v kruhu fotografie bobra evropského, jeho zubů, jak vypadá bobří hrad a poví jim další zajímavosti o tomto živočichovi:

- vodní živočich, má blány, zploštělý ocas mu slouží jako kormidlo ve vodě, ale také k dorozumívání se s ostatními živočichy jeho druhu (úder ocasu o hladinu vydá hlasitý hluk a varuje ostatní)
- je to býložravec, žije se jedinečně rostlinnou stravou, největší hlodavec v ČR má velké silné zuby, kterými dokáže přehryzat celý měkký strom (osika, jasan, javor a další stromy).

Zdroj: <https://www.eckralupy.cz/clanky.php?page=bobr>

Cíle:

- rozvoj pohybových schopností a zdokonalování dovedností v oblasti jemné motoriky (koordinace ruky a oka apod.)
- rozvoj řečových schopností a jazykových dovedností receptivních (vnímání, naslouchání, porozumění) i produktivních (výslovnosti, vytváření pojmů, mluvního projevu, vyjadřování)
- rozvoj paměti a pozornosti
- vytváření elementárního povědomí o širším přírodním prostředí

Aktivita č. 3 – Pohybovanky a nácvik rýmované hádanky

Pedagog s dětmi nacvičuje básničku, vždy po řádku předřikává s pohybem, děti po něm opakuji slova a sledují a napodobují jeho pohyb.

Na řece si staví hrady, – ukazuje vlnícíma rukama divokou vodu

s dřevem, to si ví vždy rady. – představuje rukama, jaké má svalnaté ruce

Stromy pěkně ohryzává, – napodobuje, jak drží v rukách dřevo a zuby jej ohryzuje

do hradu je potom dává. – imituje rozmachem rukou, jak velký hrad postavil.

Cíle:

- rozvoj pohybových schopností a zdokonalování dovedností v oblasti jemné i hrubé motoriky (koordinace a rozsahu pohybu, dýchání, koordinace ruky a oka apod.)
- rozvoj, zpřesňování a kultivace smyslového vnímání, pozornosti a paměti
- rozvoj kooperativních dovedností
- rozvoj schopnosti žít ve společenství ostatních lidí (spolupracovat, spolupodílet se)

Aktivita č. 4 – Hra – Honička na bobry a lovce

Pedagog vysvětlí dětem, že bobr může přírodě i škodit, a proto se mohou ocitnout lovci, kteří se budou snažit bobry vyhubit. Pedagog vybere dva lovce buď rozpočítadlem, nebo zvolí dobrovolníky a ostatní se stávají bobry. Bobři se nemohou na souši tak rychle pohybovat, a proto napodobují „slepičí krok“ pedagoga. Když bobra lovec chytí, potřebuje se oživit v řece. Řeka bude zvýrazněna lanem, na toto místo lovci nemohou – utopili by se. Hru je vhodné časově zahrnout do programu jako ranní rozcvičku.

Cíle:

- rozvoj pohybových schopností a zdokonalování dovedností v oblasti hrubé motoriky (koordinace a rozsahu pohybu, dýchání apod.), ovládání pohybového aparátu a tělesných funkcí
- rozvoj fyzické i psychické zdatnosti
- rozvoj schopnosti sebeovládání
- vytváření prosociálních postojů (rozvoj sociální citlivosti, tolerance, respektu, přizpůsobivosti apod.)
- rozvoj schopnosti žít ve společenství ostatních lidí (spolupracovat, spolupodílet se)

Aktivita č. 5 – Vytleskávání slabik

S pedagogem děti společně vytleskávají slabiky. Krátké slabiky provádí tlesknutím, dlouhé plesknutím po stehnech. Pedagog pomalu s důrazem slabikuje a děti jej sledují. Potom se snaží slabikovat bez opory pedagoga. Také se zde můžeme zaměřit na logopedicky správné vyslovování hlásek R a Ř.

Cíle:

- rozvoj a užívání smyslů (hmat, sluch, zrak)
- rozvoj řečových schopností a jazykových dovedností receptivních (vnímání, naslouchání, porozumění) i produktivních (výslovnosti, vytváření pojmů, mluvního projevu, vyjadřování)
- rozvoj, zpřesňování a kultivace smyslového vnímání
- vytváření pozitivního vztahu k intelektuálním činnostem a k učení, podpora a rozvoj zájmu o učení
- rozvoj
- schopnosti projevovat se autenticky, chovat se autonomně, prosociálně

Metodický list Léto

JITŘENKA

Autor: Zuzana Štelbaská

Nakladatelství, rok vydání: Fragment, 2018

Ilustrátor: Eva Chupíková

Ukázka:

...Když se Jitřence zdálo, že je úplně ztracená, ozvalo se hlasité CVAK. To tatínek právě odstříhl růži pro maminku do vázy. Když otočil květinu hlavičkou dolů, všechny tři z ní vypadly do měkké trávy.

„To mám za to, že jsme tě neposlechla, růžičko,“ třela si Jitřenka odřená kolena. „V každé růži je bludiště. Ale růže není na bloudění. Růže je k vonění,“ dodala, přiložila si ji k nosu a s přivřenýma očima se nadechla. (Štelbaská, 2018, s. 23–24)

Aktivita č. 1 – Výroba voňavého pytlíku

Podle ukázky pedagog dětem představí nápad o výrobě voňavého pytlíku naplněného okvětními lístky růže. Děti si nastříhají podle předlohy čtverce látky, naplní je kvítky a svážou provázkem.

Cíle:

- rozvoj pohybových schopností a zdokonalování dovedností v oblasti jemné motoriky (koordinace ruky a oka)
- rozvoj pozornosti
- osvojení si věku přiměřených praktických dovedností

Aktivita č. 2 – Pracovní list

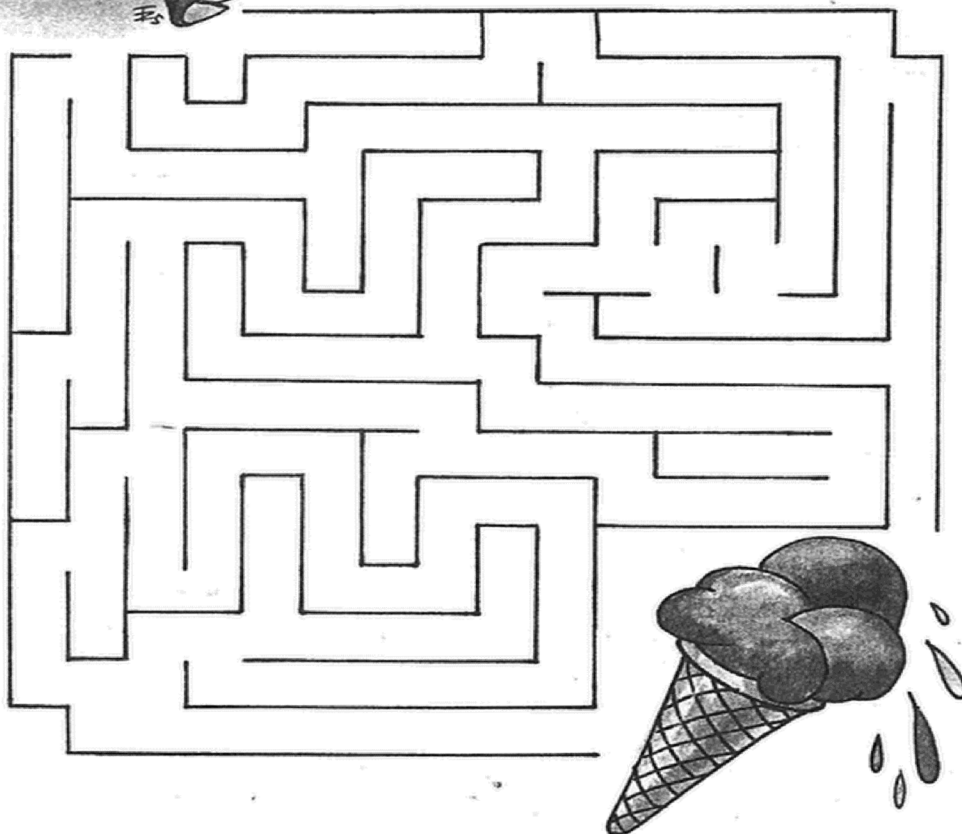
Pedagog předškolákům rozdá pracovní listy (viz příloha). Děti budou mít za úkol objevit správnou cestu ke zmrzlině. Děti si na tomto úkolu nacvičí nejen grafomotorické dovednosti, ale i prostorovou orientaci.

Cíle:

- rozvoj pohybových schopností a zdokonalování dovedností v oblasti jemné motoriky (koordinace ruky a oka)
- rozvoj paměti a pozornosti
- vytváření pozitivního vztahu k intelektuálním činnostem a k učení
- osvojení si některých poznatků a dovedností, které předcházejí psaní

Bludiště

V létě je zmrzlina nejchutnější. I Kulíšek ji má rád, ale cesta k ní je klikatá. Pomoz mu najít nejkratší trasu, jinak se mu zmrzlina roztopí.

Zdroj: <https://www.predskolaci.cz/bludiste-3/4874>.

Aktivita č. 3 – Čichová hra

Pedagog představí dětem další kytičky, které mohly kvést Jitřence v zahrádce: měsíček, fialka, levandule, sedmikráska... Děti ke kytičkám postupně čichají, potom v kruhu pedagog zaváže dětem oči a děti zkusí poznat po čichu kytičku.

Cíle:

- rozvoj a užívání některých smyslů (čich, zrak, hmat)
- rozvoj paměti a pozornosti
- vytváření pozitivního vztahu k intelektuálním činnostem a k učení

Aktivita č. 4 – Pohádka o Šípkové Růžence

Pedagog se ptá dětí, zdali znají nějakou pohádku, kde vystupuje růže. Potom dětem rozdá každému kartičku s obrázkem. Děti mají za úkol společnými silami seřadit obrázky, jak jdou postupně za sebou podle děje pohádky o Šípkové Růžence. Pedagog může ještě chtít po předškolácích, aby mu zkráceně převyprávěli podle kartiček celou pohádku.

Zdroj: <https://www.puzzliky.sk/bavlnene-panely-rozpravky/sipkova-ruzenka-bavlnene-karticky/>.

Cíle:

- rozvoj řečových schopností a jazykových dovedností receptivních (vnímání, naslouchání, porozumění) i produktivních (výslovnosti, vytváření pojmů, mluvního projevu, vyjadřování)
- rozvoj komunikativních dovedností (verbálních i neverbálních) a kultivovaného projevu
- poznávání sebe sama, rozvoj pozitivních citů ve vztahu k sobě (uvědomění si vlastní identity, získání sebevědomí, sebedůvěry, osobní spokojenosti)
- rozvoj kooperativních dovedností
- rozvoj paměti a pozornosti

Aktivita č. 5 – Dramaticky pohybová hra

Pedagog začne recitovat s doplněním tamburíny krátkou báseň: *Prochází se princezna, krásná je a libezná. Prochází se po zahrádce, čichá k růžím, voní sladce.*

Zdroj: <https://clanky.rvp.cz/clanek/c/P/1227/SEDI-SI-KOS-NA-KERICKU-ZPIVA-SIPKUM-SVOU-PISNICKU.html/?oblibene=1>.

Když děti příběhnou k pedagogovi, vysvětlí jim hru. Děti sedí v prostoru herny na zemi, představují kytičky (růže) a říkají společně báseň (několikrát za sebou); zvolená princezna chodí mezi nimi a občas k někomu přivoní, koho si princezna vybere, zařadí se za princeznu, chytí se s ní za ruku; takto princezna postupně za zpěvu písničky "posbírá" všechny růže. Děti se mohou vystřídat a vyzkoušet si princezninu roli.

Cíle:

- rozvoj pohybových schopností a zdokonalování dovedností v oblasti hrubé i jemné motoriky (koordinace a rozsahu pohybu, dýchání, koordinace ruky a oka apod.), ovládnutí pohybového aparátu a tělesných funkcí
- rozvoj řečových schopností a jazykových dovedností receptivních (vnímání, naslouchání, porozumění) i produktivních (výslovnosti, vytváření pojmů, mluvního projevu, vyjadřování)
- rozvoj pozornosti
- poznávání sebe sama, rozvoj pozitivních citů ve vztahu k sobě (uvědomění si vlastní identity, získání sebevědomí, sebedůvěry, osobní spokojenosti)

Vzdělávací obsah ŠVP LMŠ Bažinka

Vzdělávání v LMŠ probíhá v přírodě, která poskytuje podnětné prostředí a mnoho různorodých příležitostí pro učení dětí. Proto i školní vzdělávací program LMŠ přirozeně a logicky vychází ze střídání ročních období. Vzdělávací nabídka je rozvržena tak, aby byla pro děti zajímavá a motivující a zároveň, aby se v ní promítly všechny okruhy elementárních poznatků a dovedností v rámci vzdělávacích oblastí dle RVP PV a ohledem na požadavky na předškolní přípravu před nástupem do ZŠ.

Děti se učí novým poznatkům a dovednostem převážně metodou prožitku, volnou hrou, činnostmi s přírodními materiály a pomůckami, experimentováním, zapojováním všech smyslů, pozorováním a napodobováním. Nové informace předáváme a opakujeme s dětmi také při ranním komunitním kruhu. Součástí vzdělávacího působení je také předávání a utváření postojů a hodnot.

Integrované bloky

Čtyři základní integrované bloky odrážejí především proměnlivost přírody a lidové tradice v průběhu roku. Jejich konkrétní obsah není předem detailně stanoven a je utvářen na základě konkrétních potřeb dětí a podmínek, jaké nám příroda a počasí nabídnou. Do těchto bloků jsou také zakomponované Karty ctností. Je to metodická pomůcka, která napomáhá učení dětí výchově ke ctnostem. Vizuální předloha děti pobízí k pochopení abstraktních pojmů a doplňuje jim vědomosti, jak se která ctnost projevuje v životě. Z obrázků děti mohou zřetelně rozpoznat nejen jednání ctností s druhými, ale i ctnostný přístup k sobě sama. Program je tedy nejen úzce propojen s přirozeným během ročních období, ale také se snaží propojit se ctnostmi, které úzce souvisejí s daným obdobím, svátky a tradicemi, které v něm probíhají, a počasím, které je pro období příznačné. Plán je utvářen a diskutován na pravidelných pedagogických poradách jednou za dva týdny. Uvedená vzdělávací nabídka může být doplněna a obohacena v měsíčních plánech.

Názvy integrovaných bloků jsou:

Podzim

Zima

Jaro

Léto

1. PODZIM

Začíná školní rok, soustředíme se proto na seznámení se s prostředím školky, jejími pravidly, adaptací nových dětí a vytváření a znovunavázání vazeb mezi dětmi. Dětem klademe na srdce, jak je důležité spolupracovat, respektovat a mít kamarády i pedagogy v úctě. S dětmi probíráme důležité ctnosti týkající se našeho společného soužití ve školce: DŮVĚRA, RESPEKT, SAMOSTATNOST a samozřejmě z nich vycházející POSPOLITOST a PŘÁTELSTVÍ, na kterém stavíme naše vzájemné vztahy.

Podzim je časem sklizně a přípravy přírody na zimu. Je tak ideálním pro zkoumání barev a tvarů a vytváření předmatematických představ. K tomu využíváme podzimní barevné listí, plody divokých i polních plodin, sklízíme školní zahrádku a v rámci období dožínek zkoumáme ovoce a zeleninu. V tomto období děti seznamuje se ctností VDĚČNOST, děkujeme přírodě za úrodu, kterou nám dává. Dále s dětmi probíráme ctnost ČESTNOST a VLASTENECTVÍ, kterou připodobňujeme ke skutku sv. Václava. Vládl spravedlivě a nikdy nezahlasil svou zem, proto se také stal patronem české země. Také si povídáme o ctnosti CITLIVOST, vzájemné pomoci a soucitu, který souvisí se svátkem dušiček. Dětem dopřáváme dostatek příležitostí pro uspokojení potřeby pohybu a postupné zklidnění po aktivním létě a před zimním obdobím útlumu. Celý blok je zpravidla zakončen finálním společným zazimováním zahrádky, jakožto poslední prací na zahrádce, kde se odráží ctnost PRACOVITOST.

Inspirujeme se svátky a tradicemi podzimu:

Dožínky, sv. Václav (cesta, oběť), sv. Michael (odvaha, důvěra), Svátek stromů, Dušičky, sv. Martin (soucit, empatie)

Dílčí cíle

- poznávání pravidla společenského soužití
- orientování se v prostředí LMŠ
- naslouchání si navzájem
- osvojování si pravidla LMŠ
- adaptování dětí na prostředí školky
- vytváření kladného vztahu ke školce a pocitu sounáležitosti se skupinou
- vytváření přátelských vztahů mezi dětmi
- rozvíjení hrubé motoriky – pohyb v nerovném terénu

- rozvíjení smyslové vnímání a jemné motoriky
- rozvíjení řečových a komunikačních schopností
- rozvíjení schopnosti vyjádřit osobní potřeby a emoce
- posilování zvědavosti, zájmu, radosti z objevování

Vzdělávací nabídka

- „pohybovanky s prstíky“, různá cvičení na protažení zápěstí a prstů
- příprava dožínkové slavnosti
- zazimování záhonku
- rozebírání a diskutování různých situací (konfliktů atd.)
- skupinové konverzace – vyprávění zážitků a pocitů
- sbírání odpadků v místech, kterými chodíme (úklid přírody)
- vycházky do vsi s návštěvami různých obchodů a institucí
- hry na role a řemesla (dítě, dospělý, řidič autobusu, doktor, policista, hasič atd.)
- pozorování tahu ptáků odlétajících do teplých krajín
- péče o stromy a keře, výroba a pouštění draků
- práce se zahradním nářadím
- představování se a seznamování se s novými dětmi
- vytváření osobních vztahů mezi dětmi a průvodci
- učení se sebeobsluze v LMS – kam co patří, batůžek, svačina v lese, pitný režim
- chůze, běh, skoky, poskoky, lezení, plazení
- lození po stromech, překonávání překážek (větve, kmeny, kameny atd.)
- vnímání přírody všemi smysly (zpět ptáků, vůně lesa, poznávání po hmatu, barvy)
- sledování zvířat a rostlin ve dvojicích v encyklopedii
- pozorování zbarvování listů – procvičování barev
- předělové rituály – uvítací básnička, „předobědová básnička“
- pohybové říkanky a písničky k tématu podzim
- rozdělávání ohně, příprava dřeva, opékání svačín
- sběr a tvoření z drobných přírodnin (kamínky, žaludy, jehličí, šípky, ulity...)
- ranní kruh sdílení – „mluvící předmět“ – povídání o zážitcích z víkendu

Očekávané výstupy (*dítě dokáže*)

Dítě a jeho tělo:

- sekat dříví a řezat pilkami
- chodit po nerovném terénu, vyšplhat svah
- nosit si batůžek na výpravy, vyndat a schovat svačinu a pití
- navlékat přírodniny na provázek
- rýt a plet a hrabat listí

Dítě a jeho psychika:

- zvládnout odloučení se od rodičů
- porozumět instrukcím
- vyjádřit své potřeby a pocity
- adekvátním způsobem projevovat spokojenost a nespokojenost
- přemýšlet, vést jednoduché úvahy a také vyjádřit to, o čem přemýšlí a uvažuje
- záměrně se soustředit na činnost a udržet pozornost
- ovládat pojmy větší x menší, více x méně, delší x kratší
- znát barvy a tvary

Dítě a ten druhý:

- znát a oslovovat ostatní děti jménem
- naslouchat si navzájem, rozdělit se, spolupracovat
- chovat se citlivě a ohleduplně
- chápat, že odlišnosti jsou přirozené
- respektovat jiný postoj či názor

Dítě a společnost:

- dodržovat dohody a pravidla LMS, podílet se na nich
- spoluvytvářet dobrou atmosféru
- jednat spravedlivě, hrát férově
- uplatňovat návyky společenského chování – pozdravit, poprosit, poděkovat
- chovat se empaticky
- podporovat začleňování nových dětí do kolektivu

Dítě a svět:

- orientovat se v prostředí školky, jejím režimu a postupech osobní hygieny a sebeobsluhy
- uvědomovat si nebezpečí, se kterým se může ve svém okolí setkat
- dbát na svou bezpečnost
- být ohleduplný při pobytu v přírodě
- znát zvířata a stromy v lese i mimo něj a chápat jejich význam pro okolí
- porozumět, že změny v přírodě jsou přirozené, znát co se děje v přírodě na podzim
- třídit odpad – plast, papír, bio, ostatní
- bezpečně zacházet se zahradním nářadím, nožem, sekerou
- bezpečně se pohybovat kolem ohně

2. ZIMA

V tomto období se zaměřujeme především na poznávání našich vlastních potřeb, vzájemné pomoci a starosti o sebe samého. To je dáno především chladným počasím, které si pro nás v tomto období příroda připravila. Když se připravujeme ven a někdy oblékání nemá konce, povzbuzujeme děti ctnostmi VYTRVALOST a OCHOTA. S tím souvisejí veškeré zimní radovánky a pro tělesné teplo důležitý pohyb. Dalším důležitým zásadním obdobím, které do tohoto bloku spadá, jsou Vánoce. Povídáme si s dětmi o adventu, svatých (Mikuláš, Barbora), zvycích, učíme se koledy a věnujeme se rukodělným pracím. Vše pak směřuje k vánoční slavnosti. Karty ctností nám v tomto období odkrývají ctnosti LASKAVOST a ŠTĚDROST, která se projevila nejen v životě sv. Mikuláše, ale také v Betlémě, do kterého přicestovali tři mudrci, přišli se poklonit králi, vzdát mu slávu a přinesli dary. Poslední únorovou ctností je SEBELÁSKA a SEBEKÁZEŇ, o té se bavíme, jelikož v tomto měsíci pracujeme s důležitým tématem ZDRAVÍ. Nezapomínáme ani na zimní krásu přírody a její zkoumání. Věnujeme se také ctnostem STAROSTLIVOST a ZODPOVĚDNOST, a to nejen díky našemu krmítku pro ptáčky, kteří neodletěli do teplých krajín.

Inspirace svátky a tradicemi zimy:

sv. Mikuláš (moudrý kněz, rovnováha sil), Advent (cesta k sobě), Vánoce

Tři králové (dostáváme, máme dávat), Hromnice (inspirace, světlo), sv. Valentýn (láska k bližním), Masopust

Dílčí cíle

- seznámení se s vánočními zvyky a tradicemi
- seznámení se s vlastním tělem, s vnitřními orgány neviditelnými lidskému oku
- vnímání tělesných potřeb a významu pohybu pro naše tělo
- seznamování se s pojmem zdraví, jeho důležitostí a případnými riziky
- procvičování oblékání (zimní oblečení, náročné podmínky)
- upevňování citové vazby v rodině, mezi kamarády a ke svému okolí
- seznamování se s lidskými hodnotami (královské ctnosti)
- rozvíjení jemné motoriky při rukodělných pracích
- rozvíjení paměťových a jazykových schopností dětí
- seznamování se s příběhem Tří králů
- rozvíjení kulturně estetických dovedností
- seznámení se s vlastnostmi vody/páry/ledu
- rozvíjení komunikativních dovedností

Vzdělávací nabídka

- pohybové aktivity na sněhu a ledu
- skupinové experimenty s ledem a sněhem
- sledování změn v přírodě v zimě
- různé druhy rozcviček a zdravotní cviky na udržování správného držení těla
- rozhovory o našich svačinkách, co v nich je, co našemu tělu prospívá nebo neprospívá
- povídání si o činnostech jednotlivých vnitřních orgánů, jejich důležitost a plnění rolí v našem těle
- hry a projekty na procvičení spolupráce mezi dětmi
- diskuse o vzniklých situacích dotýkajících se morálních a společenských hodnot
- rozvíjení empatie při vzájemné výpomoci s náročným zimním oblékáním a uspokojování potřeb osobního komfortu

- sebeobslužné činnosti specifické v zimě (zimní oblečení a obuv, nalévání si pití z termosky, úklid po vlastní předchozí činnosti atd.)
- mytí nádobí, mytí stolů, zametání
- prožívání adventu a vánočních tradic, vánoční písně a koledy
- rukodělné a výtvarné činnosti v domečku (téma Vánoce, ozdoby, dárečky, Hromnice)
- kooperativní činnosti ve dvojicích, ve skupinkách
- předčítání, prstové hry
- příprava vánoční slavnosti, masopustní průvod – význam tradic
- výroba krmítek, pozorování ptáků, sledování stop zvířat
- sledování teploměru a aktuálního počasí
- situační scénky na téma: látky zdraví škodlivé
- prohlížení a předčítání přírodovědných knih

Očekávané výstupy (*dítě dokáže*)

Dítě a jeho tělo:

- chápat význam aktivního pohybu
- uvědomovat si své vlastní tělo (dech, tep apod.)
- znát postup při oblékání
- znát názvy částí těla a smyslových orgánů
- chápat důležitost vhodného a teplého oblečení
- chránit svoje zdraví
- pohybovat se na sněhu, házet sněhové koule

Dítě a jeho psychika:

- rozhodovat o svých činnostech
- dodržovat pravidlo: Trápení řekni
- chápat význam ticha (v domečku, při odpočinku, když je to potřeba)
- vymyslet a vysvětlit hru ostatním dětem
- rozlišit pravou a levou stranu
- zapamatovat si krátký text, naučit se písničku

Dítě a ten druhý:

- řešit spory klidně a rozvážně

- nabídnout pomoc menším dětem/ požádat o pomoc staršího
- chápat, že osobnostní odlišnosti jsou přirozené
- rozlišovat co je moje, to je tvoje (respektovat osobní vlastnictví)
- rozdělit si úkol s jiným dítětem
- odmítnout komunikaci, která je mu nepříjemná

Dítě a společnost:

- zapojit se do společného zpěvu a rytmických pohybových činností
- domluvit se na společném řešení, či cíli dopolední výpravy
- spoluvytvářet ve skupině pohodu
- dbát na správnou hygienu, stolování

Dítě a svět:

- uvědomovat si nebezpečí, které může v zimě nastat
- všimnout si teplotních změn a působení na náš organismus

3. JARO

Zima je za námi a vše se začíná probouzet k životu. Příroda se začíná zelenat, ale ještě před tím se zbarví květy prvních jarních rostlin. V tomto období se bavíme o ctnosti ZVÍDAVOST, a proto se věnujeme poznávání rostlin, ale také drobných živočichů, hmyzu a vodní biotě. Zkoumáme také i čas nezkrotného pohybu, který v nás okolní probouzející se příroda provokuje. A protože se probouzí nejen příroda, ale také naše školní pozemky, věnujeme se proto hodně zahrádce. Zde nesmíme zapomínat na ctnosti TVOŘIVOST, TRPĚLIVOST, POROZUMĚNÍ a NADĚJE, jelikož zahrádka nám nedá ihned vysněný výsledek, a proto děti učíme k důležitému respektu k přírodním zákonitostem. Musíme také zmínit, že i pro živočichy jde o období zrození, z kterého vychází ctnosti LÁSKA a JEDINEČNOST.

Inspirace jarními svátky a tradicemi jara:

Vynášení Morany, Velikonoce, Den matek, První máj

Dílčí výstupy:

- seznámení se s tradicemi Velikonoc a vynášení Morany
- rozvíjení fyzické zdatnosti

- seznámení se s květinami v našem okolí
- vnímání rozmanitosti a pestrosti světa
- seznámení s domácími zvířaty a mláďaty
- seznámení se s probouzející se přírodou
- procvičování sebejistoty, spolupráce
- procvičování řečových a komunikačních schopností

Vzdělávací nabídka:

- spontánní hra, improvizace a volná tvorba
- lezení po stromech, překonávání překážek
- pohybové říkanky a písničky na téma jaro a inspirované lidovými zvyklostmi
- přenášení a stavba špalků, klacků, kamení a jiných přírodnin
- výroba přírodních hudebních nástrojů
- různorodé společné hry a skupinové aktivity
- dramatická činnost a hraní na role
- naslouchání přírodě
- udržování tradic: Vynášení Morany, Velikonoce
- společné práce ve skupinách
- Den matek – oslava mateřství, téma úcty k rodičům a úcty jako takové
- pojmenovávání barev, tvarů, velikosti, materiálu, vůně a dalších vlastností u objektů v přírodě
- vymýšlení vlastních příběhů a divadla
- pozorování změn po zimě na pozemku LMS
- sledování tůní, lovení vodní bioty, její pojmenovávání a srovnávání podle místa úlovku
- výpravy do areálu Domu přírody Litovelského Pomoraví
- péče o zahrádku

Očekávané výstupy (*dítě dokáže*)

Dítě a jeho tělo:

- koordinovat polohy a pohyby těla, vnímat hudbu pohybem svého těla
- znát jednotlivé části těla i orgány a vědět, k čemu slouží

- znát základní pojmy užívané ve spojení se zdravím, s pohybem a sportem
- ovládat vlastní tělo a tělesné funkce
- zacházet s běžnými předměty denní potřeby, výtvarnými pomůckami a materiály, jednoduchými hudebními nástroji

Dítě a jeho psychika:

- ptát se na slova, kterým nerozumím
- používat časové pojmy – teď, dnes, včera, zítra, ráno, večer, jaro, léto, podzim, zima, rok
- zaměřovat se na to, co je z poznávacího hlediska důležité
- vyjadřovat svou představivost a fantazii v tvořivých činnostech
- uvědomovat si své možnosti i limity (své silné i slabé stránky)

Dítě a ten druhý:

- vést děti k samostatnosti a ke společné dopomoci
- chápat, že odlišnosti jsou přirozené
- respektovat jiný postoj či názor
- vycházet druhému vstříc

Dítě a společnost:

- hodnotit svoje zážitky (říci, co bylo zajímavé, co je zaujalo)
- vzájemná pomoc mezi dětmi při sebeobsluze a hrách pomáhá dětem vytvářet povědomí o základních mezilidských morálních hodnotách
- snažit se chovat empaticky
- odmítat společensky nežádoucí chování

Dítě a svět:

- porozumět, že všechno kolem se mění, vyvíjí, pohybuje a proměňuje
- chovat se bezpečně v dopravním provozu
- vědět, kam se v případě potřeby obrátit o pomoc
- přistupovat k druhým lidem, k dospělým i k dětem bez předsudků, s úctou k jejich osobě

- hodnotit svoje zážitky (říct, co bylo zajímavé, co je zaujalo)
- zachycovat skutečnosti ze svého okolí a vyjadřovat své představy pomocí různých výtvarných dovedností a technik
- odmítat společensky nežádoucí chování (např. lež, nespravedlnost, ubližování, lhostejnost či agresivitu)
- pojmenovat květiny ve svém okolí

4. LÉTO

Jde o období hojnosti a volnosti. Oslavujeme proto s dětmi Den dětí, kdy si připomínáme důležité ctnosti SEBEDŮVĚRU a SEBEÚCTU. Také se připravujeme na závěrečnou slavnost, kde se loučíme s předškoláky a školním rokem, a nejen předškolákům připomínáme ctnost ODVAHA, kterou budou potřebovat do další etapy jejich života. Naplno si užíváme teplého počasí a věnujeme se proto především fyzickým aktivitám typickým pro toto období a nezapomínáme zalévat naši zahrádku.

Inspirujeme se také dalšími důležitými ctnostmi:

Samozřejmě si připomínáme také ctnosti, kterým jsme se přes celý školní rok učili.

Inspirace letními tradicemi a svátky léta:

Letnice (budování společenství), sv. Jan – letní slunovrat (jaký mám úkol tady na Zemi)

Dílčí cíle

- zdokonalení koordinace pohybů
- zdokonalování jemné i hrubé motoriky
- vědomě využívání hmatu při zkoumání
- cvičení cílevědomosti a vytrvalosti při chystání závěrečné slavnosti
- rozvíjení fyzické i psychické zdatnosti
- posilování zvědavosti, zájmu, radosti z objevování
- budování společenství

Vzdělávací nabídka

- míčové hry ve skupinkách

- hry s lanem, dlouhé výlety
- koupání
- práce s nářadím (dětská kladívka, pilky, sekyrky)
- experimenty s přírodními materiály, hry s vodou
- pokusy ve skupinkách
- mimické hry, sluchové hry
- hry na role a řemesla
- přenášení části zodpovědnosti na starší děti
- dostatek příležitostí pro komunikaci mezi dětmi navzájem i s dospělými
- výtvarná a rukodělná činnost
- používání příborů, chystání talířů a příborů
- pojmenovávání barev, tvarů, velikosti, materiálu, vůně, a dalších vlastností u květin, stromů, listí, kůry a dalších objektů v přírodě
- poznávání dopravních, turistických a jiných značek, piktogramů na obchodech a dopravních prostředcích
- hry a rozhovory na téma cizích kultur a národností
- příprava závěrečné slavnosti Loučení s předškoláky, oslava dne dětí

Očekávané výstupy (*dítě dokáže*)

Dítě a jeho tělo:

- zachovávat správné držení těla
- házet a chytat míč
- sladit pohyb se zpěvem
- vnímat a rozlišovat pomocí všech smyslů

Dítě a jeho psychika:

- vyjadřovat smysluplné myšlenky, nápady, pocity
- sluchově rozlišovat začáteční a koncové slabiky a hlásky ve slovech
- vést rozhovor
- přijímat pozitivní ocenění i případný neúspěch a vyrovnat se s ním
- poznávat čísla, psaní vlastního jména a pojmenovávání písmen v něm
- používat časové pojmy a souvislosti

Dítě a ten druhý:

- nabídnout druhému pomoc
- podělit se o „hračky“ i prostor, náhradní oblečení
- uvědomit si zodpovědnosti nejen za sebe samého

Dítě a společnost:

- domluvit se na společném řešení
- vážit si práce a úsilí druhých
- zazpívat píseň, zacházet s jednoduchými hudebními nástroji, rozlišovat rytmus

Dítě a svět:

- upozornit na škodu, nepořádek
- vnímat, že svět má svůj řád, je rozmanitý a pozoruhodný
- orientovat se bezpečně ve známém prostředí i v životě
- popsat materiálními cykly – kompost, třídění odpadu
- chápat hrozby nežádoucích látek na ŽP

Průřezová témata

Během roku zapojujeme témata, která nenáleží do žádného integrovaného bloku. Jsou pro nás důležitá a vždy se je snažíme dětem přes rok motivačně přiblížit.

VESMÍR

Vesmír je pro nás všechny velmi tajuplným místem, a nejen děti si častokrát kladou plno otázek. Toto zajímavé téma dětem odkrýváme pomocí encyklopedií, společně poznáváme Slunce, hvězdy, planety, a především také kosmonauty a vesmírné lodě.

Dílčí cíle

- poznávání planetární soustavy a některých souhvězdí
- získávání povědomí o základních vlastnostech i činnostech Slunce a Měsíce
- poznávání známých kosmonautů – objevitelů vesmíru a Měsíce
- uvědomování si, že naše planeta Země je součástí vesmíru a mám v ní své místo

- zjišťování astronomického významu střídání dne a noci, vnímání změn s tímto faktem související
- objevování zajímavostí planety Země

Vzdělávací nabídka

- prohlížení knížek o vesmíru
- vytváření prostoru pro vyjádření názorů všech dětí, které se chtějí zapojit (každý má ve vesmíru své místo)
- návštěva planetária
- výtvarné činnosti: výroba dalekohledů z toaletních ruliček, vesmírných lodí z kartonu, Slunce z krepového zmačkaného papíru
- rozcvičky: na planetky, na kosmonauty, jógová sestava Pozdrav Slunci
- smyslové hry: poznávání různých zemských povrchů po slepu
- prohlížení si globusu a poznávání kontinentů
- čtení pohádek o Slunci a hvězdičkách
- básničky, písničky, hádanky s tematikou vesmíru
- vnímání změn v přírodě
- ranní kruh: „*Koho by si vzal s sebou do vesmíru?*“
- opakování geometrických tvarů
- porozumění a zapamatování slyšeného textu
- řeč mimozemšťanů – slabikování
- hry: Čepičkový let, let do vesmíru, Bublinky, Sbírání, Probouzení hvězdiček
- vytváření prostoru pro vyjádření názorů všech dětí, které se chtějí zapojit (každý má ve Vesmíru své místo)

Očekávané výstupy

Dítě a jeho tělo:

- zdolávat nerovný terén
- poznávat planetu Zemi všemi smysly
- procvičovat jemnou motoriku při rukodělných činnostech
- vnímat změny související se střídáním dne a noci

Dítě a jeho psychika:

- znát barvy a tvary
- záměrně se soustředit na činnost a udržet pozornost
- uvědomovat si, že Já jsem součástí školky, rodiny a vesmíru
- zapamatovat si krátký text, naučit se písničku

Dítě a ten druhý:

- vnímat potřeby druhého
- naslouchat druhému

Dítě a společnost:

- mít povědomí o tom, že tu na planetě Zemi žijeme všichni spolu
- ohodnotit svou práci

Dítě a svět:

- porozumět, že změny v přírodě jsou přirozené
- porozumět, že všechno kolem se mění, vyvíjí, pohybuje a proměňuje
- pojmenovat planety ze sluneční soustavy

LIDSKÉ TĚLO

Toto důležité téma s dětmi řešíme, jelikož se domníváme, že je potřebné znát základní zákonitosti fungování našeho organismu. Snažíme se dětem skryté orgány přibližovat na reálných fotografiích, vzbuzujeme v nich zvědavost, a naopak respektujeme, že pohled na vnitřnosti není vždy příjemný. Také klademe veliký důraz na poznávání a využívání našich smyslů, které jsou důležité na naše prožívání a vnímání.

Dílčí cíle

- vnímání svého těla, svých potřeb a uvědomování si svých limitů
- poznávání orgánové soustavy a jejich funkce
- vnímání přírody a okolí všemi smysly
- získávání povědomí o důležitosti smyslů
- poznávání částí lidského těla

Vzdělávací nabídka

- hmatová, sluchová, chuťová, čichová pexesa
- prohlížení knížek o lidském tělu
- básničky, říkanky a písničky o tělu a smyslech
- rozcvičky: Hlava, ramena, kolena, palce; Dáme ruku sem, dáme ruku tam; protahovaná
- manipulační hry: skládání rozstříhané papírové postavy
- výtvarné činnosti: kostra z toaletních ruliček, malování prstovými barvami, obmalovávání postavy křídou na asfaltové cestě, obtiskování dlaní a chodidel,
- ukazovaná: poznávání částí těla
- prstohrátky: uvolňování zápěstí a jednotlivých prstů
- pokusy – měření se: výška a váha
- rozlišování velikosti: větší x menší
- obrázkový materiál orgánů k motivaci a představě
- poslouchání svého dechu a tepu
- pokusy s orgány: plíce – balonek, srdce – krev (objem: 5 litrový kanystř), střeva – provázek (4 m – délka) atd.
- kulinářské činnosti: ochucování a výroba těstových hadů + opékání nad ohněm

Očekávané výstupy

Dítě a jeho tělo:

- vnímat všemi smysly
- uvědomovat si rozdíly tepla a chladu, vnímat svůj tep a dech
- poznávat své části těla a oku neviditelné orgány
- protahovat své tělo

Dítě a jeho psychika:

- rozlišovat: menší x větší; lehčí x těžší
- uvědomovat si své limity (na co stačím x na co už ne)

Dítě a ten druhý:

- chovat se empaticky

- spolupracovat s ostatními

Dítě a společnost:

- domluvit se na společném řešení

Dítě a svět:

- vážit si rozmanitosti světa

VÝCHOVA KE ZDRAVÍ

Je nezbytnou součástí našich životů. Dětem zprostředkováváme vždy dostatečný pohyb na čerstvém vzduchu a odpočinek a relaxaci. Klima školky je pro dítě nestresující a nabízí mu plno podnětů. Vzbuzujeme u dětí sebedůvěru, sebejistotu a respektujeme individuální prožívání dětí. Pravidelně a kvalitně se stravujeme, jídla splňují spotřební koš, jsou čerstvá, domácí a plnohodnotná. Samozřejmě dodržujeme pitný režim a hygienické návyky. Tyto oblasti děti znají a utvrzují si je v každodenní praxi. Usilujeme o to, aby děti dokázaly rozlišit, co je pro zdraví správné, a co mu naopak škodí. Aspirujeme také, aby děti dokázaly odlišit teplotní změny a podle nich přizpůsobovaly své oblečení. Také dětem klademe na srdce, jak důležité je své zdraví ochraňovat a vždy přijít k pedagogovi, pokud je něco trápí (pravidlo: „*Trápení řekni*“).

Dílčí cíle

- dokázání se zklidnit a umět relaxovat
- dodržování hygieny
- respektování pitného režimu a stravování
- učení se základům první pomoci
- získávání povědomí o zdraví škodlivých látkách
- vzbuzování odolnosti vůči stresům a zdraví škodlivým vlivům
- uvědomování si rizika, která plynou s nezdravým zacházením
- učení se psychohygieně
- zvládání zdravotních cviků
- uvědomování si svých limitů

Vzdělávací nabídka

- zdravotní a relaxační cvičení
- dodržování pitného režimu hygienických předpisů
- písnička či říkanka pro umývání rukou
- situační scénky: látky zdraví škodlivé a první pomoc
- správné stolování
- přirozené otužování
- výtvarné činnosti – koláž zkažených/ zdravých zubů, obrázek na téma: „*Co dělám, abych se cítil dobře?*“
- sociální hry: na doktory, na zubaře, na tělocvikáře
- opakování pravidla: „*Trápení řekni*“
- písničky, hádanky a říkanky na téma ZDRAVÍ
- instrumentální hra s Orffovým instrumentářem
- nacvičování správného dýchání (mašinka, dešťové kapičky, leh s knížkou na bránci...)
- poslech pohádek a písniček
- psychomotorické hry
- skládání příběhu – *Jak si umývat ruce*
- pokus: *Jak odhalit nebezpečí špinavých rukou?*
- spontánní hry a činnosti
- hry: honička: Bolavý zoubek, pexeso se zeleninou a ovocem,
- vaření: zdravý salát či pomazánka ze zeleniny ze zahrádky
- péče o záhonek a bylinkovou spirálu
- ochutnávka zdravých jídel

Očekávané výstupy

Dítě a jeho tělo:

- protahovat celé tělo
- dokázat odhadnout vlastní síly
- chránit své zdraví
- hlídat si svou termoregulaci

Dítě a jeho psychika:

- dodržovat pravidlo: „*Trápení řekni*“
- vnímat své potřeby a dokázat je popsat
- chápat význam ticha (v domečku, při odpočinku, když je to potřeba)

Dítě a ten druhý:

- respektovat potřeby a tempo druhých
- mít povědomí o důležitosti první pomoci
- dodržovat zásady naslouchání
- odmítnout komunikaci, která je mu nepříjemná

Dítě a společnost:

- spoluvytvářet ve skupině pohodu
- zazpívat píseň, zacházet s jednoduchými hudebními nástroji, zatančit si, zahrát divadlo, radovat se z osobního projevení se

Dítě a svět:

- snažit se odolávat vnějšímu stresu a zdraví škodlivým vlivům
- chovat se bezpečně k sobě samému i ostatním

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Marie Chládková
Katedra:	Českého jazyka a literatury
Vedoucí práce:	Mgr. Milan Mašát
Rok obhajoby:	2021

Název práce:	Implementace literatury pro děti a mládež do výchovně vzdělávacího procesu lesní mateřské školy
Název v angličtině:	The implementation of teen and children's literature into the educational process of a forest kindergarten.
Anotace práce:	Bakalářská práce se zabývá literaturou pro děti a mládež, její historií, vhodnými žánrovými prostředky a využití v předškolním vzdělávání. Teoretická část taktéž představuje koncept lesních mateřských škol a přiblížení vzdělávací politiky v České republice. Praktická část práce se věnuje výběru jednotlivých děl, které můžeme včlenit do ŠVP LMŠ Bažinka, a z kterých mohou ostatní pedagogové čerpat inspiraci.
Klíčová slova:	předškolní vzdělávání, praxe, využití, lesní mateřská škola, literatura pro děti a mládež, implementace, verifikace, školní vzdělávací program
Anotace v angličtině:	This bachelor's thesis deals with teen and children's literature, its history, fitting genre and its use in pre-school education. The theoretical part introduces the concept of forest kindergartens and takes a closer look on the educational politics in the Czech Republic. The practical part aims to introduce individual works suitable to be incorporated into the ŠVP LMŠ Bažinka educational programme, that other pedagogues may draw from for further inspiration.
Klíčová slova v angličtině:	pre-school education, practice, usage, forest kindergarten, teen and children's literature, implementation, verification, educational programme
Přílohy vázané v práci:	metodické listy, vzdělávací obsah ŠVP LMŠ Bažinka
Rozsah práce:	103 stran
Jazyk práce:	český jazyk